नेपालभाषाया दक्ले न्हापां पिदंगु

सि.डि. बाखं सफू

ह्वगंगु सर्गः

(ह्वगंगु सर्गः)

च्वमि

राजा शाक्य

प्रेमधर्म पिथना ११२८

ह्वांगु सगः

राजा शाक्य

ह्वांगु सगः
राजा शाक्य

प्रेमधर्म पिथना
देक्व, ताम्सिपाखा ।
(पुष्पलाल मार्ग)
फोन ल्याः : ४–२५९९१४
मोबाइल ल्याः : ९८४१ ०८२९१८

ISBN : 978-9937-2-0789-8

नेपाल सम्वत : ११२८
न्हापां : ५०१
ब्याक्कं अधिकार : प्रेमधर्म पिथनाया
मू : १००।– (सच्छि जक)
थाकूः फरम्याट प्रिन्टिङ्ग प्रेस, नरः ।
फोन ४–४२२१६०
देबःध्वाना व ग्वाहालि : सेवा प्रिन्टिङ्ग प्रेस, मिलनरोड टेकु । त्रिपुरेश्वर, यँ ।
फोन : ४–२४३७५४, ४–२४६५५७
कम्प्युटर : विपिन कपाली "चिकंमू"
विजेश्वरी, यँ । मोबाइल : ९८४१ ८१९२५०

ह्वगंगु सर्ग:

(न्हूबाखं मुना)

च्वमि

राजा शाक्य

प्रेमधर्म पिथना

११२८

लः ल्हाना !

जाति, भाषा, धर्मया समानताया नितिं
लोकतन्त्रया म्हगस
म्हंकाच्वंपिन्त ।

– बाखंच्वमि

पिकाकया सुभाय्

‘ह्वगंगु सर्गः’ , बाखंच्वमि भाजु राजा शाक्यया प्यंगूगु बाखं सफू खः । थुगु बाखं सफू पिथने दयाः जिपिं तसकं लय्ताः । जिमित विश्वास दु, नेपालभाषा बाखं ख्यलय् थ्व बाखं सफूया छपु छपु बाखं न्हू सवाः जुयाः छिकपिन्त लुधंकाबी । लिस्सें सफूया रूपं जीवन दान बियाः ध्वानाबिज्याःम्ह ‘फरम्याट प्रिन्टिङ्ग प्रेस’ , नरःया भाजु बिजयरत्न बज्राचार्य व सफूया द्यबःध्वानाः ग्वाहालि यानाबिज्याःम्ह सेवा प्रिन्टिङ्ग प्रेसया भाजु अमृतमान शाक्यपिन्त अले कम्प्युटर टाइप यानादीम्ह विपिन कपाली व कभर डिजाइन यानादीम्ह भाजु विजु श्रेष्ठ, सामाखुसिपिन्त नं यक्व यक्व सुभाय् दु ।

पिकाक

बाखंया छुमां

ख नं जिं थ:गु विषयय् कनेमा:गु छु हे दु धका:, जब कि जिगु प्रकाशित बाखं सफू छिगु न्ह्य:ने दयेधुंकल । अय्सां जि हे जक 'जि' मखु – जीवनया जलं खयेकाच्वंपिं सकसितं जिं गुकथं छिं उकथं दुसुका: नाला कायेगु कुत: याये । थ्व, बाखं जुया: ल्यहेंल्यहें पुना: पिजा कनाच्वनी' धका: मतिइ तये । अन हे जि दुनेया जीवन बाखं जुया: म्वाना च्वने फइ ला ! धका: आसाकुति जुइगु कुत: याये । अले जक जिं 'जि' खंकेगु भलसा काये ।

नेपालभाषा साहित्यं गलबा:द्य: ग:गु ई धयागु बाखंम्येया याम ख: । बाखंम्ये, म्येच्वमिया भावनात्मक अभिव्यक्तिं जा:गु चिनाखँ-म्ये जक मजुसे पूवंक मनुखं हंगु बाखं क:घानाच्वंगु भ्फीसं चायेके । अथे हे मदुम्ह प्रगतिशिल च्वमि हृदयचन्द्रसिंह प्रधानया 'दया' निबन्धयात समालोचक रत्नध्वज जोशीं बाखं धाये मायेक नुग: भुलं दंकाबिल । उकेयात भाषानिभा: प्रेमबहादुर कसा:नं धा:सा बाखं मधासे निबन्ध धका: वाक्कु छिनाबिल । – स्वार्थगत ग्वाहालिं 'दया' याइबलय् 'दया' मानव धर्म मजुसे मनूया निंतिं विष जुयावनी । बस् , थ्व हे 'दया' रूपी शोषणया आगं प्वलेत 'दयां' हे फ्वगिं जूम्ह छम्ह मनूया बाखं दसु जक ब्व:गु जुयाच्वन । थय् स्वयेबलय् बाखंया लिधंसा कया: च्वयात:गु म्ये – बाखंम्ये थें बाखंया हे लिधंसा कया: बाखंया हे शैलीं च्वयात:गु च्वखँ न्हू च्वखँया नसंचा ई ख: धायेमाली । अले कविरत्न सिद्धिचरण श्रेष्ठया चिनाखँ व जनकवि दुर्गालाल श्रेष्ठया चिनाखँयात Lyrical (गीतात्मक) धायेगु या: थें च्वजा:गु साहित्यिक अभिव्यक्तिया शैलीयात कवितात्मक शैली धका: नालाका:गु चायेके । थुकथं हे थौंकन्हय् च्वखँ धाँचां बाखं च्वयेगु न्ह्या:वयाच्वंगु दु धाये । उकिं 'दया' यात बाखं धयाब्यू थें थजा:गु हे च्वखँ शैलीया बाखंयात नं निबन्ध बाय् च्वखँ मधाइ धयागु मतिइ मतये ।

मचाबलय् लाखेय् लसिंतय्गु न्यँकँ बाखं न्यने । म्ह पीसे च्वनावइ । अय्सां बहनी जा हे मनसें, ... गबलें जा नये धुनेवं दुर्र ब्वाँय् वना: बाहालय् थ्यने ।..... गबलय् ल्याय्म्हचागु बैसं थी, कलेज जीवनया किचलं

गाइ । 'गोल्डेन टच' बाखं ब्वने । अन जुजु मिदास थः हे लुँधी जूगु त्वालां खने अले वया लोभी नुगःयात थुकलं बी ।....... 'पायण्डोराज' बक्सय् दुहाँ वनाः छुं जिज्ञासाया लिच्वलं धुफ्वः दंकाः न्हाय् उसुके । विडम्बना चिच्चाः दनाच्वंगु जीवनया नवः मयःमयः नतुनाः जि हीमी चाये । आः बैस वंमवं जुइ धुंकल । ह्यूपाःया नँन्याःसः न्यने । चकंगु सर्गःया कल्पना याये । सर्गः हे ह्वगना वनाच्वंगु चाइ । अले ह्वगंगु सर्गतं भीपिं दुलुपिलु जुयाच्वंगु खनेवं जितः थःगु बाखं सफूयात **'ह्वगंगु सर्गः'** धाये मास्तिवइ । जिं ब्याक्क कुलां हे ह्वगना वनाच्वंगु खने । ह्वगंगु सर्गतं पिज्वःगु जिं जिगु बाखनं उगु जीवनयात प्वाःतीत स्वये ....

राजा शाक्य
देक्व ताम्सिपाखा
पुष्पलाल मार्ग, यें
११२८ दिल्लागा ७

धलः

आक्रमण

साहित्य वन महोत्सव चितवन जंगल चाःहिलेगु ज्याभ्वःया सथिकुन्हु ! जंगल गुँ चाःहिलेगु ! व नं किसि गयाः ! माधव मूल लुमन । छुं न्हि न्ह्यः व जिथाय् वःगु । नविनं धाःगु हँ – माधव, भ्री जंगलय् चाःहिलेगु न्हिं ! स्वाथ्या ..... स्वाथ्या ..... स्वाथ्या ! किसि गयाः न्हिं !

अहो ! व सलय् छगू यइपुसे च्वंगु कम्प दु । धी चिनाच्वंगु म्हया दुनें दुनें ब्याक्क इन्द्रीयत तरल यानाबिल । म्हयात हे जुरुजारुं ल्ह्वनाहल । छगू भावना बुयावल । गनं छगू म्हगसयात चाःहीकाच्वंगु दु । छुं बस्तुं काःगु थें अंग अंग हे स्प्रीङ्ग स्वानाबिल । कय्कुं हुस्लुनय् चाःहीकाबिल ।

धात्थें ला माधवया सलय् माधव मखु, नविन चित्रकार द्यद्यतनावः । छगू काल्पनिक किपां जिगु ब्याक्कं इन्द्रीययात साला कयाच्वंगु दु । वन महोत्सवया छम्ह संयोजक – नविन चित्रकार !

जितः जंगलं सःताच्वन । किसिं लुमंकाच्वन । राष्ट्रिय निकुञ्ज, चितवन जंगलं प्याखं पाः कयाच्वन । छाय् खः मस्यु, बाज्यः वनाः नं लँय् सुं ल्यासेत खनकि राष्ट्रिय निकुञ्जया कल्पना जुइगु । न्हापां कोथा ब्यूगु चा भ्रभ्रः धायावइगु । .... जंगल ...... लज ...... किसि, स्वाथ्या......स्वाथ्या !

माओवादीतय्गु ग्याःचिकुं बैशाक ७ गतेनिसें ९ गते तक जुइगु वन महोत्सव ज्याभ्वः बैशाक २० गते न्ह्यात । न्ह्याबलें थेंया त्रिभुवन राजपथ थौं न्हू जुयाच्वन । गुँलँ प्यक्वय् वन जक मखु, छगू प्राकृतिक छाय्पालं भुनातःगु गुँ जंगलया लु मिखाय् भ्रल्लर जुयाः ब्वयाच्वन । चाःचाःहूगु लँ । स्वय्स्वय् द्याःगु बःस । धुच्चा पत्तिं सुरक्षाकःमितय् चिवा । दिपाः दिपाः काकां बल्ल बल्ल जंगल दुहाँ वनिगु लँय् दित । खाखि रंगयागु मिलिटरी ट्रकय् सकलें थहाँ वना । न्हापां ला सकलें मिलिटरी आरेष्ट जूपिं थें च्वन । लिपा जक सिल । जंगलय् चिचीग्वःगु बःसत मवं । गुँ खुसि पाः गये थाकु । न्ह्यात्थाय् नं न्ह्याः वनिगु थजाःगु ट्रक हे माः ।

बल्ल बल्ल “चितवन जंगल लज” धकाः च्वयातःगु चिंग्वरःपौ ध्वदुल । नुगःकु दिका थें फसय् ब्वल । जिगु मिखा न्यासि न्यासि चाल । – यानय्

यानय् भ्रास फिनाच्वंपिं बल्चात । जंगल गुँया तकुस्वांमा । नेपाःमि मिसातय् ल्यासेतय् न्हूगु छाय – थन चाःह्यू वइपिं लँजुवाःतय् च्वनेगु छेँचात । न्ह्यःनेसं चाकलाः दबूया छखा छेँ, सुपोलं चिनातःगु । चितवन जंगल लजया रेष्टुरां । च्या, कफी, लंच, ब्रेकफाष्ट व डिनर यायेगु भ्वय् छेँ । तर मलेखुया हिलटप रेष्टुराँय् सालुगु प्लेन परौठा निपा जक नयासां पित्याः मजू । धात्थें ला जिगु पित्याः मेगु हे ।

ट्रकं लजयात लःल्हानाबियाः व लिहाँतुं वन । जि सुयात लःल्हाना बिल मस्यू, जिं जंगलया दुने नं जंगल माः जुयाच्वना । जिं सु तंम्ह मचां थें ख्वयाः हायेकल ला गय् जुइ, जिगु मिखा चाःचाः जक हुलाच्वन । अले जंगल लजं ह्ययेकाः लंच नके धुनेवं किसि गयाः चाः हुलेत नित स्वत जाःगु दबू छेँया यांन्तां स्वाहाने गयेकल । जिगु म्हगस सत्तिना वःथें लय्लय् ताल । किसि माकलं भम्चा ब्वयेहल । राजकलि, रूपकलि, अनारकलि व चम्पाकलि । सकसिनं थःगु नां ल्वःमनी धकाः स्वयाः नं पाहांपिन्त दापा मजुइकेत थःथःगु नांया 'टाय्ग' क्वखाना तःगु दु । जि न्या काले ला ख्यँय् काले ला जुया च्वँच्वं धमाधम किसि गगं थःथःगु लँपु लिनाः जंगलय् दुहाँ वन । रामशेखरदाइ नं "छु घुं कयाच्वनागु जंगलय् वयाः नं" धाधां चम्पाकलिया म्हय् कुहाँ वन । अथेहे जि नं शेखरदाइया ल्यू ल्यू लपू ज्वनाः सालाः यंम्ह थें जितः नं किसि माकलं आम्लिखः क्वातुकाः लसकुस याकाच्वना । जि भचा ग्याः थें मग्याः थें जुल । शेखरदाइ न्ह्यःनेया देपाय् । जि न्ह्यःनेया जवपाखे च्वना । जिं चाः, जिं किसिया म्हय् पलाः तयेवं किसि नं कुचु चाःगु । म्हय् ख्वाउँसे च्वंगु लखं लुकाच्वनाम्ह थें मू हाःगु । तःजाःगु वया म्हं जितः भ्यास्यां कुतुं वइ थें जुल । जि कय्कुंगु खनेवं किसि माकलं आमलि खःया कुंयात कालं स्वत्ताक्क घय्सुनाः क्वय् चम्पाकलिया ब्वहलय् च्वंगु थाना खिपःया पाउदानय् पालि दुतछ्वयेगु याकल । चुलुसे च्वंगु उगु स्वःतिपाँय् पाउदन ततः जक क्यं । पाउदनय् दुत छ्वयागु जिगु तुतिं चम्पाकलिया म्हय् म्हय् उसिउसि याः वन । चम्पाकलि छक्वः हानं थुरर्र मूहाल । उघ्रिमय् जितः नं मनूतय् हूलय् वनेबलय् मछिंक ल्यासेतय् म्हं कानाच्वनी थें मछिंसे च्वनावल । जिं काचाक्क तुति लिकया ।

आः छु यायेगु । किसि गये मनंनिगु । गये लंके धकाः वये धुन । मछालाः मछिनां चाःगु हे मखु । जिं किसि माकलं धाः थें पाइन्टया म्हिचाय् छुं मतया ।

किसिं ल्ह्वाका ल्ह्वाका संकीबलय् कुतुंवने यः हं । थन जंगलय् छुं कुतुंवन धाःसा मालेगु सम्भव हे मदु हं ।

चम्पाकलि ट्याक्टर वनी थें न्ह्याः वनाच्वन । माथं, पाःचा, खुसि, ध्याचः छुं हे मधाः । न्ह्यःने न्ह्यःने च्वंगु किसिघाँय् ख्वाखः म्वयुहिलाः म्वाराम्वारा नयाः लँ न्ह्याः वनां तुं च्वन । स्वये हे साइ ख्वाः वः । किसिमाकलं कनाः जक सिल ।

थुमिसं न्हिच्छिया निसः स्वसः किलो भ्वारपात व घाँय् नइ हँ । धात्थें किसि लही थें धाःगु उकिं हे जुइ । जितः छत्थुं म्ह गरखेसे च्वनावल । – धात्थें थजाःपिं लही माःसा ला मुक्ताः हे दइमखु । किसि म्हय् च्वने न्ह्यः व च्वनेवं गुगु कम्प नुगलय् थ्वयाः न्ह्याइपुसे च्वंगु खः, ब्याक्कं किसिम्हं कुतुं वल । छाय्धाःसां जि ला साधारणम्ह छम्ह शिक्षक जकं खः । चम्पाकलि ला जिमि लँक्यंमि पासा खः । म्हं मफइबलय् सुसाःकुसाः याइम्ह छम्ह नर्स जक खः । अन्यथा जिं मेगु छुं बिचाः याये मज्यू । अज्ज व नुगः चकंपिं जंगल लज थुवाः साहित्यकारपिं भाजु द्वारिका श्रेष्ठ व मयुजु जलेश्वरी श्रेष्ठपिनि प्रतिनिधि खः । जिमि Host खः । वन महोत्सवया थुवाः । वयात छुं मतिइ तयेगु हे पाप खः । चरीत्रहीनताया मेगु नां खः ।

जिगु जवय् शेखरदाइ दु । लिउने नारद बज्राचार्य व माधब मूल दु । न्ह्यःने गःपतय् यग्गाना च्वंम्ह चम्पाकलिया मचा-मयुलिं किसिमाकः दु । इमिसं जिगु मतिइया खँ स्यूसा छु धाइ !

अहो ! जि ला वन महोत्सवय् शान्ति माः वयाम्ह । जिगु निम्तिं जक मखु, जिमि जःपिं, जिमि जःलाखःला पासापिनिगु निम्तिं शान्ति माः वयाम्ह । जिगु जःखः जिगु देशय् माओवादीतय्गु व सुरक्षाकमीतय्गु बन्दूक व बमया चिल्लाय् दनाच्वंगु लकसय् नामसंगीति पाठ यायां पंचरक्षा ब्वनाच्वनाम्ह । जिकय् कमसेकम अष्टशील मखुसां पञ्चशील पालना यायेगु शक्ति दयेमाः । थय् जुल धाःसा ला न्हापा सिंहसार्थबाहुपिं ल्हासा वंबलय् पापी बंजाःतय्सं लँय् लँय् चीभाः थ्वाथ्वां वंगुया लिजः थें लसिंतय्गु म्हुतुइ लाइ । लिक्क लिक्क च्वंपिं साहित्यकार पासापिसं छु धाइ ! .... मखु, जिं चम्पाकलियात श्रद्धा तयेमाः । हनाबना तयेमाः ।

थथे नुगलय् वाफय् वयेकाः छभ्माः सितुपातु वंका च्वनाबलय् किसिमाकलं – "हुंकन गैंडाम्येय् दु, स्वयादिसँ । बरु तसकं हालादीमते" धकाः पतिं धस्वाकल । जिपिं ग्यानिपिं मस्त थें सुम्क, चुपचाप । ततःहाकःगु किसिघाँय्या दथुइ छभ्वः गैंडामेय्त मछालाः ख्वाः क्वक्वछुनाः गन बिस्युं वने, गन बिस्युं वने यानाच्वन । चम्पाकलि ह्यामि जुयाः इमि न्ह्यःने न्ह्यःने न्ह्याःवना च्वन । किसि माकलं नं वयात गःपतय् उसिउसि यानाः ग्वाकाच्वन । छखें उपिं अस्यःपिं थें च्वनावल, मेखें उपिं लाखेय् व सवःभक्कुयात हायेकः जुइपिं हुल्याःत थें च्वनावल । न्हाचः जंगलया लँय् वयाच्वनाबलय् क्वःदलाच्वंगु सिमाग्वंया प्वालय् वालावाला सनाः तहाः न्हिप्यं खने दुगुयात कथिं भ्वाभ्वा यानाः पिकायेत्यंगु लु जक लुमंसे वल ।

माःगु ला व ! गुम्हं "थुखे वन, थुखे वन" गुम्हं "आसे दुत छ्वयेमते, पिका पिका" धाःपिं । "गुम्हं अय् म्वाःल म्वाःल, यायेमते ! गौमन जुइ यः । थुजाःगु थाय् गौमन सर्पतय् छैं हे जुइयः । अथे यातकि हाप्वः दना वः थें जुइ न्हिं !" जिगु म्ह चिंक चिंक वनाः मिइ लाःगु सुकूगु ला जुल । कय्कय् कुनावंगु बांलाक हे महशुस जुल । तर छु याये जिमित जंगल चाःहिइके हःपिं गाइड व ब्वति काःवःपिं पाहाँपिसं वयात पिकयां तुं त्वःतल । कोतय् मेय् पालेत पियाच्वंम्ह नायः थें टेलिभिजनया विश्व जोशी निपा ल्हातं मूभी क्यामरा जवगु मिखाय् न्याकाः थःगु हंशय् ब्वयाच्वन । सिमा ग्वँलय् दुहाँवने धुंकूम्ह तहाः न्ह्यिप्यं नं लिकथं वालाक्क फहिला कथं गुँ पत्तिइ बिस्युं वन– गोही जातयाम्ह घोरल धाःम्ह खनी । .....

आः ...... हीमी चाल कि थुपिं गैंडा मेय्तय्सं नं लिनाहल धायेवं छु याये ! जितः छत्थुं न्हाचः किसि गयाबलय् ह्याउँ तपुलि व लं पुनेमज्यू । जनावरतय् मिखाय् ह्याउँगु तेय्लाना च्वनेयः" धाःगु खँ लुमन । जिं स्वम्हं पासापिसं तपुलि व लं छु रंगयागु पुनावःगु स्वया । अथे ला, अथे सुनां पुनावःगु मदु । नुगः भचा याउँसे च्वन ।

चम्पाकलि गुँया दथुं दथुं घाँय् चीकु चीकुं न्ह्याःवनाच्वन । गनं पाःचा, गनं चाया चा जक दुगु ध्याचःगु खुसि । अजाःथाय् धुँत च्वनाच्वने यः हं । जिमित धुँ स्वये आतुर जुल । धुं लः त्वनाच्वन जुइ । धुं चल्लाया लाखः पियाच्वन जुइ । तर धुं मनू नयाच्वंसा । जितः "माउल्ड बाई ए टाइगर" नांगु

अंग्रेजी घटना बाखं लुमंसे वल। छत्थुं जिगु म्हयात धुँ हे मखंसां धुं नल। जितः गनेद्यःथाय् यंकाः मू हायेकाबिल।

स्लाइड शो क्यने थें जंगल चाःहीकाः क्यनाच्वन। धात्थें चम्पाकलि जंगलया छारुवा दोहं ! मखु मखु, चम्पाकलि जंगलया लानि मय्जु। वं फुक्कं स्यू। वयात फुक्कस्यां हनाबना तः। वयात सुनां छुं याइ मखु। उकिं व जंगलय् न्ह्याथाय् नं वने फु, न्ह्याथासं वने नं सः। व जंगलया लानि हे खः। मातृसत्तात्मकताया नकिं खः। नारी स्वतन्त्रताया प्रतीक खः। जंगलय् दुने च्वँसेलि जिं जक मखु, जिपिं फुक्कस्यां वयात हनाच्वने माः। थौंया इलय् मिसा मिजंया भेद यायेमज्यू। वयात हनेगु हे थःत हंकेगु खः।

अय्सां न्हाचः ब्रेक फाष्ट याना च्वनाबलय् सर्जकतय् दथुइ गफ जूगु लुमनावल। – थन जंगलय् बहनी छगू अजू चाइपुक बिडम्बनात्मक रोमान्स जू, छिकपिसं स्यूला ? थन लजया किसित चिनातइगु किसिगलय् जंगली बाकिसित वयाः मांकिसितय्त हय्काः वइगु। गलय् माकिसितय्त ततःपुगु सिखलं चिनातइगुलिं इपिं बिस्युं नं वने फइमखु। न्ह्याक्को कोंह ..... कोंह ..... हालाहःसां सुनानं ग्वाहालि यायेगु साहस हे पिकाये फइमखु। इमिसं मनूत च्वंच्वंगु बल्चा, छँ हे थुना बी यः। अले इमिसं सिखलं चिनातइपिं माकिसितय् पुखुलिइ प्याःचाः लंक लः त्वनाः जंगलय् तुं बिस्युं वनी। .... धात्थें व लु तसकं भयानक ....। थनया मस्वसे मगाःगु छगू तमाशा थ्व नं खः। ....

– – –

तर लजया द्यनेकोथाय् चम्पाकलि व जंगलया विषयय् छुं च्वये धकाः न्ह्यः हे मवयेकुसे कापिइ च्वसा क्वछुकाः बिचाः याना च्वनाम्हेसिया क्वाःलखं पूगु थें छत्थुं मू हायेक म्ह पिच्यात। ख्युंसे सुंसां दंगु गुँइ "लोरी म्ये" हालाच्वंपिं किलिकिलिचापिनि सः व यांकीया सः हे थप्प दिक्क चम्पाकलि प्रलय जू थें चिल्लाय् दनाः कोंह .... कोंह .... हालाहःगु ताल। जिगु नुगः भःभः ल्हुल। चम्पाकलियात छु जुल जुइ। का, धात्थें छु जुल चम्पाकलियात ! .... व नं ला छम्ह प्राणी खः। धात्थें ला लजया आम्दानी स्रोत हे इपिं। द्यनेबलय् छक्वः सिखः फ्यनाब्यूसां ज्यूगु ! .... – वयात चिनातःगु सिखलं

स्यात जुइ ! छत्थुं जिगु मिखाय् चम्पाकलि च्वनीगु किसिगः जक त्वाल्ल च्वंच्वन । जिं न्ह्यः वयेके हे मफुत ।

कन्हय् कुन्हु सुथय् च्या त्वनेत डाइनिङ्ग रूमय् वनाबलय् च्या कफी त्वँत्वं हे छध्वः साहित्यकार पासापिसं कनाच्वन । – 'म्हिगः बहनी लिबाक्क जंगली किसिवःगु दु' धकाः धाःगुलिं किसिगलय् जिपिं स्वःवनागु । तसकं हे भयानक दृष्य खनीसा । गज्याःगु आक्रमण ! देब्रे लहरा [१] यागु आक्रमण थें का । ❑

(**"नेपाल"** ऋतु पौ/दँ ५०/ल्याः ३)

न्यालाल्ल .... !

संविधान सभाया मुँज्या जुयाच्वन । जुजु मिलिन्दया न्ह्यसःया लिसः बीगु कुतः थें थी थी नेतातसें संविधान सभाया ल्यज्याया बारेय् बांलाक ध्वाथुइकेगु कुतः यानाच्वन । जिं थःगु उत्सुकता दबुलिइ प्यपुंकाच्वना । ज्याभ्वः न्ह्याकामिं नां कयाः न्ह्यब्वयेवं दलया छम्ह नेता डाय्सय् दं वल । वया बिचाः, वया भावना माइकया छ्यं ग्वलं दुहाँ वनाः सःग्वंपचां (स्पीकर ध्वांग) स्वांफ्वः जुयाः ह्वल ।

"सुनानं जा बुकातःगु नये स्वयाः थः हे भुतूसुवाः जुयागुया जा इलय् हे नं नये खनी, लिसें सवाः नं साइ । बजारी सवाः स्वयाः थःगु हे ल्हातं दयेकागु नसाः भिं-उसाँय्या निम्तिं ताःलाइ । हः .... संविधान सभाया ल्यज्या नं अजाःगु हे खः । थःगु हकया भिं तातुनाः थम्हं कानून दयेकेगु । अय् धयागु जनताया बिचाःयात कःघाइपिं मनूतय्त भोट बियाः ल्यज्याय् ल्ययाः त्याका छ्वयेगु । थूपिं स्यूपिसं थ्व खँयात जनताया दथुइ थ्यंकेमाल । अले जक च्यागू दल व ब्याक्क जनताया लोकतन्त्रात्मक गणतन्त्रया आकांच्छा पूवनी ।"

थुकथं दबूया माइकं पिहांवःगु न्वचु घोंसः व तिसः जक पाः, मेगु अथे हे खः । अय्सां जिं इमिगु न्वचु ध्यान बियाः न्यना हे च्वना । थबलय् छाय् खः मस्यू, मेपिं स्वयाः यक्को हे अप्वः खँ ध्वाथुइका तःम्ह नं जुइफु, छम्ह मनू, गणतन्त्रवादी व लोकतन्त्रवादीत मुनाच्वंगु दुवातय् दनाच्वंम्ह अथें अथें हे न्हिलावन । अले भचा उज्यां थ्यनाः लँय् जूम्ह छम्हेसित खँ थ्वकल ।

"गय् च्वं, जिं धयागु मखु ला ! लोकतन्त्रवादी व गणतन्त्रवादी शक्ति मिले जुल धायेवं तिनि प्रतिगामी तत्व न्हनावनी । थौं अथे हे जुयाः लुल । जि साप लय्ताः । थ्व लसता ब्याक्कसिगु जुया वनेमा ! जिगु देय् तःजि जुया च्वनेमा !" थुलि सुवाः बियाः व लँजुवाः दुवाः पुलाः जक छु वन, अबलय् हे छम्ह वैं चिल्लाय् दनाः हाल । –

"आसे, तराइ ख्वःगु दु । पहाडया चूरे भावर लागिचाःगु दु । तराइ व पहाडया दिलाय् खापां कानाः स्वनिगः घाःपाः जूगु दु । ख्वये नं मफु, न्हिले नं मफु । हा हा हा .... ! पाय्ण्डोराया पिला-सन्हू तज्यात ! पाय्ण्डोराया

पिला-सन्हू .... ! थाय् थासय् लूटपाट, अशान्ति, विद्रोह, आतंक .... ! थज्याःगु लकसय् चुनाव गथे जुइफइ ! हा हा हा हा .... !

सूर न ताल जुइक म्वः न्ह्यूगु खनाः तसकं धैर्य दु थें च्वंक छम्ह मनू फःचालँय् दनाः हालाच्वन ।

"छु पहःयाम्ह मनू ! .... धात्थें वँ हे का हुँ ...... । भचा ला धैर्य दयेमाःगु नि । थ्व ला संक्रमण काल खः नि । भचा भचा शान्ति .... भचा भचा अशान्ति ला जुया हे च्वनी नि । गथे थः मांबौपिं खनेवं मस्त दुःख प्वंकाः प्याँय्क ख्वयाहइ । हारां हे जुइ, च्वापुकाः जुइ, अले अस्यः हे जुइ, न्ह्याग्गुं जुइ । अथे हा जक हालां संविधान सभा, गणतन्त्र अले स्वशासन ताःलाके फइ ला !"

व मनू गुगु पार्टीयाम्ह खः मस्यु । लाःसा गुगुं छगू सत्ताधारी राजनैतिक दलया कट्टर समर्थक नं जुइ फु । लाःसा भावी उम्मेदवार हे खः ला ! व नं धाये मफु । अय्सां वया खँ जितः बच्छि थू, बच्छि मथू थें जूगुलिं मुसुक्क जक न्हिलाः जि सुतुसुतु छेँय् वया ।

छेँय् थ्यनेवं छु हू वल मस्यु, जिमि कलाःया टि.भी. सिरियल स्वयाच्वंगु च्यानल हिलाः समाचार तयाबिया । जिमि कलाः वातां च्वन । लिपा भचा भचा तं ल्वाकज्याःगु ख्वालं दनावन ।

समाचार क्वचायेवं कान्तिपुर च्यानलं संविधान सभाया बारेय् थीथी स्वंगू दलया स्वम्ह नेतातय्के अन्तरवार्ता काःगु ज्याभ्वः वल । जिगु न्हाय्पं व मिखा नितां छपाँय् जुयाः टि.भी.या धकिनय् प्यपुं वन ।

ज्याभ्वः न्ह्याकामिं स्वम्हसिगुं म्हसीका ब्वये धुंकाः कांग्रेसया नेतायात न्ह्यःने ब्वल ।

नेतां भचा तःजि पहः क्यनाः घुंकयाः न्यंकल । –

"थथे हे अशान्ति जुयाच्वन धाःसा संविधान सभाया ल्यज्या जुइफइ मखु । सरकारय् च्वनाः सरकारयागु हे विरोध यानाच्वने ज्यू ला !"

अनं एमालेया नेतां सः थ्वयेकल । –

"सम्विधान सभाया चुनाव जुइ । अले जुइ नं माः । मखुसा प्रतिगामी तत्वं फाइदा काइ । अले जनताया म्हगस चुंचुं दली ।"

इमि खँ न्यने धुंकाः माओवादीं घुर्कि न्यंकल । " न्यालाल्ल .... ! चुनाव जुइ नं फु, मजुइ नं फु । संविधान न्ह्यः हे दकले न्हापां गणतन्त्र निं घोषणा यायेमाः । मखुसा जिमिसं हानं संघर्ष यानाः सतकं हे गणतन्त्र कायेगु जुइ ।"

अन्तरक्रिया स्वयाच्वनाम्ह जिं सुनां सुनां छु छु धाःगु मसियाः ह्वाज्यः जुया च्वनाबलय् ज्याभ्वः न्ह्याकामिं ज्याभ्वः क्वचायेके न्ह्यः वय्कःपिन्त सुभाय् ब्युब्युं धाल । – "आः न्यनादिल मखु ला, दर्शक भाजु मय्जुपिं ! जिं हानं छुं धयाच्वने माःगु मदु थें च्वं । संविधान सभाया चुनाव जुइ लाकि मजुइ ! "

("**सन्ध्याटाइम्स**"/ने.सं.११२७ यंलाथ्व पारू)

१. देब्रे लहरा, अज्याःगु गसिमा खः, व गुगुं सिमाया जवय् च्वंम्ह लाखि खिपः जुयाः देपाय् च्वंम्ह सिमायात नां कायेमत्यःम्हं थें हित्तु हिनाबी । अबलय् व देब्रे लहरां च्यूपिं सिमात आचाकलिं दायावनी ।

म्हगसया दुवातय् (१)

न्ह्याबलें थें थौं नं म्हगसय् म्हनाच्वन । थ्व देश न्हापा तःधं क्यब हँ । थन क्वंसिमा दु । थी थी भ्रंगःत ब्वयाच्वनी । लापाचात प्याखं हुलाच्वनी । आः लाखे साःगाः हँ, दिप हँ, छू ...... छु । पत्याः हे मजू । जिं न्यनातयागु ला न्हापा जकं दिप का । दिप दुथाय् तिर्थ नं ला दयाच्वनी । तर तिर्थस्थल सां खि बाःबाः वइगु धःया धः जक दुगु चःबि, पाइखाना । आः ला थन चःबि मदु, दिप नं मदु । ततःखागु छैं दु । भ्वः भ्वः पसः दु । म्वः म्वः मनूत जू दु । तापाकं वइपिं लँजुवाःतय्त भ्रासु फीगु फल्चिया पलेसा बालंया बालं जक बीगु लज थें ज्याःगु छैं गुलि दये धुंकल । ......

ख ला मनूया जीवन हे म्हगस मुनाच्वंगु छगः थल । गबलें थुगु थलय् मनूत दुसुना वनी, गबलें भय्भय् बिनाः वानाबी । मस्यू, त्यः ला मत्यः ला ! भिं ला मभिं ला ! जिं थःत सिथं यंकूगु हे तक्वः म्हंके धुन । बांलाःगु म्हनीबलय् म्हगसं दनावये मास्ति वइमखु । अन हे जक प्यपुना च्वने मास्तिवइ । गबलें वाय्वाय् हाहां म्हगस पिचाइ । म्ह जिग्रिंक च्वनी । सेंसें वइ । इक्कुसे च्वनी । चःबिइ तक वनाः च्व फाःवने हे ग्यानाच्वनी । न्ह्यःने सुं ध्वदुइ ला ! ..... ल्यूनें सुनां सालाकाइ ला ! म्ह हे पीसे पीसे च्वं ।

जीवन, भय व दुःखं जायाच्वंगु स्वये, म्हगस जक जीवन मखु गय् धाये ! जीवन सुख व दुःखया ल्वाकःबुकः धाइ । तर मनू सुख पियाच्वंम्ह अनुशासीत क्यासाबिंका खःला ? मनोवैज्ञानिकतसें धाइ, म्हगस नं यथार्थताया छुं खः । अय्सां .... जु हे मजुइगु, खँ हे मखनागु नं म्हनाच्वनी । गय् .... गय् ! तर जीवन हे मदुसा म्हगस गथे म्हनी ! म्वाना च्वंपिन्त हे जक ला म्हंकः वइगु खः । म्वानाच्वंपिसं सीपिन्त म्हंकः वन धयागु आःतक जिं मन्यनानि ।

खः, जिं गिरिजाप्रसादयात लाउदा फय्खः चलेयानाः चन्द्रमाय् थहाँ वनाच्वंगु म्हंका । प्रचण्डं कर्णदीपय् हरिशचन्द्र जुयाः धोति छपु जक चिनाः सी उनाच्वंगु म्हंके लं । गुलिखे आयोगं क्वःछ्यूगु उलाखँया कार्यान्वयन सिकं त्यलावंगु जितः अनुभव दु । तर थौं अथे मखु । म्हगस छुं छुं पूवं थें । छुं छुं पूमवं थें ।

जीवन लू थें, मलू थें, न्हाय्कनय् जक लाबालाबा जुयाच्वन । व जिगु लिक्क दु, अय्सां जिं वयात थी मफु । जितः वया क्वाःजःया स्पर्श माःगु दु ।

म्हगस छगू लुमन्ति जक खः ला ! लुमन्ति धयागु नुगलय् जक प्यपुना च्वनी । इतिहास नं लुमन्ति खः । अय्सां वयात मखु धायेमफु । न्हापा जिमि जःपिं मदइबलय् कर्णदिपय् मि तयाः त्वःता वये धुंकाः लिहाँ वयेबलय् धलकों मवसे लुँतिया खुसि सिथं सिथं तपिंता जुनाः वयेमाः । देक्वया खुसि सिथय् हनुमान द्यः दुगु घातय् जिमि दूब्यंकः वयेगु । आः थन हे जिगु छेँ लाये धुंकल । ई हिल । बहत्तर फुटया ब्या दुगु लिंक रोडं खुसिया घाटयात नुनाबिल । देक्व गल्लि व लिंकरोड ह्वन । म्हगस खः धाये ला, छु धाये ।...... थन जि च्वनाः यक्को म्हगस म्हंके धुन । जिगु क्वचिनाच्वंगु दक्को दक्को मछिं मछिं च्वत्तुक चीकाछ्वये् धकाः । अय्सां थ्व जीवन हे अजाःगु, थ्व जिगु म्हगस हे अजाःगु, गुलि गुलि बसिलां छात उलि उलि हे क्वचिना वनाच्वंगु छेँया भ्याः लुखा थें । घाटप्रतिघाट, विश्वास व अविश्वासया नाःचा-घाँय् बुया वयाच्वंगु पुखू थें । थन थः कतः जुइ, कतः थः जुइ । ....

म्हगस हे खः नि ..... न्हापा थन खुसि सिथय् ल्वहँतं सियातःगु घाट । खुसिइ कुहाँ वनेत खुसिसि धुछिं ल्वहंया स्वाँहाने त्वाथः । दथुइ दथुइ तुं प्यपुना च्वंगु दु । अन हे च्वनाः गुर्जुं प्यं थयेकाच्वनी । जि हे ग्वःक्वः ग्वःक्वः ला जिमि थःथितिपिं मदइबलय् दू ब्यंकः वयेलं । व हे तुंछिइ च्वनाः नौचां जिगु माःबूगु छ्यं पाचुका च्वनी । छक्वः निक्वः ब्वनेकुथिं बिस्युं वयाः व हे तुंछिया काप्पिइ काप्पिइ असलाचा न्या लाः वये नं लं । प्वःतसें जाः प्यनाः सिंगे न्या कुरिंचाय् थनाच्वनी । सुयागुं जीवनया ह्यूपाः बाय् अन्त थें ।

म्हगस छुमां नं खः । म्हगस स्वःतिपाँय् नं खः । थौंया लोकतन्त्रं हःगु राजनीति थें । भगवान कृष्ण व चाणक्यत इप्पां थिप्पां । इमि नुगलय् व न्ह्यप्पुइ छु छु पुसा दु, माकःया कम्पाः दुगु न्याय जुयाच्वनी । प्रतिगामीतलिसे ल्वानाः त्ययेकाः नं इमि गर्दनलिसे प्यपुनाच्वंगु थःगु प्राण, भूत, प्रेत, बोक्सि बाय् जादूगरतसें थें गुगुं सिमाय् बाय् सुयागुं जिवय् सुचुका तइ । उकिं उमिसं प्रतिगामीतलिसे ल्वानाः नं प्रतिगामीत त्वाय् चिनाच्वनी, कृष्णया सुदामा थें ।

थ्व नं जिगु जीवनया म्हगसय् खः । नेपाली कांग्रेसया च्वजाःम्ह नेता कृष्णप्रसाद भट्टराइ लँ दापा जुयाः ला मस्यू, हनुमान ध्वाका लाय्कुलिइ वयाः

बिचाः फः वयाच्वन । न्हाचःतिनि म्हंगु जितः । – मस्यु, इमि थन सु सीगु जुइ ! इमि सु सीगु जुइ ! इपिं ला सी हे म्वाःपिं, इमि ला थःगु प्राण हे गनं बाय् सुयागुं जिवय् सुचुका तयेफुपिं । उकुन्हु तिनि जनकवि दुर्गालालदाइयात हनेगु ज्याभ्वः झः झः धायेक जूगु थाय् । आः छत्थुं गथे भःभः न्हूगु मस्यु । हानं थ्व ज्वलय् नं मखु थें च्वं ।

घाटया सिथय् सीम्ह हनुमान द्यः पुलिं चुयाः धयाच्वन – हुंकन च्वंगु जिगु लायकू ज्वःगु सतः न्हंका छ्वःसां जितः न्हंका छ्वये फइमखु । मस्यु व सतः गनया वयागु खः धकाः । छु इमिगु अन ल्वहं पौ तिका तःगु दु ला ? दाता हे मेपिं । वया न्ह्यःने च्वंगु धाक्को वयागु जूसा भीगु छुं हे मखुत । धात्थें ला फुक्क भीगु धर्म चित्त ब्वलनावयाः थापना जुयाच्वंगु ला खः नि । आः हानं वयागु गथे जुइ !

मस्यु, व हनुमान द्यःचा नं सीम्ह ला .... म्वाःम्ह ला ! म्वाःम्ह नं गथे जुइ ! सीम्ह हनुमान द्यः धकाः जि मचाबलय्‌निसें न्यनातयागु । सीम्ह जूसां सुं सुं मनूतय्‌सं मस्तय्‌त ग्याः ल्वय् वयेका बीयः धकाः लड्डु छ्याः वयाच्वंगु दु । म्ह छम्हं हिं बुले थें ह्याउँकाः फुक्कसित म्ह चिंक वंक थाराथारा न्हुइकाः ख्यानाच्वंगु दु । खुसि सिथय् लानाच्वंसां फिरिफिरि लापाचात थें पर्यावरणया छुमां मखु । व ला न्ह्याबलें 'रघुपति राघव राजा राम' रागया अलाप जक कया च्वनीम्ह वस्ताज खः । तर छाय् खः मस्यू, नुगः कःघाना मकाःसां व हे व हे धुन थ्वयाच्वनी । खः थें मखु थें जितः नं थिमिगु 'सा रे ग म' या थथ्याः क्वथ्याःलय् दुंबलय्, उघ्रिमय् हे तपिंताया खुसि सिथय् धस्वानाच्वंम्ह कमरेड पुष्पलाल श्रेष्ठया भ्वातां थः फुसय् च्वंगु ह्याउँगु ध्वाँय् क्वकयाः ख्वबि हुयाच्वन । जिगु नुगः खुल्ल मिन ।

अबलय् हे 'चोर ! चोर ! धकाः हालाहःगु सलं जिगु म्हगस गुत । जि न्ह्यलं चाल । ज्वलं च्वनाः म्ह भ्यातुसे च्वन । जिगु अवस्था खनाः जिमि कलातं 'म्वाःल, लिबाय् धुंकल द्यँ । थन थथे हे का । देशया अवस्था गपाय्‌च्वः स्यनावंगु ! देसय् दक्को मनूत थन हे दुहाँ वल । ज्याज्यि छुं मदु । नये माल, त्वने माल । मोजमज्जा अप्वः । धेबा जक गनं वइ । अले खू जुल । उकुन्हु नं अपाय्‌च्वः लि हे मबाःनि हुंकन नारांदाइयाथाय् बालं च्वंम्हेसित खुकुरिं पालाः लुटेयाना यंकल । हानं ल्यासे ल्यासेपिं मिस्त ग्या नं मग्याः । चान्हय् चान्हय्

मोटरं तः वयाच्वनी । होटलय् ज्या याइपिं धाल थें च्वं । उकुन्हु भ्रीगु हे छैं क्वसं पाइन्ट त्वःताः भ्वाल्ल च्व फानाबिल । मत च्याकाबियां बरु थः हे भ्याः तिनाः दुहाँ वयेमाल । छु धाये .... आः ! ...... का म्वाःल लिबाय् धुंकल द्यँ । जिमि कलातं मतिना यात । जिं द्यने पहः याना । गंगु मिखा नं लिपा ज्वलं च्वनावल । न्ह्यः बछि ज्वः बछि । जि हाकनं म्हन । तर जिं चाः । थ्व म्हना च्वंगु खः । मस्यु, थथेभनं गुलि जक म्हना च्वनी तिनि जुइ । जि द्यने हे ग्यात ।

(**"नःलि"** ल्याः १६, हेमन्त ११२७, कौला - कछला)

म्हगसया दुवातय् (२)

थुगु म्हगसय् जि छम्ह पासानाप यलय् लात । लँ फुक्क चिकंअप्पां जक सियातःगु । गाःबाहालं अगिंमथः वनेगु चुक थें जाःगु लाछि त्वाः हँ । जिलिसे वःम्ह पासा गुन्दाकाजि जुयाच्वन । व म्हगस जितः नसंफाःगु थें बाबू वन । बच्छि बू, बच्छि मबू । म्हगसय् म्हंगु धकाः चाः, अय्सां म्हगसय् नं मखु । आज्जु दयेकाः जिपिं गन वने त्यनागु खः, जिमिसं हे तिफ्याये मफु । ...... लँ हे दापा जू थें । गन वने त्यनागु जिपिं, गन लात । ....

साप अजू चायापु, व तिनिख्यः थें च्वंगु त्वाःया लाछि । खव पत्तिइ सिथय् छबालाचा जक तहाकय्क छेँ दु । मेगु लाछि छगुलिं त्वपुइक गनं नं बीम धलिं मदयेक इलां छपातं ढलान यानातःगु दु । क्वय् फुक्क ह्वातां च्वंक चकं । च्वय् सर्गः खनेमदुसां चक्कंगु सर्गतं थें स्वाभाविक जः दु । खव सिथय् छबालाचा फः थें तःहाकःगु छेँ, क्याम्पस व नेपालभाषा ख्यःयाम्ह पासा रूपेश बज्राचार्ययागु हँ ! .... आज्जु ध्वद्दुकेगु लँय् ववं गुन्दाकाजि तन । उकिं लकथं रूपेश बज्राचार्यया छेँय् थाहाँ वनेगु त्वहः दत । रूपेशयात सःतु सःतुं थाहाँ वना । पुलां छेँ । चां दनातःगु । छेँया बँ फुक्क चा जक । खाःचिं खाःगु अप्पा खने दुगु अंगः । छेँदिया स्वाहानें मातं खनेदु । रूपेशया बाः च्वतं कुहाँ वल । तसकं ल्ह्वं । बागःचा धयां तसकं मखु । ख्वाः नं हुप्प च्वनाः चतांमरि थें । न्हापा अपाय्च्वः ल्ह्वंम्ह मखु । युरिक आइसिदया ल्वय् दुम्ह । न्ह्याबलें तुति स्याः धकाः म्हुतु म्हाले माःम्ह । जिगु हे क्याम्पसया अंग्रेजी विषयया प्राध्यापक । साःप मिलनसार । न्ह्याम्हलिसें भ्यलय् पुं । वसपोलयात खनेवं हे जिं हनाबना तया । – ज्वजलपा सर ! छःपिन्त मखनागु यक्को दत । म्हं फु ला सर ! आः नं अथे हे तुति स्याःनि ला ? अं, सर ला साप ल्ह्वनाच्वन !"

"अथे हे खः, भाइ ! फुक्क पाय्छि हे जू ।" तसकं नुगः चकंका वसपोलं लिसः बिल । अबलय् रूपेश नं थ्यंकः वल । – खः लकथं छक्वः थहाँ वइगु ।" थुलि धयाः जिपिं थःगु लँपुइ तुति ज्याना । गुन्दाकाजि हानं तन । गन वं गन वं । जितः गन लाः .... गन लाः जुयाः मेगु हे थासय् लात । अले हानं जि रूपेशयाथाय् वना ।

मातंया बँ थिलातःगु लब कोथा। सुकू लानातःगु दु। तिनातःगु भ्याःया फलय् फ्यतुनाः रूपेशया बाः धिसिमिसि धायेक फ्यतुना च्वन। अथे हे ल्व्वं। जि न्ह्यःने लिक्क वनाः ज्वजलपा याना। टि. भि.इ वइगु विज्ञापनय् थें वसपोल छत्थुं स्वाइँइँया धायेक खने मदयावन। दुरुस्त मिष्टर एक्स थें। जि थारा न्हयाः ग्यात। लाःसा ध्यान च्वनाच्वंगु जुइ । तन्त्रमन्त्रय् दुनाच्वंगु जुइ। म्ह थुरर्र खानाच्वन। मसीक जिं छुं अपराध याना थें। लिपा रूपेशया मां व निनिपिं सु सु खः मस्यु, स्वम्ह ति जिथिपिं मिस्त पुजाभः ज्वनाः कुहाँ वल। जिं जिगु छुं दोष मदु" धयाथें क्वमालि जुयाः जूगु फुक्क खँ कना। इपिं न्ह्यःने वनाः स्वां छाल। पुज्यात। अले हानं न्हापा गथे खः, अथे हे प्रत्यक्ष खने दयावल। दर्शन बी थें।

सु जुल मस्यु, छम्ह पासानाप सुतुसुतुं कुहाँ वया। – जि ला थज्याःगु खँ पत्याः हे मयानाम्ह। थःगु हे मिखां खंक खंक। आः पत्याः यायेगु लाकि मयायेगु! .... लाःसा सर, प्राध्यापकं रिटायर जूगुलिं छँ च्वच्वं योग अभ्यासं तन्त्रमन्त्र अध्ययन यानाः पूवंगुलिं अथे शक्ति लुयावःगु खःला! जिं ला छुं हे थुइके मफु।

पिने लाछिइ थ्यन। यलया महाबू बाहाः पिनेया लाछि हँ! अप्पा व चा ल्वाकज्याःगु लँ सिथय् सिथय् धः दु। गुन्दाकाजि हानं खने दत। तर ख्वाः बांलाक सी मदु। व लँ सिथय् छम्ह मनू आकाभ्काकाय् भ्वाक्क ग्वतुल। तिल्वय् वःगु थें वाथावाथा कन। म्ह फ्याताफ्याता कनाच्वन। बलि बी धुंकूम्ह बाहां थें। लः मुनाच्वंगु धलय् वया म्ह बछि दुं। जिं लाय्लाय् बुया। सुं की क्वः हे लँय् जू मदु। वया लिक्क छम्ह बुरिम्ह मिसा, वया थः जहान थें च्वं, वया लिक्वय् च्वनाः छुं हे मखु थें च्वंक छ्यनय् उसिउसि यानाच्वन। जितः मतिइ वन। – अथे तिल्वय् वःपिन्त थी हे मज्यू, धाइ।

म्हगस अद्भुत खः। छु जुयाः गथे जुयाः म्हनिगु खः जिं छुं हे मस्यू। न्ह्यलं चाये धुंकाः लिपा थथे म्हंगुया हुनि मालाच्वना। थ्व म्हगसनाप जिगु जीवनलिसे छु स्वापू दु, जिं छुं थुइके मफुत। जु हे मजुइगु म्हनिगु। 'ख ला, मजुइगु छुं थुइके मफुत। जु हे मजुइगु म्हनिगु। ख ला, मजुइगु छुं जुलकि म्हगसय् थें का' धाइ। 'सिकं म्हंकः वलकि जनबाहाःद्यः छक्वः पुज्याः वनकि ज्यू' धकाः पत्याः याइ। थथे म्हनीगु लुइ थः जुइ धुनागु थाय् नं दयाच्वनी। थः

गबलें मथ्यंगु थाय् नं लुयाच्वनी । नवाःकिपाय् जक खनाम्ह मनूयात आत्मियता दयेकाः लहना तयाच्वनी ।

अं थौं म्हनाच्वंगुयात माः हनाः लुमन्ति छक्वः ब्वयास्वया । रूपेश व वया बाःयात बांलाक हनाबना तयाच्वनापिं हे जुल । रिटायर जीवन हनाच्वंम्ह नं खः । ल्वय् नं दुम्ह खः । उकिया च्यूताः जि नं न्हापा छक्वः पुलि व तुतिया गौचा वँचुक मना वयेके लं । उकिं वसपोलनाप दुबिस्ता ब्याः । थ्व सत्य खः । जिगु जीवननाप स्वापू नं दु । बैस वंकाः ल्व्वंके मज्यू धाइ । ल्व्वनिगु धयागु थी थी ल्वय्यात ब्वनेगु खः धाइ ।

थथे ल्व्वंगु खँयात कयाः, अं, म्हिगः ख्यालिगुलु मुँज्याय् कलाकार च्वमि रामशेखरदाइ नापलाःगु । अबलय् रामखेखरदाइ यक्को हे ल्व्वनाच्वन । उकुन्हु उकुन्हु नापलाःबलय् स्वयाः यक्को हे पाः । न्हापा भचा गंसि । आः यक्को स्वये जियाः ल्व्वनाच्वन । प्वाः तग्वः जुयाः तःमिम्ह साहु थें च्वं । तुति स्याः धाःगु ला जिं मन्यनानि । दम वयेयः धाःगु जक न्यनातयागु । सेंसें फुंफुं वइम्हेसित अपाय्च्वः ल्व्वकेमज्यू धयागु खँया छुमां जक बियागु खः । उकिं नुगः क्वतुंकी धकाः मेगु छुं धायेगु मज्यू ताया । लाःसा उकिया हे लिच्वः भचा बिकृति जुयाः रूपेशया बाःयाके लाःवन ला ! रामशेखरदाइ व रूपेशया बाः निम्हं छम्ह जुयाः दं वल ला ! धात्थें म्हगस धयागु अजूचायापु, कलाकार लियोनार्डो भिन्सिया कोलाज कला थें ।

बरु उगु म्हिगःया म्हगसय् खंगु त्वाःया बारेय् म्हिगः व हे मुँज्याय् यल नेपालभाषा मंकाः खलःया नायः सुरेश प्रधान व किरण शाक्यपिन्त कनागु – गाःबाहाः त्वाःया भचा उखे थुखे जुइ, पाय्छि थन हे धाये मफुत । न्हापा ख्यालि न्हिलि व ध्याचुलिं जाःगु चिनाखँ च्वइम्ह छम्ह कवि दु । वय्कःया नां लक्ष्मीदेब 'श्रान्त' खः । वया ध्याचू चिनाखँ न्हापा च्वसापासां पिथंगु 'नसला' साहित्य मुना सफुतिइ पिदंगु दु – "यः तता ! जि गन पँय्न वनेगु !'

तर यलयापिं जुयाः नं इमिसं 'श्रान्त' बाजेयात म्हसीके मफुत । अले त्वाःबाः म्हसीके फइगु ला खँ हे मन्त । थ्व खँ म्हिगःया ख्यालिगुलु मुँज्याय् मदनमोहन मिश्रयात ध्याचू विधाय् सगरमाथाय् दक्के न्हापां पलाः तःम्ह तेंजिङ्ग नोर्गेलिसे ज्वःलाकूगुलिं वःगु खँ खः । थुगु बिचाः सायद लक्ष्मीदेव 'श्रान्त' बाज्या मदन मोहन मिश्र बाज्या स्वयाः थकालि खः लाकि' धकाः शंका

जूगुलिं पिकयागु खः । ध्याचू कवि लक्ष्मीदेव 'श्रान्त' ला भ्हीगु लिक्क मदये धुंकल । अय्सां न्यनेकने व मालेकुले ज्या जुल धाःसा क्वःछी फइ । बस् वहे लक्ष्मीदेव 'श्रान्त' या त्याजिके मफुगु त्वाःदंवःगु जुइ ।

अले म्हगसय् छम्ह म्हमस्यूम्ह मनूयात तिल्वय् वःगु व वया थः ज्यिथिं छुं हे मखु थें माकःया मतिना यानाच्वंगु थौंया लकसय् थुंदीगु राजनैतिक बिडम्बनापूर्णगु अवस्था खः ला, जिं मस्यू । खँ छु धाःसा थौं लोकतन्त्रया फसय् नं व हे पुरातन शैलीया जीवनं लिचिलेत थाकु चाःनि भ्हीत । व हे ध्वग्गीगु सिंकँ धर्म व संस्कृतिया सवाः भ्हीत यःनि छु याये !

थौं जिगु म्ह छम्हंया चेतनाय् संविधान सभाया व न्ह्यसः ल्यहँल्यहँ पुयाच्वंगु दु । ब्याक्क थी थी जनतां थःगु मछिं व मज्यू ताःलाकेगु हकया छुमां हे संविधान सभा धयाच्वंगु दु । तर थ्व ताःमलाकेत लाय्कूया हनुमानतसें देय्या कुमिचा जुयाच्वंगु जितः महशुस जुयाच्वंगु दु । जनतां भिंगु म्हंकाच्वन । ज्वलय् उकिया अःखः जुयाः लुयाच्वन । थुकथं तेलकासा म्हिताच्वंगु राजनीतिं देसय् गणतन्त्र वइ लाकि मवइ भविष्य थें ख्युंनि । अले जनताया इच्छा आकांच्छा नं म्हगस हे जुया ब्यूसा छु यायेगु ।

अं थ्व बिचाः व भावना नं म्हिगःया ख्यालिगुलु मुँज्यालिसे स्वापू दु थें ताल । गणतन्त्र व्यवस्थायात स्वापू लिनाः GUN तन्त्र धकाः लोकतन्त्रयात ध्याचू ब्वयेगु ज्या जुल । ख्यालः शैली न्ह्याः वनाच्वंगु बांलाः । ध्याचू सकसिनं पचय् यायेसयेकेमाः । थज्याःगु ख्यालःया भावना व बिचाः समसामयिक मजुसे याकःचिया जुइमज्यू । सम्पूर्ण नेवाःत गणतन्त्रवादी मजुइ नं फु । तर ख्यालः च्वमि निश्पक्ष जुइ मफुत । राजतन्त्र मन्त धायेवं नेवाःतय् खड्ग जात्रा जुइ मफइगु धारणा ब्वःगु जनद्रोही गन्ध खनेदत । थ्व च्वमिया छ्वासु धारणा जुल ला धयागु जिगु बिचाः । अय्सां थःगु बिचाः व धारणायात स्वतन्त्र नक्सां ब्वयेगु हक न्ह्याम्हसित नं दइ । थुकेय् छुं कुं खिनेथाय् मदु ।

अथेसां नं थः यःम्ह च्वमि व कलाकार जुइबलय् थथे म्हगसय् नं बिकृति वइगु खः ला मस्यू । अले म्ह हे हसंमसं धायेक म्हगसय् नं तिल्वय् वःगु खः ला मस्यू । ❑

(**"सन्ध्याटाइम्स"** ११२७, यंलाथ्व ९)

साक्षात द्य:पिनिगु थाय्

थौं अष्टमी । थनिं च्यान्हु लिपा ला पुन्हि हे जुल । व नं स्वांया पुन्हि ।

स्वांया पुन्हिया खँचु ल्स्वनाः छपु च्वसु धयातःगु "ज्वला न्हाय्कं" लसता पौयात । तर जितः छुं च्वयेगु लसता हे मवः । अथे ला छुं मच्वयागु मखु । कि करंबरं क्याम्पसया निम्तिं नोट्स च्वयागु दु, कि म्हाः धाये मछालाः थः च्वये धकाः ग्वसाः ग्वयातयागु नं ध्याक्व लिकाः प्रुफ स्वयेगु ज्या यानागु दु । थुकथं नये त्यनागु जाप्यय् देय्माय् तुं तयाः ख्वाउँका बी थें जिगु नुगलय् छुं च्वयेगु लु व खँ घाजःमुजः जुल । चापाः मुनाः द्वँ चिन । गबलें ब्याक्क बिक्क छखे छाखे चीकाः छुं थःगु हे ज्या यायेगु स्वये । तर न्ह्याक्को प्रूफ रिडिङ्ग याःसां उलि हे स्यंगु आखःग्वः जाभुइ वा व फि ल्वाकज्याना वःथें ल्यहें दनाच्वन । अय्सां जिं हानं थःत थम्हं मुल्याङ्कन यानास्वया ।

"खः, प्रूफ स्वयेगु धयागु कुं खिनेथाय् मदयेक वइगु जस भाःपीगु मूर्खता खः । जि ला छम्ह कारिन्दायात स्वाःल धायेवं वांछ्वये बहःगु खेस्रा भ्वं जक खः । .... अहो थ्व गज्याःगु लकसं बुलातःगु ज्या, भिंकेत स्वस्वं हे मभिना वनेमाःगु !

जिगु नुगलय् छझाः झसुकाःया लःफ्वः तज्यात ।

थुजाःगु लकसय् जिं छु च्वयेफइ ! उकेसनं बाखं च्वयेगु ला लकस हे ब्वलनी मखु । हानं..... पलिस्थाया बाखं मुँज्यां हँ । छु च्वयेगु जिं ! छु ब्वयेगु जिं ! अहो ! ...... जि हीमी चाल । जि थौं क्याम्पस नं वने मखु । आखिर क्लास नं ला द हे मदु । हाजिर छक्वः जक यायेत क्याम्पस वनेगु छाय् ? जिगु क्वाःगु न्ह्यप्पु छकः सिच्चुसे च्वंके मास्ति वल ।

थुकथं थौं जि क्याम्पसया पलेसा द्यः तुयुतुयु जक धाःबलय् स्वयम्भुइ चाःह्यू वना । तपिंताँ पुलेवं निम्ह धर्म पासापिं "भगवान शरण" या शिर्षक थ्वयेकाः थः थवय् खँ ब्याकाः वनाच्वन, साइफनया मुलुं चाःहिलाच्वंगु रेकार्डया संगुं-गिया ध्वलय् चू वनीबलय् संगीत थ्वयावइ थें ।

– भगवान शरण !

– भगवान शरण !

– थौ ला अष्टमी जूसां मांयाथाय् म्वः म्वः जुइमखु ख्वाः वः । बुंगद्यय्के वनीपिं आपाः दु ।

– अय् म्हिगः 'नुगः याः' धाःगु मखु ला ? थुगुसी ला प्यखा न्याखा छैं हे नल हँ मखु ला ?

खः, अय् धाल । जि नं स्वःवनागु ला मखु । लँ दयेकल धाल । आप्पां सियातःगु ल्हानाः पिचु लँ दयेकल । न्हापा सा बुंगद्यःया रथया घःचाः न्ह्याके जीक लँया जवंखवं निख्यरं धःचा दु । धलं धलं सालाः रेल थें अःपुक न्ह्याकी । गनं छुं मलाः । न्ह्याइपुक याः न्याइ । नखः हनी । आः जुलं, ... का, थुखें वनेगु मखु ला ?

धर्म पासापिं दल्लोया चीभाः चाःहुलाः बायावन । जि तप्यंक वया । इमि सः सालुयावन । जिगु न्हाय्पं ख्वातुयावन । जिं पलाः भचा च्वयेका । सिचुक फय् वल । आलं चमकं । हाकु सुपाँय्या सांगां फायाच्वंम्ह सँमिनी सिमा कचाकिचा प्वाँय् चिनाः बँ पुइत तुफिया रूप कयाच्वंगु गबलें मिखाय् लूसा गबलें छगू अदृश्य शक्तिं झातापाता याकाः चिल्लाय् दनाच्वन । ईईपंगु व फसय् सुनानं घ्वात्तुमत्तु घ्वानाः धित्तधिना बीका च्वनाम्ह जि म्ह कय्कय् कुंकाः स्याकु नयाच्वना । अबलय् हे लिउने "भगवान शरण गुरू" धाधां छथ्वः म्हस्यूपिं भक्ततय्सं जितः लिलाकः वल । जिं नं भगवान शरणं तुं लिसः बियाः हनाबना च्वछाना ।

वाफय् दित । ख्युंगु धकिं चिलावन । जिपिं निपु हितिइ थ्यनाच्वन । जितः खनाः जक दिपाः काःपिं थें च्वंक इमिसं खँ न्ह्याकल ।

– थुगुसी ला दानमाया ध्वंमां देय्पंज्ञां न्यायेकीगु हँ मखु ला ? नांयात ल्वयेक आः ला धर्मय् लिना जुल थें च्वं, ह ला ?

छम्हस्यां नुगलय् लूगु खँ प्वंकल, जवगु पलाः छीवं देय्पागु पलाः ल्ह्वने वः थें मेम्हं खँ सायावन ।

"धर्मय् ला जुल ... , तर झीथाय् धर्म यचुया मवं .... ।"

"जिं ला खँ मथुल भाइ ! वं ला विहारय् नं यक्को हे ग्वाहालि यात धाःगु न्यना । गुबलें बसुन्धरा धलं मुंकाच्वंगु दु । गबलें पंचरात्री मुंकाच्वंगु दु ।"

"वहे ला धयागु, गुरुमांपिन्त ग्वाहालि हे जक माःगु दु, वयात ब्याक्कं थःगु

यानाकायेगु थःगु नां माःगु दु । मेगु छु माल । .... नु, थुखें चाःहिला वनेगु मखु ला ?"

धिमेय्ल्वहं थ्यन । भ्वःलाक फ्यतुनाच्वंगु निगः चीभाःद्यः जवय् लाकाः सकलें देय्पां चाःहुलावन । इपिं धिमेय्ल्वहं कापिं चाःहुलाः थहां वंबलय् जि च्यापलाः ति लिउने लात । इपिं थःगु हे पलाखय् थःगु हे लँपुइ न्हिंन्हिं थें लीग छुनाः न्ह्याःवन । पलाः ला जिगु नं न्ह्यानां तुं वनाच्वंगु खः । अय्सां जिगु मिखायात वानाः इपिं बुलुयावन ।

थःगु हे मताःपय् न्यासि वनाच्वच्वं भुइख्यः थ्यन । लँया जवय् गनाच्वंगु पुखू द्यःने चीभाःद्यः छगः थिंग दनाच्वं थें च्वन । न्हापा व चीभाः द्यःयात स्वस्वं स्वाहाने लिनातःगु कःसिं कुहाँ वये मफयाः चिल्लाय् दना च्वंम्ह मचा लुमना वइगु । तर थौं जिगु मिखां तिफ्याये मफु । लाःसा व लु जिगु विगतया म्हगस जक खःला ! .... देपाय् ग्रील स्यंकातःगु पःखाः दुने च्वंगु भुइख्यः मचांनिसें तःधी तक मिसा मिजंतसें कराँते कासा म्हितिगु दबू जुयाः लुयाच्वन । जितः लुमं व ख्यलय् छाय्हायेका भ्वजंनिसें ब्याहा भ्वय् व पँय्न बिया भ्वजय् तकं जिमि अजिलिसे घाब्वः जुयाः भ्वय् नयेलं । अले सम्यय्बलय् तःक्वः हे पंज्रां नं काये लं । थुकथं लुमन्ति किनावःगु उगु किपाःया न्हिप्यं घानाः जि स्वयम्भुया पाखा तँ गयावना ।

बुलुहुँ थहाँ ववं बातनय् थ्यंबलय् स्यँस्यँ वःगुयात भचा भ्फासु फीत दिना च्वना । जिगु मिखा ल्वहंया ततःधिकःपिं भगवानद्यःया कापिं केलेहेँ मिखा कना च्वंम्ह स्वयम्भु चैत्यलिसे मिखा ल्वाका । थबलय् हे ल्यूने निम्ह स्वम्ह मनूत भचा ततःसलं थःथःगु दुबिस्ता ब्याकु ब्याकुं थहाँ वयाच्वन। इमि सलय् विडम्बना दु । सुयागुं शोषणया घाःखू दु । जिगु न्हाय्पं निपां इमिके प्यपुनाबिल ।

– व जिमि निनि धाये माःम्हेसिया किजा धयातःम्ह गणेद्यःचा स्यस्यः भाजु का । वकिल ज्या याः जुइम्ह का । वया छँ बाग्लुङ्गय् धाइ । भ्फी थें ज्वःपिं काय्पिं दु धाइ । छक्वः जिमि निनिया लिक्कसं च्वंगु प्रेसय् वया काय् कम्पोजिटर जूवल खनी । व वकीलचां वयागु बेइज्जत याः वल धकाः ख्यानाः हे ज्या याके मव्यू हँ । फुक्कस्यां स्यू । का स्वरे कलाः दु, मचाखाचा दु, थन व बुरि सु धकाः नालाः च्वंवःगु जुइ । न्हापा ला व बुरि नं वंगलय् हे ला खःनि । आः तिनि धकाः बुँ ज्याना च्वच्वं फुक्कं थःगु हे याना छ्वःगु । न्हापा वंगलय् नं व खनाः सकलें

ग्याः । ली त्यः लिलाके मत्यः धाइगु । जिमि कलातं तप्यंक ख्वाः हे ब्वयेमफु । ग्याः धाइगु । बोक्सी सः धाइगु । जितः धाःसा अजाःगु खँ पत्याःमजू ।

न्हापा मचा बुइकीगु ज्या नं यानाजुइम्ह । मचा मयःनिपिन्त क्वकया नं बीगु याः । उकिं व न्ह्याग्गु छैँय् नं दुमचाः धयागु द हे मदु । वं न्ह्याम्हसिंगु आगं स्यू ।

सायद अथे जुयाः हे जुइ, व जिमि निनि खनाः सकलें ग्याः । गय् धायेगु ख ला, वं ला जितः बिडम्बना हे यानाबिल ।"

छाय् !... छाय्, व बाखं कना वयाच्वंम्ह मनू प्रति कन्ना बुयावल । वया ख्वालय् छक्वः पित्तुपियाः स्वये मास्तिवल । तर जिं इमित मफुते स्वया धयाथें जुल । इमिगु सः तक्क दित । जिं छत्थुं मखं पहः यानाः भचा दिनाबिया । इपिं न्ह्यःने वन । न्ह्यःनेया त्वाथः इमि यकःति जुल । इमि हानं खँ न्ह्यात, पज (Pause) ल्ह्वनातःगु टेप रेकार्ड थें ।

ख ला जिगु मुद्दा जिमि निनिया व किजा धयातःम्ह गणेद्यःचां हे त्याकाबिल । त्याका ब्यूगु बापत वकील खर्च ला जिं पुले म्वाःल । तर वं त्याका ब्यूगुलिइ बुँ बछिं मयाक कयाबिल । बुँया हक सर्ज्यान्तं जिगु हे । बुइगु मुद्दा ला ख हे मखु, यदि न्याय धइगु दुसा । अथेसां, जिगु जितः हे यानाबिल । छुं धायेगु ला खँ हे मन्त । तर बच्छिं मयाकं बुँ काःगुलिं धेबा काये मखु धाःपिं ला इमि छँ दनेत चा जक वायेत ट्याक्टर निगलं इमिथाय् हे । अप्पा निगू टीपं मयाक हया बी धुन । फि व रोडा ला जिथाय् मदु नि, मखुला ? मेथासं हे हये माःगु । ल्याः भचा मिले याना बी माःगु धालकि नरथक्क ब्वःबियाः ध्याचू न्यंकाहइगु । .... "आय्यामां, थौ ला त्यानु का ।

स्व रे थौंकन्हय् यक्को ज्या वः दु, ट्याक्टर धाः वइ । तर न्ह्याम्हसितं मलाः धया छ्वयेमाः । वयाथाय् धायेसात यंका मबिल धायेवं "छन्त थय् यानाबिया, अय् यानाबिया । कुजाततनाप संगत याये माल धकाः लाक्वपाक्व धयाः ल्वाः वइगु । आः छु यायेगु ! जिमि कलाः व जिमि मां ला व खनाः सिक्क ग्याः । ....

मचायेक जिगु पलाः च्वत ला गय् थें इमि नाप नाप हे लात । इमिगु ख्वाः जिगु मिखाय् हात । अय्सां इमिसं जितः स्व हे मस्वः । थः थम्हं सुं मदुगु लँ थें लिफ्याना वन । इमि बाखं जिगु जीवनलिसे नं स्वापू दुगु थें जुयाः इमि खँ

मचाइभनं जि न्याकु खुकुति लिउने लाःसां न्हापा लिफ्याना वंपिं धर्मपासापिं थें तापाका छ्वये मास्ति मवल । जिगु पलाःया गसि गुगुं यन्त्रया दाति थें न्ह्याःवनां तुं च्वन । भ्वःलिं वंताः स्वयाः थःगु आसनय् फ्यतुनाच्वंपिं भराय् भराय् धिकःपिं बुद्धपिसं मिखा कनाः स्वयाच्वन ।

भराय् भराय् धिकःपिं स्वम्हं तथागत बुद्धपिन्त ल्यूने लाकाः बज्रलिसें स्वानाच्वंगु धस्वाःगु स्वाहानें नँया भतपंजः बः काकां थहाँ वनाच्वना । ल्वहं त्वाथःया जवंखवं सल, किसि, सिंह, गरुड व हितिमंगः आदि भ्वःलाक पाः च्वंच्वंगु दु । इमिसं व त्वाथलं थहाँ वक्को थीथी मनूतय्गु दुःख, सुख खं ला मखं ला जिं मस्यू । इमिसं थःगु नुगः याउँकेभनं नुगः च्वलाः थथे खँ ब्याका वःगु न्यं ला मन्यं ला, ताः ला मताः ला जिं मस्यू । तर व न्हाचः व धोंमा व थः लाःम्ह निनि अले किजा धायेका च्वंम्ह गणेद्यः वकीलया क्वाःगु खँ प्वंकुप्वंकुं वयाच्वंपिं मनूत अनायास स्यँस्यँ मिंकाः त्वाथलय् तुं भ्वातां दिनाच्वंगुलिं जि थः नं दिनाबीगु मछिं ताल । जि मखु पहः यानाः मदिसे धर्मधातु चैत्यया द्यःने छानाः साधना यानातःगु बज्र मथ्यंतले सुतुसुतुं थहाँ तुं वनाच्वना ।

स्वयम्भु बिहारया खवय् अनन्तपुरया ल्यूने बसुन्धराद्यः चाःहुलाः गुरुजुपिसं पाथ्याना च्वनिगु पुलांगु गुम्बाया न्ह्यःनेसं इताः व देवा च्याकेगु त्वाःदेवाया काप्पिं मू भगवानद्यः अमिताभयात ल्हाः ज्वजलपियाः अजिमा द्यःयाथाय् वया ।

धात्थें थौं अष्टमी जुयाः नं अजिमाद्यःयाथाय् स्वः मजू । निम्ह स्वम्ह जक देय्के वःपिं दुने दु । निम्ह स्वम्ह मेःपिं पिने देवा च्याकुच्याकुं खँ ब्याकाच्वन ।

– गय्, श्रीलंकाय् बौद्ध तिर्थ यात्रा वंथाय् ला मनमाया साहुनी व माहाद्यःचा छगू कोथा हे इपिं निम्ह जक च्वन धाःगु न्यना नि । धायेबलय् किजा धाइगु । तता .... तता.......... धाइगु । .... बुरि जुइ धुंकाः नं गुलि यच्चानाच्वंगु जुइ ख ला ?

– छगू हे कोथाय् जक ला छु, छगू हे खाताय् च्वनाः फांगां भुनाच्वंगु अनार साहुं हे खंगु हँ । अकिं अनारसाहुयात मिसाह्ययः धकाः ध्याचू नकाः छुं धाल कि ला वं नं – "उखे स्व, थुखे स्व, थःगु ख्वाः थम्हं स्व" धाइगु । अनारसाहु थथे ह्यामि जुइबलय् "खि नःम्ह ध्वग्गी ख्वाः" धकाः म्हुतु पकु चिंकाः ल्हाः पालावनिगु ।

– अथे ला न्हापा नं थिमी छम्ह वयाथाय् तया तःगु ला खःनि । गबलें गबलें म्ह्याय्म्ह नं व नाप हे जू धाःगु न्यना । आः छु धायेगु, अपाय् अपाय् धिकःपिं जख्खुपिं काय्पिं दु, म्ह्याय्पिं दु, भाःत दु ।

– अँय्, ... ! भाःत ला नां जक का । कोथा छकू हे बियातःगु मदु । कःसिइ बल्चा थें दयेकाः वानातःगु ला खःनि ।

– "अहो ! हे हारतिमां, हे परमेश्वरी !" देवा च्याकाः धेबा व प्यारा छानाः जाकिं पुज्यानाः छम्ह देय्के वःम्ह मिसां अजिमाद्यः अन्यात । द्यःपाःलाः मुसुमुसु न्हिलाच्वन ।

– अय्‌नं ग्व, देपंज्ञां वं हे न्यायेकल । विहारय् दराज, मेच, टेबिल व माक्व थलबल तयाबिल । संघ संस्थाय् हापं तयाब्यू ।

– का म्वाःगु खँ । थःगु तये मालं ला व । गन गन छु छु सामान कयाहल, न लित बी माः, न धेबा हे पुलेमाः ।

थुलिमछिं मिसा खँ व धर्मचित्त च्वजाःम्ह मनमायाया विरोधय् खँ ल्हात नं अजिमा द्यवं प्यारा ल्वछुना च्वंगु च्वनं हे । तर जितः थुपिं धर्मपासापिनि खँ व न्हाचः लँय् व त्वाथलय् बाखं कना वयाच्वंगु छता हे ताल । पुलां प्याखनय् थी थी पात्रतय्‌सं विधिवत न्ह्याकाच्वंगु अभिनय व वर्णन थें ताल । नर व नारीया प्याखंपाःया दथुइ दथुइ सुत्रधार वयाः खँ कं वयाच्वन ।

– "त्वाः त्वालय् अजाःपिं छम्ह छम्ह धोंमा पुरातात्विक जुयाः ल्यनाच्वंगु दु । अमित चीके साःप थाकु ।"

अले थुगु सुत्रधारया सःलिसें जिगु नुगलय् मेःगु सः थ्वल ।

– खः जिमिथाय् त्वालय् नं अजाःम्ह हे छम्ह धोंमा दु । दिदीअजि नं जुइ धुंकूम्ह । विहारय् नं वनीम्ह । दानपुण्य नं याइम्ह । वयात मनूतय्‌सं धाः – 'वयात छुं त्यासा बी धयागु हे खिचायात ला त्याये बीगु खः ।'

छक्वः जि थः हे ख्याः यायेगु बानिं ध्वपय् तुंगु दु । वया काय् छम्ह दु, अय्‌लाः यक्को त्वने माःम्ह । धा ला मांया हे पीरं वं अय्‌लाः त्वंगु धाइ । अं छन्हु अय्‌लाः त्वनाः लिबाक छेँय् दुहाँ वःगु । लँ छपुं थःगु याना वःबलय् लाछि खिचां उल धकाः खिचानाप जवाःसवाः यानाः ल्वानाच्वन ।

– जि थ्व त्वाःयाम्ह जुजु । छं दः जितः उइगु ला ? खबरदार ! जुक्का बीगु जुइ । छं दः उइदइ मखु । जि ला थ्व त्वाःयाम्ह जुजु । जि जुजु ! ....

खः अबलय्‌निसें वयात जुजु.........., जुजु, धकाः हायेकीगु जुल। ख ला, वया नां सँय्‌चा खः। अय्‌सां व जुजु जुल। छन्हु व हे जुजुपिनि छेँ दयेकल। लँय् जूपिसं न्हापा बलचा जक जुयाच्वंगुयात तखाक्क बांलाक दयेके त्यंगु खनाः थथःस्वया वनिगु। छन्हु छम्ह मनुखं पत्याः मजुयाः न्यँ हे न्यन।

– "भाजु, सुया छेँ दनेत्यंगु थें, साःप हे तःजि जुइक दनेत्यन।"

– "जिगु अस्यःगु म्हुतुं प्वाक्क खँ पि हे ज्वल।"

– "जुजुपिनि लाय्‌कू दनेत्यंगु का..... छिं।"

थुलि जक छु धया, धात्थें क्वः जूगु व सिमा क्वःदःगु पाः लाः थें व त्वाःया जुजुचिया मां अजिचा धोंमा ध्वदुक्क हे वःगु पाः। "का मखु थे जुल ! वं छु छु जक मतिइ तल जुइ आः..... , व ला ख्वाः फस्वयेकाः सरासर लिफः हे मस्वसे न्ह्याःवन। व अजिचा धोंमायात ली त्यः लिलाके मत्यः धाइगुलिं जि ल्यू ल्यू वनाः क्षमा फ्वंवना। तर वं छुं हे मधाः। जिगु ख्वाः तक नं मस्वः। .... लिपा त्वालय् खँ बय्‌बय् जुल।

– जितः लाय्‌कू दन धकाः धाःगुयात बदला मकासे त्वःते हे मखु हँ।

थुलि जक मखु, स्वांया पुन्हिबलय् अजिमा द्यःया न्ह्यःने द्यय्‌के वःम्ह अजःम्ह छम्ह बुरियात द्यः वल धाःगु न्यना। न्हिन्हिं द्यय्‌के वनाच्वंपिं धर्म पासापिं गुम्हं ग्यानाः बिस्युं वन हँ। गुम्हं भक्ति यानाः पुज्याना च्वंपिं हँ। बुद्ध पुजा वःपिं व पर्यटकत वातां च्वनाः हालाहल हं।

"धात्थें नेपाः धयागु देश ला साक्षात द्यःपिनिगु थाय् हे जुयाच्वन का।"

(**ग्वय्‌स्वां**/ल्याः ८, काठमाडौं बहुमुखी क्याम्पस)

शान्ति मामां

शान्तिया निम्तिं ग्वसाःग्वःगु उगु वन महोत्सवय् वनी धकाः न्हिंन्हिं रेडियो व टी.भी.या समाचारं ग्रसीत जिमि जःपिसं युद्धय् वने त्यंम्हेसित थें जितः पनाच्वन । – "म्हिगः ताम्सिपाखाया पुलिस बीटय् पेट्रोल बम कयेका थकल हं न्यं ला । उकुन्हु हे जक परोपकार अनाथालयया ताँय् नं बम मुयाः ग्वःम्ह ला अस्पतालय् भर्ना जुइमाःगु धकाः छं सि हे स्यू । सामाखुसि थें जाःथाय् ला छेँय् वनाः हे छम्ह प्रहरी निरीक्षकयात गोलिं कयेकाः स्याना थकल हं । हानं चितवनय् हे नं छगः रात्री बस छ्वयेका बिल" धाल ...... स्वः, अन वनेगु खँ हे ल्हायेमते । छेँजःपिसं गंक गंक वनकि छुं मजुइ धकाः धाये फइमखु ।....."

जिमि म्ह्याय्या लागिमिगि चाःगु सलं थ्वःगु जिगु म्हय् इन्न मिना हे च्वन । ख ला छेँजःपिसं जितः थुकथं सराः हे बिल धाःसां छुं पाइमखु । धात्थें खः, थुकथंया बेअनुमति गुगु जिगु हे सुरक्षाया निम्तिं तःजिगु सल्लाह साहुति खः लाकि छगू मेगु हे भयाबहया उत्पति खः, जिं मस्यू । सुरक्षा गन दु, छेँय् दु लाकि बुँइ दु ?, जिं तिफ्याये मफुत ।

का, उकुन्हु जकया खँ खः । कथु हीसे च्वंक स्यानाः सिंचि क्वाःलखं गरर्र यानाः ग्वारा जक तुलागु बल्ल आनां न्ह्यः जक छु वल, बहनीसिया भिंछताः इलय् जिगु छेँया ग्रील लुखाय् सुनानं खापा भ्यान्तांभ्यान्तां सालाच्वन । आकाभ्काकाय् भ्वखाय् ब्वयाः आरक्षणया निम्तिं थंवःगु थें जिमि काय् जि द्यनाच्वनागु कोथाय् वल । वया ख्वाः चःतिं माःबू । म्हुतुइ सः मदु । मस्यु, सु जुइ धकाः भ्याः चायेका स्वया । गुँ च्याःच्याःपिं वाउँसे च्वंपिं मिलिटरीत व वँचुसे च्वंपिं पुलिसत च्वय् थथःस्वयाः मनू नये धुंकूपिं धुँतसें थें सवाः कयाच्वन । जितः जक छु खन, स्टेनगन व बन्दूक ल्हातं धधस्वाकाः "ढोका खोल, ढोका खोल !" धकाः खापा ल्यहेँ थने थें यानाः हालाच्वन । काचाकाचां खापा खं वना । सिल्ला फुनाः चिल्ला - चौला क्यने धुंकूसां थुर्र चिकु नि । कय्कय् कुंगु म्हयात फयां फक्को धस्वाकाः जिं खापा चायेकः वना । खापालिसें हे तुपः धस्वाकाः इपिं जिगु छेँदिया लबय् ह्वंब्वां वयाः धाल । – "यहां को को डेरा गरी बसेकाछन् ? ल भन ।"

फिल्मया पोजय् हायण्डस् अप् याकाः इमिसं जिके परर न्यनेकने यात । हारांम्ह मचायाके मास्टरं पाठ न्यने थें । –

"थन सुं बालं च्वनेत न्यं वःपिं दु ला ? गुजाःपिं वइगु ? विद्यार्थी थें च्वंपिं खःला ? गलैंचा थाइपिं खः ला ?".......

छगूया लिसः बीत हे ई दिपाः मबिसें छक्वलं न्यंगु ब्याक्क न्ह्यसःया लिसः जिगु न्ह्यपुइ ग्वारा चिनावन । गोलि थें छ्वाराक्क छ्वाराक्क यां कयाः वःगु इमिगु न्ह्यसःयात भचा दिपाः कयाः जक लिसः बीत न्ह्यचिलेगु साहस याना । –

"जिमित हे च्वनेत पूवंक कोथा मदु, गन बालं तयेगु ! थन ला सुं नं बालं तयातयागु मदु छिगु ।"

इमिसं गुँखिचा न्ह्यसः छुत । –

"अय्सा न्हिनय् न्हिनय् बालं च्वनेत सुं सुं मनूतय्सं न्यं वः जुइ नि मखु ला ? इपिं गुजाः गुजाःपिं खः ? का धा ।"

गुँखिचां न्यनिगु ध्याचःया न्ह्यसलं इई पंक छ्वाकाः इपिं भ्रून द्यने क्वथाय् दुने दुहाँ वल । जि ग्यात । –

"लाःसा थिपिं सक्कलिपिं हे सुरक्षाकर्मीत खः लाकि मखु ! ...."

तर, अय्सां जितः इमिके परिचयपत्र स्वये धायेगु नं आँट मन्त । कोथाय् च्वंगु नँया दराजयात म्हं किकाः पनेत स्वया । लिपा छु हे दुगु खः धकाः । इमित ब्याक्क ब्वया क्यनेगु हे भिं ताल । इमिसं छु छु न्यन, उकेया लिसः बिया । इमिसं गन गन स्वये धाल अन अन क्यनाबिया । इमित थःगु सर्च पूमवं मखा ताल जुइ, इमिसं हानं खँ छुत । –

"छि गन ज्या ?"

"नेपालभाषा केन्द्रीय विभाग, पाटन क्याम्पस ।"

"हुं सु ?"

"जिमि कलाः मय्जु ।"

"हुं सु ले ?"

"जिमि काय्,"

"व सु ले ?"

"व जिमि भौ ।"

"थुके कोथाय् सु सु दु ले ?......."

"जिमि छ्यय्‌पिं द्यनाच्वंगु दु ।"

"अय्‌सा कोथाय् स्वयेमाल ।"

"ज्यू स्वः भ्कासँ ।"

बन्दूक व स्टेनगन धधस्वाकाः याकःचा द्यनाच्वंम्ह जिमि तःधीम्ह छय्‌या फांगा ह्वतय् क्वथीक स्वत । अले उखे पत्तिइ कोथाय् नं जिमि निदँ जक दुम्ह छय् द्यनाच्वंथाय् बन्दूकया च्वकां खिनाः स्वत । जिमि काय् व भौया ख्वाः ट्यूब लाइटया जलय् ख्युंसे ह्याउँसे च्वंगु बांलाक सी दु । जि, मचा दनाः चिल्लाय् दनी धकाः ग्यात । नँ जक न्याःसां ग्यानाः म्ह कय्‌कय् कुंकीपिं जि मस्त, छुं जुयाः बन्दूक मूसा छु याये धयाथें मतिइ वन । कोथाय् छुं मखनेवं सकलें पिहांवन । इमित पिखालखुइ तक लँस्वः वनेगु हनाबनां जि इपिंलिसें पिनेथ्यन ।

"छि आसे नि ! थन पिनेसं भचा च्वना च्वँ ! दुने भ्काये दइ मखुनि ।" – इमिसं जितः सस्पेण्डय् तल । जिमि छेँया लिक्क च्वंगु टहराय् मत च्यानाच्वंगु खनेवं हानं न्यनेकने यात । –

"थन ला मनू दु । का धा, थन सु सु बालं च्वंपिं दु ?" –

"व जिमिगु टहरा मखु । अन सु सु बालं च्वंच्वंपिं दु खः, जिमिसं मस्यू । अन छेँथुवाःतय्‌के न्यनादिसँ ।"

खःगु खँ, थुलि हे जक छु धया इमिगु म्हुतुं छक्वलं बारा मुल । –

"गय्, अय् धयागु ? शिक्षक जुयाः अय् धायेगु ला ? थःगु छेँ लिक्कं बालं च्वंच्वंपिं सु खः, नां छु, ज्या छु, गन च्वंपिं खः" धयागु सीका तये म्वाःला ? कन्हय् गथें समस्या वःसा छु याये ?

जि वाल्ल च्वन ।

अन बालं च्वंपिं खुँ खःला । डाँका खःला ? लाःसा माओवादीतय् आन्दोलक जकं खःला ?

जितः न्वाःपिं मध्यय् तुयु ख्वाःम्ह छम्ह म्हस्यू म्हस्यू थें च्वनावल । लाःसा थःगु हे क्याम्पसया छम्ह विद्यार्थी खः ला ! थौंकन्हय् छम्ह शिक्षक विद्यार्थी हे न्वाका च्वनेगु न्हूखँ मखुसां नेपाः देय् छगुलिं दूमाःगु छेँ जुल । ...... धात्थें उज्वःगु समस्या जितः वइगु खत ला ? इमिगु सः चीसः यायेत 'खः, व ला' धकाः धयाबिया । मेगु छुं हे धाये मसयाः जि सुम्क तुं जक दनाच्वना । लिपा

लिक्क लिक्क च्वंगु छँय् छँय् नं खापा ध्युं वनेवं जिगु तुतिं जिगु छँदिया ल्हाः ज्वंवन । अले खापा तिनाः बिलागः ग्वयाकथं सासःयात लप्पू ज्वनाः दुतकया । शान्तिया निम्तिं शान्ति कुनाबिया । उकिं शान्ति नेपालय् गनं माः वने मानि । सुरक्षा गन दु, जिं मस्यू । थन ला सकलें थःत थम्हं कुंकाच्वंपिं बन्दीत जक । पंजलय् कुंकाच्वंपिं 'बालक बबुरोत' जक । थःत थम्हं कुंकाः आजन्म कैद जुयाच्वनेगु ला ? जि चकंक छक्वः ब्वयेगु हक अधिकार तंका च्वनाम्ह थें जुल । उकिं साहित्य वन महोत्सवय् वनेगुलिइ जितः पनाच्वंपिं जिमि जःपिं खनाः जि हीमी चाल । घटना गन जुइ, सुनां धायेफु । थुकिया सुरक्षा सुनां याइ, मस्यू । लिपा मतिइ वन । न्ह्यात्थाय् च्वंसां, न्ह्यात्थाय् वंसां आः थःगु सुरक्षा थम्हं यायेमाः ।

तर भाग्यवश सर्प नं सिक्क कथि नं त्वःमधुइक बैशाक १० गतेनिसें १४ गते तक नेपाः बन्द जुइगुलिं वन महोत्सव नं लिज्यांवन । शान्तिया निम्तिं साहित्य वन महोत्सवया थमौटी जुल । बुद्धया शान्ति किनाच्वंगु पाल्हाः ब्वयाच्वंगु मूर्तिया उद्घाटन जुइगु न्हि छभ्काः लिज्यात ।

समाचारपत्रतसें पुलिस स्यायेत, सैनिक स्यायेत अले माओवादीतय्त स्यायेत छूट बियाच्वन । रेडियो, टि.भि. चायेकेवं क्वाःगु कराइलय् लः लानाः हा पिहां वइच्वन । चां त्वपुनातःगु भ्वाथःगु न्वकूकापः थें अन्धकारगु सुथ । सुथ जुल नं यचुगु जः मलू । सुथ गूगु आलंया नुगःपा ह्याउँसे च्वं । सुथय् हे गुँइ तुं दुसुना वंगु सनिल । भुजिं भ्वाईयाँ भुंक मचूगु ला ब्वयातःगु नाय्या पसः । टि.भी.इ काय् सीपिं, भाःत सीपिं, बौ सीपिं मनूतय्गु विभत्सतां जाःगु ख्वःसःया भोल्यूम ह्वालुया च्वन । न्हिं न्हिं आक्रमणकारी माओवादीत सीगु धलः जायाच्वन । गबलें गबलें बंकरय् लानाः सुरक्षा कर्मीतय् दुर्भाग्यपूर्ण मृत्यु नं जुयाच्वन । तर रावणया छ्यं बुयां तुं च्वंगुदु । इमित सुनां बरदान बिल ? महादेवं बिल लाकि विष्णुं बिल, सुनां मस्यू । अय्सां नेपाः देय् छगुलिं दूमाःगु छँ जुल । थुकथं नेपाः मांया दूमाः ग्वःन्हुं ब्यनिगु खः, न सुं पुरोहितं धायेफु न सुं जयमांपिसं हे स्यू ।

उकिं धुफ्वः दनाच्वंगु थ्व शहरय्, खसुं भुनाच्वंगु थ्व गामय्, च्वापुं त्वपुनाच्वंगु थ्व गुँइ नेतातय्गु धाक्को सिक्कोया गसिं जक घालःमुलः जाःगु क्यब जुयाच्वन ।

आतंकित धुफ्वःया दथुइ आक्रमणिक क्वाःघासा तयाः राहुयात शान्तिया भ्वय् नकाच्वन ।

"थन क्रान्ति मदयेकं शान्तिया भ्वय् नये हे मखु । क्रान्तिया क्वाःघासा छता निं ति ! अले तिनि नये .... मखुसा .... क्रान्ति मदयेकं शान्तिया चि सवाः हे मदु । तर शान्तिया निम्तिं क्रान्ति जुयाच्वंसां शान्ति ख्युंसे च्वं । दिपय् च्याःगु मिलापू ।" राहुं माय् फ्वयाच्वन । ....

खः थ्व भ्कीत जूगु आक्रमण पेन्टागनया घाःपाः मखु । तर घाः ध्वग्गिनाः छगू पुने यःगु ल्वय्या संक्रमण लकस खः । पेन्टागनया एड्सं ग्रसीत ल्यासें ल्यवःकाःगु थ्व नेपाः । वेँचाःम्ह खिचाया त्वाल्लां प्यपुना वयेयःगु लाः । थ्व ल्वय् पुन कि लनी मखु धाइ । थुकथं 'आः छु याये ! आः छु याये' या कोलाहल सलं जाःगु हहःपनाय् ब्वःगु भ्वखाचय् कवि द्वारीका श्रेष्ठ व बाखं च्वमि जलेश्वरी श्रेष्ठपिं मां तंपिं मचात जुयाः हिकुहिकु लनाः ल्हाः ब्वयेकाच्वन । इमिगु ख्वखना सः मातृ वात्सल्यतां जाःगु छगू मानव ल्वय् – शान्तिया छपाः तप्पाःगु क्यानभास स्वनेगु । शान्तिया निम्तिं साहित्यिक वन महोत्सव यायेगु । आत्मदाह हे मखुसां शान्तिया निम्तिं लूलाः यायेगु ।

वन महोत्सव धात्थें महाभारत कालिन थीथी ऋषीपिनिगु न यज्ञ कुण्ड हे खः न बालमिकिया आश्रम हे खः । खः ला महापरित्राणया जजंका चिनाः तारण तयेगु ग्वसाः नं मखयेफु । बस, नेपाःया छगू पर्यटन केन्द्र, चितवन जंगल लजया पर्णशालाय् शान्तिया निम्तिं न्ह्यानाच्वंगु मुँज्या छगू विपश्यना शिविर थें तरलताया आभास जुयाच्वन । आः ला बुलुहुँ शान्तिया सुथ लुइ । चौलागा सप्तमी, अष्टमी व नवमी, भूत, वर्तमान व भविष्यया स्वकुं लाःगु छगू यन्त्र जुयाः लुयाच्वन । थी थी स्वहाकः आयक्सीस ह्वनाच्वंगु छगू स्वकुं लूगु स्वापूया कोथा थें । खः थुमि दथुइ गुलि अन्तर दु, उलि हे समता नं दु, उलि हे बिडम्बनाया सः नं लिकुनाच्वंगु दु । अथे नं गथे जिं गुगुं यन्त्रयात तिफ्याना काये मफु, तन्त्र मन्त्रं जाःगु छगू गुह्य दर्शन थें ।

तर, शान्तिया बँ थिलेत कुतः जुयाच्वंगु उगु चितवन क्यब नं लुम्बिनी थें चकंके मफु । कुचाकुचा जक ह्वनातःगु चापाःया द्यःने भुनातःगु पिबःसा थें बुल्लुसे बुल्लुसे मिखाय् लुयाच्वन । – छेँय् छुं जुयाच्वन ला ! त्वालय् छुं जुइ

धुंकल ला ! क्याम्पसय् छुं जुइत्यंगु दु ला ! जिमि मस्त, जिमि जःपिं जिमि पासापिं सकलें सुरक्षित जू ला थें !

मफु मफु शान्तिया कु क्वबियाः वया च्वनाम्ह जितः शंका उपशंकां बासा लायाः तायूतिति याकाच्वन । – शहर थें तूलबम, बाल्टिन बम, झोला बम व प्रेशर कुकर बम जक मखु, थनं लिहाँ वनेबलय् जंगलय् सुरक्षाकर्मी माओबादीतयूत माओबादीं सुरक्षाकर्मीतयूत ढरापय् लाकिगु, यम्बुसय् दुनिगु खःला ! .... अहो, जिगु नुगलय् सपानिचात कुमिचा जुयाबिल । जिगु शान्ति छत्थुं सोम शर्माया घःचा थें चिच्चाः दनाः छ्वर्म्हुल । थुकथं जिपिं चेकपोष्टं चेकपोष्ट चेकअप याकुयाकुं शान्तिया कामना यानाः साहित्यिक कलाकार पासापिंलिसे बायाः छैं लिहां वया च्वनाबलय् लँय् छम्ह पासा नापलात । जितः खनेवं हे वं छत्थुं लयूतायाः न्यन । –

"गय् छिपिं ला शान्तिया निम्तिं साहित्यिक बन महोत्सवय् ब्वति काःवना च्वन धाःगु हसना ब्वनागु । गुबलय् लिहाँ वया ?"

तःदँ लिपा जक नाप लाःम्हेसित थें जिं वयात च्वाक्क लिसः बिया । –

"नकतिनि हे जक वयाच्वना । सकलें म्हं फु ला ? छु छु हालखबर दु ? आः ला भचा शान्ति जुल जुइ ह ला ? !"

वं कापू कयागु सुकायात गथः चिनाः लताइँलय् तुले थें जिगु खँयात तुलाः धाल । –

"ग्व, छु धाये भाइ । लूटपाट, आतंक, हत्या, हिंसा हे थौंकन्हय्या बुखँपौया हट-न्यूज जुइ धुंकल । गन सुरक्षा दु धाये ग्व ! लँय् जुइ ग्यानापु । छैं च्वने ग्यानापु । सुरक्षा गन दु ! भय गन मदु ? छुं मस्यूपिं जनतातय् उलिमछिं हत्या जुइ धुंकल नं सुयां छुं च्यूताः मदु । शहीद आतंकवादी जुयाच्वन । आतंकवादी शहीद जुयाच्वन । थ्व देय् ला सुयां ख्वसः न्यं मदुगु अरण्यरोदन जंगल जुइ धुंकल । थ्व जंगली ख्वाःपिं नेतातयूसं यानाः ।............"

जिगु शान्तिया कामनायात मसांकुँ नन्वयेकाः पासां म्वाय् चुइकाबिल । शान्तिया जंगलं शहरय् थ्यन नं जिं शान्ति लुइके मफु । ❑

("लुमन्ति पौ", नेवाः पुचः, नारायणघाट, ११२३)

अनिष्टया बाखं

पासा चितासुलि पःमाय्‌या ईमेल वयाच्वन । ....

Mail in, To : rshakya@.com.np
From : Chitasuli www.yahoo.com

काचाकाचां कर्सर तिया । ईमेल चाल । कम्प्युटरया धकिनं जिगु मिखा त्वाल्ल च्वन । आतुरताया क्वाःलखं लुकाः पौ ब्वनास्वया ।

अंग्रेजीभाषाया रोमनं च्वयाहःगु । ....

RAJA BHAJU, JOJALAPA !
THOUN KANHE NEPALAY ANDOLAN JUYAA YAKKO HE MANOOTA SITA DHAAGU NYANA.INTERNETYA HASANA KATHAN DHATTHEN KHA: LA ? INTERNETAYA KHABAR PAYCHHI HE KHA: LA ? THOYA BARAY DETAILLY CHOYA HAYETA INAP YANA CHONA. CHHAN PASA, CHITASULI. SUBHAY.

जिं पासाया इनापयात बचं तायेकाः Keyboard य्‌ त्वाक्क त्वाक्क टाइप याना । तर नेपालं पिने च्वना नं ख्वःसः थ्वयेकाच्वंम्ह पासाया खँभासं छझाः झसुकाः लिसा काल । लिपा अथें हे जिगु न्यताः च्यानावल । कपाः भ्यातुसे च्वनावल । कपाः व लिछ्यंया दुने स्यःका जुयाच्वंगु हिनूत तिल्ल तिल्ल प्यनावल । लिछ्यनंनिसें गःपःतक कपं साल । जि हीमी चाल । नुगः चिल्लाय्‌ चिल्लाय्‌ दन । आन्दोलनया ब्याक्क खँ व लु ब्वयेत स्वत्तुमत्तु स्वयाबिल । छाय्‌ खः मस्यु, न्ह्यःने च्वँक्व बस्तुत फुक्क फाक्क घाराघुरुं स्यंका छ्वये मास्ति वल । छत्थुं बइगः-चुपि ज्वनाः पायः खाये मास्तिवल । जिं वाक्कु छिना । तर चित्तधर "हृदय" आचाकलिं दाःगु लुमंसे वल । जिं थःत कःघाना ।

जितः पासा चितासुलिया ईमेल वःगु दु । हानं छक्वः माउस तित्युं पौ ब्वना । पासां न्यना हःगु मखुगु खँ मखु । फय्‌ मवयेकं सिमात सनीमखु । शासकं बर्दी वसः पुनिगु देस । रक्षक हे भक्षक जुल कि सुरक्षा गनं दइ ! जिगु नुगलय्‌ भजन कीर्तन जुल । – छु पिना वहे लयेगु । धर्म प्यूसा धर्म, पाप प्यूसा पाप .... । उकिं हे खः, लँय्‌ ध्वद्दुक्क चीभाः थूपिं बंजाःतय्‌गु पापं जुजु सिंहसार्थबाहुं तकं लसिंतय्‌गु चपेत नयेमाल । जनबाहाःद्यःया रथयात अखडा

यानाः जनता स्यायेवं जुजु बीरेन्द्रं न्हासं लःत्वन । आः नं जनबाहाःद्यःया रथयात्राया लँपुइ पंगः थनाः अनिष्ट यात । थुकिया ब्वला ला वं फये हे माली ।

ने.सं.११२६ चौल्लागाया अष्टमी कुन्हुया दिं तक लोकतन्त्रया निम्तिं आन्दोलन जूगु भिंखुन्हुगु दिं । अनिश्चित दिन तक कर्फ्यु चिकाः न्हिंन्हिं कोथाय् कुंकाच्वनागु । घौ पत्तिं कान्तिपुर एफ.एम. व थीथी च्यानल स्वयाच्वना, न्यनाच्वना । इलं ई कक् व गःपः त्यानु मधासे 'वीर' स्वयाच्वना ।

राजनैनिक दलतयत् जक मखु, न्ह्यःने ध्वदुक्क मनूतयत् कथि पम्हुइकाः आन्दोलनकारी दयेकाच्वन । व्यक्ति पुजा याइपिं अविवेकी पुलिस व सुरक्षाकर्मीतयत् सु आन्दोलनकारी अले सु लँजुवाः । थबलय् हे बःचाधिकःम्ह मिसा मचायात ल्हाः ज्वनाः हूल चीका वयाच्वंम्ह छम्ह मिसायात इसाथिसा याना लुत्तुलुया यंकाच्वन । मिसां थः निर्दोषया दसि ब्वयाः "जिपिं देय्के वना वयापिं" धकाः चिल्लाय् चिल्लाय् दन । मिसामचां 'य मां ! य मां !........ जिमि मांयात त्वःता ब्यु' धकाः गुलि भ्वय् भ्वय् कनाः हाल । तर लुत्तुलुयाः भाय्नय् नुनेगु मत्वःतू । अनंलि फोटो पत्रकारं थःगु क्यामेराया लेन्सयात बिस्युं वने मफुम्ह छम्ह ल्याय्म्हपाखे स्वकल । मेगु हे त्वालं दुत्युं वःम्ह छम्ह टुरिष्ट खिचायात थें न्हय्म्ह च्याम्ह पुलिसतसें च्वात्तु च्वानाः ला चिचि त्यानाच्वन । क्यामेराया लेन्सयात छगू पसःया शटरं पनाबिल । शटर तज्यानाः नसा ज्वलं लुटे जुल । टेबिल दराजया लिउने सुलाच्वंम्ह साहुनी ख्वये नं मफु न्हिले नं मफु । सामाखुसिइ नं छगू ग्यारेज तज्यात । म्हं मफयाः उपचारया निम्तिं ग्यारिजय् बासं च्वंच्वंपिं थीथी मोटरतय् ख्वाःया न्हाय्कं तज्यात – छ्याल्लल छिंल्ल्ल ! छखा छेँया बापाःभ्यालं बन्दूकया गोली मुल । कलंकीइ न्हिंन्हिं समय तालिका कथं कलंकया धुफ्वः दन । छेँखापत्तिं आन्दोलनकारीतयत् लः ह्वलाः ग्वाहालि याःपिं धकाः भ्यालय् भ्यालय् बन्दूक धस्वात । लुखा खापाय् बज्रमलः जुत ।

अं, टी.भी.इ 'आजको बिचार' ज्याभ्वलय् छम्ह नेपाःमिं थःगु नुगःखँ ब्वयाच्वन । देसयात ह्ययेकाच्वंपिं नेतातयत् इमिगु स्वार्थ व मनोवृत्तियात पतिनं सुयाः कुलाच्वन । – "निश्चित माग प्राप्तिया निम्तिं ल्वायेगु छता खःसा, मेय्ता सा स्यानाः धुँ प्वसे यायेगु थमजुइमाः ।"

मेम्हस्यां थःगु आवेशयात च्यूताः हे मतसे धयायंकल । – "थन आमूल परिवर्तन वयेमाःगु दु । गणतन्त्र स्थापना यायेमाःगु दु । देसया व जनताया चाहना हे थ्व खः ।"

देस व जनताया बारेय् छिगु छु धारणा दु ले धाःगु न्ह्यसःया लिसलय् नुगः चकंकाः लिसः बिल – न्हापा सा जनतायात दुःख जुइबलय् थःत थःम्हं भलसा कयाः "जुजु मदुगु देस खःला थ्व" धकाः न्यायया भलसा कायेगु चलन । आः ला गन जुजु दइ, अन जनता असुरक्षित । जुजु च्वय्च्वय् धाःलिसे जनता दास जुइ । उकिं थौंया लोकतान्त्रिक गणतन्त्रया निम्तिं वःगु ह्यूपालय् जुजुया औचित्यता मदु । ...."

ख नं द्वलंद्वः मनूत घाःपाः जुयाः अंगभंग जुल । अनगिन्ति मनूत बेपत्ता जुल । गुलिखे नागरिकतय् हत्या जुल । देछिं हाहाकार जूगु तुलुतुलुं स्वयाच्वंम्ह जुजुया नुगः हे स्वब्यानाः तनावन । लाखय् लसिंतय्गु बसय् लाःम्ह मनू थें गुबलें ल्वहं जुल गुबलें कां जुल । जितः मतिइ वन – झीगु भासय् 'सिन्हाय्' धायेगु स्वयाः नं 'नांगा नाचे हजार दाउ' खँत्वाःयात बांलाक मनन याये बहःजू ।

"सम्पत्ति धयागु त्याग याये थाकुगु जुयाच्वन ।" सन्ध्या टाइम्सया छम्ह स्तम्भकारया धापू जिगु न्हाय्पनय् घुनुन्न थ्वयाच्वन । .... नेपालय् सत्ता धयागु देस व जनताया नासो भाःमपिसे सम्पत्ति नालाच्वंगु दु । अजाःपिं महत्वाकांक्षित धन सम्पत्ति प्वःचिनाः तुं सिनावनी । थजाःगु मोह थन जुजुंनिसें कयाः प्रगतिशील धाःपिंके नं दु । थन विश्वास व बचं बरः तयाः मित्रता नुनाच्वनी । थन दास व बाउचा जुइ मफुत कि प्रत्येक जनता, प्रत्येक मित्र अले प्रत्येक जःलाखःला षडयन्त्रया चक्रव्युहय् लानाच्वनी । अले बहुजन हितायया बौद्ध सिद्धान्त नं नसंफाना वनी, अले प्रजातन्त्रया नामय् एकतन्त्री उदय जुइ । थथे हे जुजु ज्ञानेन्द्र नं उदय जुल । ...."

आसे न्हैं ! पिने घाराघुरु जू थें च्वं । .... खः खः, बेय्सःक्वया न्हू बस्तीइ 'ज्ञाने चोर देस छोड ! लोकतन्त्र – जिन्दाबाद' या नारा चिल्लाय् दनाः थ्वयाच्वन । गथांमुगःयात मि तये थें दनदन मि च्यानाः आलमय् मिप्वाः थहाँ वनाच्वंगु दु । पात्त .... पुत्त, पात्त .... पुत्त सलं जुलुस व नारायात नुनेत दुस्सहास यानाच्वन । मनूत चिच्चाः दना वनाच्वंगु सी दु । विष्णुमति खुसिया द्यःने च्वंगु तपिंताँय् कर्फ्यु पाः च्वंच्वंपिं सुरक्षाकर्मित खनेमन्त । छक्वः पत्तिं भ्यालय् च्वंच्वंगु खनकि बन्दूक थस्वकाः दुहाँ हुँ' धकाः ख्याच्वः बिया च्वनीपिं । लाःसा व, इमिगु हे ज्या जुइ । ग्व, आः ला आन्दोलनकारीतय् सः नं सालुया वन । तर एफ. एम. रेडियोया त्वाँय्त्वाँय् सः जिगु न्हाय्पनय् इन्न मिनाः थ्वयाच्वन । झापाय् गोलिं लानाः स्वम्ह मनू सित,

तःम्ह घाःपाः । दाङय् लाखौंया जुलुस पिहांवल । ख्वबि वइगु ग्याँसं लानाः निम्ह घाःपाः जुयाः अस्पतालय् यंकल । नेपालगञ्जय् गोलिं लानाः निम्ह सित, नीन्हय्म्ह घाःपाः । प्यम्ह तच्वः । पोखराय् स्वम्ह गोलिं लात । बुटवलय् भ्यालय्, कःसिइ च्वनाः स्वयाच्वंपिं ल्यासेपिं तःक्यहेँपिं निम्ह गोलिं लानाः अस्पतालय् सित । कलंकीइ शान्तिपूर्ण जुलुसय् ब्वति कयाच्वंम्ह मेम्ह नीछदँ दुम्ह शहीद दीपक सुनुवारया सीम्ह वया अबुयात जवरजस्ती बुभ्के यात । चितवनय् जुलुसया आवेगं नारायण खुसिलिसे जानाः किसि-द्रम्बः काल । .... थुपिं बुखं जिगु न्ह्यप्पु फ्वं गायावल । तर कर्फ्यु बन्दी जुया च्वनाम्ह जि व जिगु कोथा प्रजातन्त्रया सू नवयाच्वन ।

ट्रान्जिष्टर रेडियोयात दिपाः हे मब्युसे गबलें एफ. एम. ट्युनिङ्गयात जिगु पतिंचां तुलाच्वन, गुबलें टी.भी.या च्यानल पलख पलखय् हिलाच्वन । अले मेट्रो एफ. एम.या ९४.६, कान्तिपुर एफ.एम.या ९६.१ मिटरया त्वाथः कुहाँ वनाः एच.बी.सी.या ९४ मिटरय् पतिंचा दित । समाचार क्वचालाः पलख लिपा डा.विकाशानन्दया मनोक्रान्ति ज्याभ्वलं जिगु न्हाय्पंयात खराःचां थें तिंस्वाका बिल । जि स्वयाः नं क्वकालि जुयाः खःला मस्यु, साप बुरानवःम्ह विकाशभाइ जितः गबलें गबलें वयागु न्हिलां ख्वाः हे ह्याउँका बी यः । तर थबलय् धात्थें जिगु नुगः हे भस्याँय् भस्याँय् जुइक मनोक्रान्ति यानाबिल । "लोकतन्त्रात्मक गणतन्त्र व सम्बिधान सभाया निम्तिं माग यानाः जूगु जन आन्दोलनया मर्मयात भ्याः भचा हे मथुइकुसे घोषणा जूगु शाही सम्बोधन धोखा खः । अले सुरक्षाकर्मी व प्रहरीतय्सं जनतां पूगु करं तलब नयाः जुजुया सेवा याःगु दु । धात्थें पुलिसया लाठी चार्ज, आतकं जनद्राही व देशद्रोही सेवा खः ।"

धात्थें धाये माल धाःसा 'थःत जक प्रधानमन्त्री नकूसा प्रजातन्त्र सफल जुल' धाइपिं सुं नं नेतातसें थथे निर्भिक जुयाः आँट याःगु मदुनि । तर व छम्ह नेवाः योगी । उकेसनं विकासमान श्रेष्ठ । वयात सुनां च्यूताः तइ ।

छन्त न्हाचः 'सन्ध्याटाइम्स' या छम्ह स्तम्भकारयागु बिचाः व भावना ब्वया नि, अं वया मेगु खँधी छगू नं लुमंसे वल । "देसया कानून कःघाये माःपिं रक्षक माहाँत छम्ह सरदारया सेवक जक जुयाबिल । गन भत्ता व सत्ता दइ, इपिं अन हे धेचुइ .... ।" म्वाःल थ्व खँ थन हे त्वःता छ्वये । छ ला आः पिने तापालय् च्वंच्वन । ख ला छ नं जि थें अधिकार व कर्तव्य कःघाये माःम्ह नेपाःमि खः । स्वास्थ्यकर्मी, कानून ब्यवसायी, शिक्षक, कर्मचारी, मजदूर, विद्यार्थी व राजनैतिक

दल जक मखु, ब्याक्क जनजातित ल्यहँदना वःबलय् छ जक आम्कन गथे मन चिना तयेफइ। आम्कन नं नेपालय् लोकतन्त्रात्मक गणतन्त्रया पक्षय् पतिं धस्वाकेगु जुलुस जुल धाःगु खँ न्यना। छिमित यक्व सुभाय् दु। देशं पिने हे च्वंसां छिपिंपाखें कमसे कम 'हय् !' धकाः न्वायेगु ज्या ला जुल। उकिं हे छं च्यूताः कयाः न्यनेकने याना हयाच्वन। छन्त हाकनं छक्वः सुभाय् दु।

तर छन्त कनाच्वने माःगु मदु। थन स्यूपिं नं अथे हे, थूपिं नं अथे हे। सियां जक नं मज्यू, थुयां जक नं मज्यू। नियत हे भिनेमाः। विलियम ब्लाय्कया ब्लाय्ण्ड ब्वायनं थें थः हे जुजु जुयाच्वनेगु भावुकता थ्व मखये धुंकल। उकिं कवि विलियम ब्लाय्कया लकसं पुलाः क्षमता बोध यानाः हक व अधिकार दावी यानाच्वन अपाङ्गतय्सं नं। म्हालिकाय्चा प्रवृत्ति दुपिं दलया नेतातय्सं आः जुजुयात तारण तये थें 'सेरिमोनियल किंग' धकाः लाय्बुयाः ला क्यनाच्वन। मस्यु थ्व मिखाय् धुलं छ्वाकेकथं 'छं दाये थें या जि ख्वये थें याये' या छुमां जकं खःला ? ! जितः छाय् थें हानं छक्वः विकासानन्दं "शाही घोषणा धोखा खः" धकाः धाःगुयात हीज मास्टर भ्वाइस जुयाच्वने मास्तिवल।

छं मस्यू, थन ला एफ.एम. व टी.भी. बाहेक मोबाइल व टेलिफोन लाइन नं मचाः। म्हिगः घौछि निघौ कर्फ्यु दिपाः काःबलय् असनय् च्वंम्ह तुयुकाजिया अजिं लाखे थः छय्पिन्त बाखं कने थें छुनाखँ न्यंकाच्वन हं। "बांलाःगु खँ धयागु न्त्याम्हसिंगु न्यने बहःजू हं छाय्धाःसां "म्हतुमदु कैइया न्हियछँ हे लिकाये मधुंतले व ल्वय् गबलें लनी मखु हं।" अकिं गबलय् गबलय् अति अन्याय, निरंकुशता न्यनाः हत्या हिंसा जुयाः व जनता हाहाकारं इतिमिति कनी अले अबलय् देय्या थाय्पा नायःत पंचकय् लाइ हं।" अथे अजिं कंगु खँ इमिसं छु थुइ धकाः च्वनां ला मस्त फुक्क 'खः अजि, खः अजि' धकाः जुरुमरुं दना वन हँ। आसे आसे कर्फ्यु मचीकूनि धयां गन गने फु धकाः इमित हँ।

अं, अय्, जिं छ्वया हयागु 'जनबाहाःद्यःया शान्ति सफुतिइ च्वयातःगु घटनावली छं ब्वन हे जुइ। नेवाः सांस्कृतिक इतिहासं थथे हे कनाच्वंगु दु। गुम्हस्यां अनिष्ट जुल' धाइ। छं नं थ्वयात छु नां बी मास्ति वः ब्यु। जितः छुं आपत्ति मदु। ❑

(**"नःलि"** – ११२६ बछलाथ्व)

भाव विभोरगु किपा

थौं सुथय् चाःह्यूवना कथं किपाच्वमि कलाकार पासाया थाय् छधू दुहाँ वने धकाः वनागु। वय्कलं थःगु चित्रशाला कोथाय् यंकाः “जिगु न्हूगु च्वयागु किपा छन्त छक्वः क्यने” धकाः न्हय्पाः ति क्यानभास क्यनादिल। थः च्वये मसःसां छुं नं कलाकारतय् पेन्टिङ्ग धाल धायेवं जितः स्वयेयः। उकेय् दुगु अभिव्यक्तियात थूसां मथूसां कुत्तुकुलाः स्वयेगु बानि नं दु। अबलय् गुगुं अभिव्यक्तिं खनेवं हे मनय् थी। वसन्तया झालय् ह्वयाच्वंगु स्वांया उं समायोजन जूगु ताःलाना च्वंगुलिं नुगः सालाकाइ। नेवाः जीवनया तजिलजिइ थःत तंकाबी। कोलाज शैलीया ब्वघासां थें सवाः कायेकाबी। गबलें किपा स्वस्वं माखापिखां भुत्तुभुनाबी। पिहाँ वये मफुगु कम्प्युटरया ज्याभ्वः थें ‘शट डाउन’ याये मफयाः स्वीच-अफ याना बीमाः। बस् !

अबलय् वय्कलं थःगु कलायात कयाः भाव विभोर जुयादीगु खं जिगु न्हाय्पं इन्न मिना हे च्वन। – “धात्थेंगु जीवनयात ब्वयेत नग्नता लिधंसा कायेमाः। नग्नता यथार्थ खः। नग्नता सौन्दर्य खः। थ्वयात नांगा मिखां स्वये मज्यू।”

तर वय्कःया उगु उद्‌गारयात मथू धाये नं मछाःसे च्वनावः। थू धाये नं ख्वाः ह्याउँसे च्वनावः। लाःसा थौंया जीवन ब्वयेगु ताःचा हे थ्व खः ला ! खः, वय्कःया भाव विभोरयात खुयाः खुयाः जिं बाखं च्वयेगु कुतः याना। मस्यु, जिं बाखं गुकथं न्ह्याके माली ? गनथाय् दिके माली ? जिं धाये मफु।

बाखं च्वयेत बाखंचु जक छु ल्ह्वना, आलमय् सुपाँय् ग्वाराग्वारा दासि वल। मिखा ख्यल्ल मिनावल। ख्यल्ल मिंगु मिखाय् पुराण व अवदानय् च्वंपिं अप्सरात न्यासिन्यासि चायाः प्याखंपाः काःवल। इन्द्रं मचा पहः वयेकाः अप्सरातय् मुलय् ग्वाराग्वारा तुलाः पिरे यानाच्वन। गबलें सँ पित्तुपियाः ह्ययेकाच्वन। गबलें केलेहैं मिखां म्ह छम्हं नुनेत स्वयाच्वन। उगु लु जि मिखाया नानिचाय् काना च्वंकच्वंक हे दबूछेँया धकिं सुपाँय् जुयाः कुतुंवल। दृष्य हिलाः धकिं चालेवं चरमसीमां न्ह्याःगु प्याखं थें छम्ह असहाय मिसाया चिल्लाय् दना सः छम्ह मिजंया घोंसःलिसें तुं लसपस जुयाः थ्वयावल। जिगु मतिइ उत्तेजना

दनावल । – अहो ! छम्ह राक्षसं छम्ह राजकुमारीयात ब्वयेका यंकाच्वन, कोखं चखुंचित दाया यंके थें । मखु, मखु, ज्वाल्ल थीगु लुँ-चोलेचिया लोभय् छम्ह न्या बल्सिइ कानाः फाताफाता पुलाच्वन । तर छत्थुं हानं जिगु मिखाय् प्याचः बुयावल । बुलुक्क बुलुक्क छगू चाकलाः फल्चा च्वसं, छमा वंगल सिमाया क्वसं छम्ह ऋषी ध्यानय् च्वंच्वन, स्वर्गया अंश कायेगु तातुनाः । इन्द्रया मिखा भासय् छम्ह अप्सरा प्याखंपाः काकां बँग्वाराय् थ्यंकः वल । अले ध्यानय् च्वंच्वंम्ह ऋषीयात वं घ्यलं बुलागु मायां पित्तुपियाः स्वयाच्वन । ऋषी ध्यानय् दुनाच्वन । चुरि व घंगला देगःया गं जुयाः थ्वयाच्वन । ऋषीया मिखा मचाः, वोधिज्ञान लाकेत मारलिसे ल्वानाच्वंम्ह सिद्धार्थ थें । अप्सरां प्याखंपाः काकां थःगु म्हया कुं कुलामं यौवन ह्वलाच्वन । वया यच्चाः घंगला व चुरिया सलं संगीत थ्वयाच्वन । अहो ! ध्यानीया मिखा ला बुलुहुँ चालावल । चलः वंगु म्हं अप्सरायात ल्हानाबिल । अले अबलय् हे छत्थुं ऋषीया बल्चा व क्यब भू चायेक न्हिलासः थ्वल । "आखीर छंगु स्वर्ग छंके हे तुं कुन मखुला ! हा हा हा .... ! "

जितः मतिइ वन । "धात्थेंगु खँ ला राक्षस, मनू व अप्सरातय्‌गु जक मखु खनी । न्ह्याम्ह ल्वगिं नं हि पुलुपुलु वःसां चासु कैइ चासुं वइ । मिसा मिजंतय्‌त बैसया फसं हे धुफ्वः दंकाः मिखा बुलुका बीगु खनी । बैसया फसं हे ध्यानया वाउँगु हःयात सुकू गंकाबीगु । उगु फसं हे घ्वाकाः व ब्वइ । व गन जुइ, व गन दी व वं हे मस्यु । अबलय्‌या माकुसे च्वंगु पापलिसे व तनावनी प्रायग्मायुटस की थें । मतकी थें । ...."

छे ! म्वाःल, पलखयात थ्व खँ त्वःता व्छये । जीवन दर्शन छु खः ? जिं मस्यू । संस्कृति छु खः ? छाय् खः, जिं मस्यू । इहिपा मयासे मां जुयाः म्वानाच्वंपिं पश्चिमी मिसात खनाः भ्री अजू चायाच्वनी । भाःतं कलाः बरः तयाच्वनी । कलातं भाःत बरः तयाच्वनी, जिन्सि माल सामान भाःपियाः । इन्द्रं मेनकायात कण्व ऋषीया थासं लिगना काल, मांया दुरुपा चहीकाः शकुन्तलायात अनाथ यानाबिल । जुइ फु, कण्व ऋषीया निम्तिं थ्व छगू भ्राका खः । तर शकुन्तलाया निम्तिं थःगु हे जीवनया बाखं जुल ।

धात्थें उर्वशी, रेवती व मेनकापिं ला स्वर्गयापिं जुल । कल्पनायापिं जुल । द्यःया मन्दिरय् च्वनीपिं देवकीपिनिगु संस्कार दुगु थ्व थासय् कर्किया छ्यनय्

सि ब्वाँय् वनाच्वंगु खनेगु गुलि पायृछि जू मस्यू । गन द्यः दइ, अन थःत सेवा याइपिं अप्सरापिं दइ, देवकीपिं दइ ।

हानं जितः थ्व हे भ्वलय् छपु अवदानया लु लुमना वल । माकःया मतिना थें थः मचायात लुत्तुलुया च्वंगु बाखं । – मां व काय्, माया व ममताया क्वातुगु स्वापू धाइ । अयसां थ्व बाखनय् छन्हु काय् मांयात त्वःतावन । सांसारिक बन्धनं चिलावने थें । मामं वयात माः जुल । गुंगुं, बुंबुं । मामां द्यः बिनावन । अन वयात छखा बल्चां पियाच्वंगु खनी । वं अन हे थःगु गन्तव्यया भ्रासु ताल । वयात बाय् च्वनेत व हे बल्चां लसकुस यात । सुनानं खनी धकाः ख्युंया धकिं प्यनातःगु । कीक्वःया हाःसलं तापाःगु । मचायेक छगू विपरित अंगया नायुगु स्पर्श । छता क्वाःगु सासःया चःतिकना । तापाकंनिसें भुसुभुसु तां न्वयेका वःम्ह यात्रु । छम्ह लँजुवाःया भ्रासुलना, छघुतु प्याःचाः । निगुलिं छगू, छगुलिं निगू । निम्हं छम्ह, छम्हं निम्ह, पाःलाःया खण्डन व विखण्डन थें । मचायेक ख्युंया धकिंयात इलं मुमुं चीकायन । लिपा स्वव्यना वंगु धकिंया जलय् छगू लु बुयावल । मांया दुरु त्वनाः ब्वलंम्ह छम्ह ल्यायम्ह । छम्ह मिसा व छम्ह मिजं । छगू हे संयोग, व हे कायम्ह, मांयात त्वःता वंम्ह बिरुपाक्ष । ममता व माया । माया व मोह ।

खः, छितः वयकःया भाव विभोर कःघाःगु किपा ला ब्वये हे ल्वःमन । वयकःया किपा च्वज्या कोथाय् न्हू न्हूगु कलां जाःगु किपाया भ्वलय् जिगु मिखायात व किपाया उं ताः लाकाः हनातःगु छपाः निर्वस्त्र आकृतिं दुकाल । छुं ब्वयाच्वंगु किपाया उग्र शैली दुने जितः अमरावति मैंयायात थें तुंछिं थकयाः प्वलायंके मास्तिवल । अबलय् वयकः जिगु लिक्क दं भ्राल । अले वयकलं उगु किपाया जः ह्वलादिल – थ्व किपाय् जिं यथार्थ जीवनया दुने नं जीवन उलाः ब्वयेगु कुतः यानागु दु । सायद थ्व कलाया प्रविधिइ छगू छ्यला खः । कलाया उन्मुक्त ब्वज्या । ......

हानं जितः वयकःया भाव विभोर खँपुं कयकय् पुल । "......... नग्नता यथार्य खः । नग्नता सौन्दर्य खः ।" धात्थें ला वयकःया थुगु भाव विभोर शैलीया थासा स्वयाः नं भ्वपुइकाः उलातःगु ब्वज्यां जिगु इन्द्रीयत कयकुना वन । जालिस्वां चुलि जाया वःगु जिगु पचिंम्हया चिमिसँ प्वालय् जिं वयकःया ब्याख्या लुइकेत स्वयाच्वना । थुइकेत स्वयाच्वना । चन्द्र महारोषणया तन्त्र

अले तन्त्रया दुने च्वंगु जीवन दर्शन थुइके मास्तिवल । अन्ध विश्वास व कट्टर धर्मप्रति आस्था मदुगु जिगु नुगलं देखा छक्वः काये मास्तिवयेकल ।"

जिं व किपायात भ्वःलाक मिखा ब्वयायंका । आलमय् यगानाः कुलिकुलि चिंगु घुंग्रुवाल सुपाँय्, कुँ जुयाः थहाँ वनाः लः जुयाः नायाच्वन । दमरकुमारी धाकायात जालिया पिबःसां बनातःगु ताल्लाया फांगा । सिथय् छफ्वः घ्यःबु स्वां, चाया छफुति ई त्यासा कयाः ह्वयाच्वन । क्यानभासया दथुइ मूर्त जुयाः नं अमूर्त आकृतिया ध्यानय् च्वंच्वंम्ह मिसा, छम्ह नां काये मत्यःम्हयात तिसा कथं गःपतय् छगथि हिनाः नुगःपाया ख्वंचय् थमुनाच्वंगु न्ह्यिपं व म्ये लुयाच्वंगु छ्यं निगू ब्वति निखे बायाः ग्वग्वलाक थतुला वनाच्वंगु दु । छपा ल्हातय् अमोघपाश, मेगु ल्हातय् भगवान रजनीशया जःमूमाः ।

अले थुगु आकृतिया क्वसं तेपुचा तक अर्धगोलाकार न्ह्यसःचिं धस्वानाच्वंगु दु । पालि निपां फपुलाच्वंगु आशनया क्वसं घाँय् बुइकातःगु दु । अर्थ स्पष्ट व अस्पष्ट थ्व किपा जिगु मिखाय्, जिगु नुगलय् प्यपुनाच्वन । धात्थें मुर्त जुयाः नं अमूर्त जुयाच्वंगु थ्व किपायात जिं थुइके मफुसां किपां जितः थुइका च्वं थें च्वं ।

जिगु मिखाय् छत्थुं महाद्यः व पार्वतीं थवंथवय् पाचिनाः भ्याल्यं क्वस्वः वल । मलः मजुकेत देगः देगलय् रतिक्रियाया त्वान्नासिँ धस्वानावल । छगू विश्वासया सिद्धान्त लुयाच्वंगु बैज्ञानिक कलाया आस्था । पर्यटकतय्त असामान्य कथं मिखा सालेगु सामान्य अभिलेख जुयाबिल । जिं जिगु मिखायात थाथा यानाव्छया । जितः विपश्यनाया ध्यानय् च्वनाः 'थः' फुक्क च्वलाः वय्कःया भाव विभोर खँ नुगलय् तये मास्तिवल । ❑

सचेतमान

नेवाःतय् दथुइ सचेतमान धाल धायेवं देय् हे जाः । व तःधीसे च्वनाः म्हथां बांलाः । तसकं क्वमिलु जुयाः सोभ्भासे पहः वः । तर अथे सकलें जुइमाःगु धयागु मदु । पाकःचा ख्वाः । अथेसां ख्वाः जक यचुइवं नुगः नं पिचु जुइमाः धकाः सुनां धायेफु । तर वया चरित्रया विशेषता दु, उकिं हे व न्ह्याबलें पञ्चशीलया मुद्रा ज्यानाः ल्हाः ज्वज्वलपिया च्वनी 'बुद्धं शरणं गच्छामी ! धम्मं शरणं गच्छामी ॥ संघं शरणं गच्छामी !!! पाणानि पातामि वेरमणिं शिषा पढं समाधियामि ।............'

व धर्मोदय सभाया दुजः खः । अले व ज्ञानमालाया नं सक्रीय दुजः जुइगु स्वाभाविक खः । राजनीतिइ नं न्ह्याबलें बहुजन हिताय बहुजन सुखाय धकाः बहुदलवादी जुयाः तानाशाही प्रवृत्तिया भण्डाफोड यानाः लोकप्रियता कायेगु वया गुण हे जुल । वयात समाजय् नं राष्ट्रया दुने नं वरिष्ठताया उपाधीं छाय्पियाः बय्बय् यानातः । देय्या मानव अधिकारवादी धाःपिसं नं मुलय् तयाः ह्ययेकातः । गुणया गुणं जक जाःम्ह सचेतमान तथागतया न्ह्यःने च्याना च्वनिगु नस्वाःगु धुं थें ।

सचेतमानयात जिं नं न्ह्याथाय् खंसां, वं खंसां मखंसां काचाक्क जिगु निपा ल्हातं ल्हाः ज्वजलपी धुंकी । वयात गबलें मानववादीतय् मुँज्याय् ध्वदुइ, गबलें नेपालभाषाया साहित्य मुँज्याय् ध्वदुइ । अले गबलें 'जय नमो बुद्ध' या तुतः ब्वनाः स्वयम्भुया पाःचां थहाँ वयाच्वंगु ध्वदुइ । छाय् ... छाय्, वयात खनेवं ब्याक्कं दुःख तनावं । अन्याय बुलुयाः न्याय लुयावः । आःतक वयापाखें छुं ग्वाहालि मकयानिसां यक्को यक्को कयातयाम्ह थें श्रद्धां छ्यं क्वछू ।

वया न्वचु नं इलय्बिलय् न्यना – दबू दबुलिइ आमसभाय् अले रेडियो व टीभीइ अन्तरवार्ता नं न्यना । सः उलि हे क्यातु । संयमता दु । पद्मरत्न तुलाधर व दमननाथ ढुंगानापिनि थें मार्मिक जूसां उग्रता मजू । तर तर्कपूर्ण जू । उकिं व जनताया निम्तिं धकाः ...... देय्या निम्तिं धकाः कानून उलङ्घन यानाः पुलिसं तकं नं ज्वंका वनेम्वाः । थ्व नं वयागु विशेषता हे जुल । थ्व नं वया नेपाःया वरिष्ठ नेतात स्वयाः महानता हे जुल ।

'देवानां प्रियदसि' धाः थें सकसियां यःम्ह सचेतमान विहार विहारय् भिक्षुपिनि चिवरया जः थें शान्तमूर्ति । .... तर जि पत्याः हे जुइ मफु सचेतमान अथे मखु हँ ..... । वया ज्या, वया वनेज्या वकालत यायेगु हँ । व वकील हँ । वया धर्म वया कर्म हे हाकुगुयात तुयु यायेगु, तुयुयात हाकुगु यायेगु । व प्रक्रिया वया अध्ययन याना वयाया ज्ञान हँ । उकिं धर्मोदय सभाया दुजः, ज्ञानमाला भजन खलःया सक्रीय कार्यकर्ता व थी थी खलःपुचःया वया उपस्थिति ला वया बांमलाःगु म्येया बांलाःगु लय् हँ । वया ख्वाः पिचु, नुगः वँचु ।

खः धया, वकील सचेतमानं बागः दाजुया छैँ बुँ भ्वाँइ यानाबिल हँ स्यू । धात्थें थ्व खँ न्यँसांनिसें जिगु न्ह्यप्पु इन्नइन्न मिनावल । म्ह छम्हं वाइंयाँ वयाः भुम्म भुम्म जुयाच्वन । जितः यांकयाः न्ह्यप्पु थाथा याये मास्तिवल । जिगु भुमिं यंकूगु न्ह्यप्पु चिल्लाय् दन । 'हँय् ! अथे नं जुइ ला ! .... खइ हे मखु, अथे तक ला । वया लोकप्रियता व सरलताया बय्बय् न्यने मफयाः वँसिघः तज्याःगु का थ्व ला । मनूत धयापिं नं गपाय्च्वः मखुगु मखुगु खँ ल्हाइपिं । थथे धायेगु, न धर्म हे खः न कर्म हे खः । शर्म नं मदुपिं, मर्म मथूपिं । धिक्कार ! थथे कर्कित भ्वाकलय् थुनिगु ला मनूतय् पेशा थें जुइ धुंकल ।

म्हिगः नं त्वाःयाम्ह बुरुमां ध्वंब्वा हालाच्वंगु सः जिगु जवगु न्हाय्पनं दुत काःसां खवगु न्हाय्पनं वयात पितव्छया बिया । तर पिचुगु अंगलय् हानां लिथ्वःगु सः थें जिगु न्हाय्पं इन्न मिंक थ्वयावल । न्ह्याक्को ब्वःबिया व्छःसां वत्तुक्क फ्यतुना च्वनीम्ह धित्ताःम्ह फ्वगिं थें ।

व सचेतमानचा तसकं जालि । व्छःमिइ घ्यः लुइगु व लुसि ल्वाका जुइगु वया ग्वय् नये थें । थःथितिपिन्त हे बाकि मतः । छं सी मखु, न्हापा भिदँ भिंन्यादँ न्ह्यः पर्ताः बाउचा धयाम्ह जिमि किजा धायेमाःम्ह छम्ह फुकी दु । न्हिं खानाः न्हिं नयेमाःम्ह । अय्सां न्हिच्छि भ्यातुक्यातु ज्या यानाः बःन्ही वया साप त्यानुइगु । उकिं भचा भचा म्हय्खा ब्वयेकः वनेगु व बानि दु । सचेतमानचिया म्ह्याय् हकनारांचिया काय्यात बियातःगु । हकनारांचिया कलाः लुँस्वां ध्वंमाचिया मि दुइगु ज्या । हकनारांचिया बनेज्यां स्वयाः दुगंछि लुस्वां ध्वंमाचिया भिंद्यः जागेजू । वयाथाय् बइगलय् सुथंनिसें बहनी तकं त्वाःयापिं व त्वालं पिनेयापिं नं म्हस्यूपिं फुत्तफात्त लिसं तयेत दुलुपिलु जू । पर्ताः बाउचा

नं अन बहनी जुलकि खोलचा भपुइकः वं जुयाच्वन । धात्थें ला लुँस्वां धोंमाया अय्लाः छख्वला त्वना मवःतले वया न्ह्यः हे मवः हँ ।

वं लुँस्वां धोंमायाथाय् मोतिमैंचा गुलि भ्वपुइका वइगु खः, व ला मस्यू । छन्हु पर्ताः बाउचा त्वालय् "जि फुत बाः बाः .... । अय्लाः छख्वला त्वंकाः जिगु छैं किलं च्वया काल बाः बाः .... ।" धकाः चिल्लाय् चिल्लाय् दनाः ह्वाँय् ह्वाँय् ख्वयाच्वन । सकसिनं "छाय् छाय् !" धकाः न्यनेकने यात । वयात व लुँस्वां धोमां अय्लाः जक त्वंकाः छैं हे किलं च्वयाकाःगु जुयाच्वन । छु सचेतमानचिगु सल्हा व जालि भ्वं मदुगु जूसा अथे यायेफइ ला ? ! हकनारांचा अथे ह्याउ दुम्ह ख हे मखु । .... हरे ! .... बफरा पर्ताः बाउ, न्हिं खाना नये माःम्ह । वया काय्, मचा हे तिनि । म्ह्याय्, बःचा धिकः तिनि । वं इमित गबलय् ब्वलंकिगु जुइ मस्यु ।"

त्वाःबाःयापिं सकलें च्वनाः हिराकाजि साहुया बैठकय् मुँज्या च्वंवन । – थथे ला याये मज्यूनि । छगू ला छैंय् छैंय् मि दुयाः अय्लाः कयाः मीगु ज्या धइगु हे कानूनी मखु, मेगु अय्लाखं कायेकाः भ्वं च्वकाकायेगु धयागु गन तक नैतिकतां ब्यूगु खँ खः । थ्व ला घोर सामाजिक अपराध जुल ।"

गुँइ हानाः थ्वःगु थें सलं लिसालिसा काल । – खः खः, थ्व ला अपराध खः । थ्व ला अधर्म जुल । थथे ला याये हे मज्यू ।

सचेतमान अबलय् छखे कुनय् च्वनाः छ्यं क्वछुनाच्वन । वया म्हुतुप्वाः मचाः । लाःसा व थबलय् सुनां सुनां छु छु न्ववाइ धकाः म्हुतुप्वाः तिनाच्वंगु जुइ । लिपा च्वकानायःत धाक्वसित गुगुं इलय् माकःचिया जालय् ततःक्यंकेगु जाल ग्वयाच्वंगु नं जुइफु । ऐनयात मैन यायेगु धयागु वयात छगू खेल खः । थुगु खेल हे वया चातुर्य कला खः ।

वं आः नं छगू खेल म्हिताच्वंगु दु । चेसकासाया गत्तिया चाल थें बेथां बेथां न्ह्याकाच्वंगु दु । सरकारयात धों ल्हायेत्यंगु दु । जनतायात म्वाय् चुइकाः बहुजन हिताय बहुजन सुखाययात मि तयेत्यंगु दु । सुं मेपिसं याःगु जूसा वयात षड्यन्त्रपूर्ण धाइ । तर वयात, वयागु थुगु षडयन्त्रपूर्ण ज्यायात सुनानं षडयन्त्र धायेफइमखु । थ्व ला वया कानूनी हक व अधिकार हे जुल । त्याःसा वया चमत्कार जुइ, बूसा वया कुतलं हानं गलबाः द्यः गइ । Failures are the Success of Pillar. ❑

("न्ह्यलुवा" / खुलापौ, ल्याः १ / नेपालभाषा एकेदमी)

ज्याथः ल्याय्म्ह

मञ्जुश्री तक गःचाः हिलाः दल्लु आवासया लँपु ज्यानाः लिहाँ वयाच्वनागु । लँय्, छम्ह ज्याथ ख्वातुगु पाइन्ट व जाकेट फिनाः जि पत्तिइ स्वयाः वयाच्वन । न्हाय्पं बापा त्वपुक ऊनया तपुलि पुनातःगु दु । इतिइति च्वंक ल्ह्वंगु ला मखु, अथेसां वयात खनेवं न्ह्याम्हस्यां ल्ह्वंम्ह मनू हे धाइ । अकिं व ग्वाराचा चिंगुलिं भचा चीधिकः नं खनेदु । खः, जि हे पाय्धिकः जक जुइ । छाय् छाय् ..... जिगु मिखा आकाभ्काकां वया न्हाय्पनय् लात । न्हाय्पनय् त्वाल्ल च्वंक निफ्वः फ्वः दु । जितः मतिइ वन – ल्याय्म्ह थें च्वं नि, जंको याये धुंकल का । न्हय्दँ न्हय्ला व न्हय्न्हु दये धुंकूम्ह खै ला व ! ...... जितः पत्याः मजुल । अय्सां सत्यमोहन दाइ ग्वःक्वः ला जंको हे याये धुंकल । चय्न्यादँ चय्खुदँ दये धुंकल । अय्सां भ्की स्वयाः बल्लां । न्ह्याथासं जुइफु । न्ह्याथासं वनेफु । न्ह्याग्गुं यायेफु ।

आः माधवदाइयात जंको याःबलय् बाज्यः जक वंम्ह ल्याय्म्ह थें च्वंनि । जितः हे का, न्ह्याम्हस्यां 'राजदाइ' ला न्ह्याबलें हे अथे हे का । जिं म्हस्युसांनिसें ल्याय्म्ह हे तिनि । बरु जिपिं बुह्राबुह्रि जुयावने धुंकल' धाइगु ।

थथे धाइबलय् छखें ध्याचू नकू थें ताइगु, छखें ख्वाः ह्याउँसे च्वनावइगु । अय्सां जि ला नेपालभाषा केन्द्रीय विभागय् नं उमेरया हठबन्दीं रिटायर जुइधुन । खुइ स्वदँ पूवन । तर जितः बुह्रा जूगु मचाः । यक्को ज्या याये ल्यं दनि । मेमेपिं गन गन थ्यने धुंकल ।

जितः लुमं, छक्वः जिमि म्ह्याय्यात जाँचया सेन्टरय् तःवनागु । ताहाचल क्याम्पसय् (महेन्द्र रत्न क्याम्पस) वया क्याम्पसया पासा छम्ह नाप लात । मिसा बांलाः । व जिमि म्ह्याय्या ज्वः जुइमाः । जि वयालिसे मिखा ल्वात । जि खनाः व मछाल । जि दुगुलिं वया अप्वः खँ ल्हाये मवल । जितः नं मछिं थें तायावल । ..... "का, बांलाक च्वया वा" धकाः जिं म्ह्याय्यात त्वःताः लिहाँ वया ।

लिपा इमि खँ जुल खनी – छ सु मिजंलिसे वया च्वनागु ? छिमि

ब्वाय्फ्रेण्ड लाकि छु ? धाल खनी । जिमि म्ह्याचं 'हँय् ....., व ला जिमि बाः का । थन क्याम्पस सेन्टर मस्यूगुलिं जितः तःवःगु का !' धाल खनी ।

ख नं जिमि काय् म्ह्याय् अपाय् अपाय् धिकःपिं दु धकाः यक्कोस्यां मस्यू । काय्म्ह्याय् धाये मल्वः धाइगु । जिमि काय्या नं जि थें सँ हाल । धात्थें ला जि स्वयाः याकनं सँ हाल । बिचरा वयात न्ह्याबलें मचा यानातये मास्तिवः जितः । छु याये बैसं पना तइमखु । थौं जि काय्यापाखें निम्ह म्ह्याय्यापाखें निम्ह यानाः प्यम्ह छय्पिनि आजा जुइधुन । जि थें याकनं इहिपाः जूसां न्यादँ खुदं जि छुइपिं नं दये धुंकी ।

थथे गःचाः हिलाः लँय् लिहाँ ववं बिचाः याना वयाच्वनाबलय् न्ह्याबलें "भगवान शरण !" धाइम्ह तरकारि पसलें जितः निक्वः स्वक्वः 'भगवान शरण ! अय् गुरुजु, भगवान शरण, धया !!" धाःबलय् तिनि जिगु झुमि गुत ।

खः जि झुमिं पिचानाः झसंक वंबलय् व ज्याथ न्ह्यःने थ्यने धुंकल । वं न्हाय्पनं छुं लिकात । जिं स्वयां वना । वया न्हाय्पनय् गनया जंकोया तुकि थें जाःगु मारवारि चाः खः' धकाः । व ला एफ.एम. ट्रान्जिस्टरया एरफोन धकाः जुयाच्वन । ❑

(**"सन्ध्याटाइम्स"**/ने.सं.११२६ पोहेलागा ६)

जंगबहादुरया यात्रा

धुँ, चिताधुँ व सिंह स्वम्हसिया जंगलसत्ताया निम्तिं जंगल समस्यामूलक मुँज्या च्वनाच्वन । स्वम्हं मनूया सवाः थुइका तये धुंकूपिं जुयाच्वन । अय्‌सां जंगलय् शान्ति कायम यायेगु, विकास यानातयेगु खँयात कयाः भ्मी मनूतय्‌सं थें तर्क वितर्क यानाः थःथः द्यःने लाकेगु दाउ मालाच्वन ।

तर, अजूचायापु । भ्मी थें तुं हे इमित नं आक्रमणकारी व रक्षक धाःपिनिगु बन्दूक व बमया सलं म्ह चिंक चिंक वंकूगु जुयाच्वन । थबलय् हे छम्ह गुँफा धाःसा त्वाः क्वक्व छुकाः बँ क्वक्वपियाः ब्वांब्वां वनाच्वन । भुतिमाकःत न्हिप्यं प्यागलाक्क वंकाः सिमा सिमाय् भुग्लुं च्वंच्वन । चल्लात आंला आंलि जुयाः त्वालां स्वयाः भ्वातां भ्वातां दनाच्वन । थुकथं जंगल निकुञ्ज भुइभाय् दनाः भुग्लुं भाग्लुं च्वं ।

जंगल मुँज्याया छुं न्हि लिपा चिताधुँ स्वक्वः तक गर्जे जुयाः हालाहल – "धात्थें ला शान्तिया निम्तिं वार्ता हे जंगल समस्या ज्यंकेगु मू लँपु खः । अय् धुँ, छ ला सत्ताया ठेकेदार जुयाच्वन का । ग्व, छु धायेगु ! छन्त ला 'शान्ति' धयागु मयः खनी । शान्तिया निम्तिं छं न जितः हे थ्व जंगलया राज्य लः ल्हाना बिल न थम्हं हे शान्ति थापना यानातयेगु भाः खंकल । बफरा ज्याथम्ह हाकुधोंचित ख्वयेक ख्वयेक हे वया बासं थनाबिल । छ थें जाःम्ह धिताःधुं राज्य याःगु ला गुगुं इतिहासय् मदुनि का हुँ ।"

"मदु सा मदु का ……… ।" धुँ लागिमिगि चायाः हालाहल । आः सिंह महाराजं हे आक्रमणकारीतय्‌त क्वत्यलेत म्हालापतिंबां हे ध्वाना मब्यूसा ! थुपिं खि फाफां मुस्या नइपिं धकाः मस्यूगु मखु । धात्थें थुपिं मनूतय्‌गु लागिं जक मखु, भ्मी पशुतय्‌गु लागिं नं ग्यानापु । थुमित भ्मीगु जंगलय् दुकाये मज्यू । थुमिगु गः हे भालु छ्वयाः कुमिचिया छँ थें थुना छ्वयेमाः । अथे धकाः जिं इनाप पौ द्यछानागु नं खः । ग्व, छुं हे च्यूताः तया बिमज्याः । आः जिं जक छु यायेगु ! जितः शंका वं – सिंह महाराज हे आक्रमणकारीतलिसे स्वापू दु थें च्वं ।

"स्व, आः थुपिं नापं क्वमालि जुयाः वार्ता यानाच्वने माःगु खँ हे मदु, धया । अय्‌सां छु याये ! भ्मी सिंह महाराजं हे शिफारिस मयाः । नत्रसा न्हापा

हे कचिला त्यानाः नयाछ्वये धुन का थ्व कुलंगारतय्त ! छन्हु ला थ्व हलिंया कुंकुलामं हितिमंगः व गरुड न्हनावं थे थ्व जंगलं तना मवंसे गा हे मगाः ।"

खः, धुं सिंह महाराजयाके आक्रमणकारीतय्त न्हंकेत उजं फ्वंबलय् धया बिज्यात हँ "आखिर आक्रमणकारीत नं थ्व हे जंगलया बासिन्दा खः । छम्ह जंगलिं मेम्ह जंगलियात नुनेगु पशुवता खः ला ! यदि आक्रमणकारीतय् नं जंगलया हे समस्या खःसा वार्ता यानाः हे जंगलया समस्या ज्यंकेमाः ।"

तर इमूचा छम्ह हे पत्याः मजुइक छगू रहश्यात्मक घटना जुल । प्रजावत्सल सिंह महाराजया गुँछेँय् छगू अदृष्य आक्रमण जुल । ख जा जंगलया जनावरत अबलय् थःगु किपालु खनाः थः हे चिला चिलावनेत स्वइगु । अले आक्रमणकारीतय्त नुनेत उजं काःवंम्ह धुँयात नं उलिमछिं थः पासापिसं नं त्वतु त्वःतुं वन । अनंलि धुँतय्त नं क्वःथले फुम्ह गुँफातय्गु ग्वाहालि कयाः तिताधुँ जंगलया जुजु जुल ।

तिताधुँ अले पूर्व योजना कथं सहलह न्ह्याकल । छक्वः न्हूगु पिढीया आभास जुल, उकुसमुकुस दंक तां न्वयाच्वंबलय् छभ्काः वा वयाबी थें सिच्चुसे च्वन । ह्यूपाःया जः लुल । लाछिइ लाछिइ मनूतय् मस्त म्हिताच्वन – निभाः त्वयेकं वा वल, धुँया मचा बु... ल । .... घामपानी घामपानी स्यालको बिहा, कुक्कुर जन्ति बिरालो बाहुन .... ।

धुँ तिताधुँया सहलहया नीति स्वयाः छपलाः न्ह्यःने वनाः स्वब्यनावंगु थःगु थाय् मालेगु हानं छक्वः सिंह महाराजं कुतः यात । वं गुँफा व मेमेपिं पशुतय्गु नं ग्वाहालि कायेत छगू योजना दयेकल । धुँ, भालु, गुँफा, माकः अले आक्रमणकारीत व नां काये मत्यःपिं तकं तयाः छगू मंकाः ज्यासना पुचः स्वनेगु माग यात । सहलह हे याये म्वायेक आक्रमणकारीतय्त नं थुकेय् दुथ्याकल धाःसा जंगलया अशान्ति अथें हे ज्यनावनिगु न्हूगु सूत्र पिब्वल । धुँ द्वम्बःचाय् दनाः गर्जे जुल । – "भ्हीगु जंगलय् यक्को हे अबोध पशुतय्तगु हिनामिना जुल । यक्को सम्पतिया भ्रष्टाचार जुल । जंगलया याक्वप्वाः पत्तिं जुयाच्वंगु हिनामिना व भ्रष्टाचार बिरुद्ध अभियान मन्ह्याकं जंगल सुधार जुइ हे मखु । थ्व अभियान सफल मयासें त्वःते हे मखु ।"

थुगु जोशं जाःगु गर्जनया फसं जंगलया सिमाहःत भचा भचा सन । तिताधुँ जंगलया जुजु जुइवं वया जःपिसं नुगः तफाः यानाः सत्य खँ कनाः

भविष्यवाणीया सः थ्वयेकल। "जिमि काय्यात थ्वया जन्म जूबलय् हे जोशीं धाःगु दु। थ्व मचा भविष्यया जंगबहादुर हं। थ्व खँ ला कँ हे मकना नि छिकपिन्त !" थः मांया घोषणां तिताधुँ चचं धाल। न्हापा व भतिचा खाखः, लिपा वया खाखः भाय् नं बांलाना वल। वं थःत जंगबहादुर हे धायेगु ययेकल। तर जंगबहादुरया उदय जूगु पलाःख्वाँय्चिं खः धाये ला, गय् धाये ! जंगलया छगू बियोग हे खः। नुगः मछिंगु खँ जंगबहादुर सहलहय् असफल जुल। इमू व कुमिचातय्सं कुमचायेक दयेकातःगु छैँ घ्वारार्र दुन। रानी राजेन्द्रलक्ष्मीयात म्हुतुप्वाः तिकेत कोत पर्वया थांचा हानं छक्वः धस्वात। भिजांमिजालं सुलि पुयाः फुक्क जंगलबासीतय्त कय्कय् कुंकाबिल। गुँ जंगलया सिमा सिमा पत्तिं सि व बुँस्वां नं भ्वाः जुजुं वन। अज्ज सिमाहःत चिकुलाया च्वापुं भुन। ल्वहंचाया ल्वहंचा चात्ता वानाच्वंगु खुसिबगः छ्यातां च्वन। भराय् भराय्मागु सिमात सिँग्वं जुयाः थस्सः पायाच्वन।

खः जंगल छगुलिं त्वपुक नये त्वनेया मन्दी ब्यानाच्वन। अले आरोप हे बी म्वायेक गुँफातय्त आरोप लात। जंगलघाती ! अजंगली तत्व। जंगल छगुलिं छुँचा व भौचिया ख्याःकासा यानाः म्हिताच्वन। धधःस्वानाः छ्यं ल्त्वनाच्वंपिं घाँय्, भ्राःपाः थस्सः पायाच्वन। बालाबाला चिंगु किसिघाँसं किकाः किकाः चल्लातय्सं सिमा कचाय् हुस्लुं पुयाच्वंपिं भुतिमाकःतय्त न्यनाच्वन। जंगबहादुर तापालय् वन धाःगु न्यना। वं छु म्ये हालाः लिहाँवइ थें ल्हाः ? छं सिमां खनेदइ निं ! लिहाँ वयेवं जिमित नं कँ न्हिं।

"जिमिसं जक छु खने दइ धाये। तापालय् धयागु ला भ्रीगु जंगलया तःले लाः धाःगु न्यना .... मस्यु आः न्हापायाम्ह जंगबहादुरं बेलायत वनाः राष्ट्रिय म्ये धकाः "राजमति म्ये हालाः बेलाबत्ति मैंयात प्याखं ल्हुइकावल।" आः थुम्ह कलीयुगया जंगबहादुरं अमेरिका वनाः छु म्ये हालावइ जुइ ! ❑

(**"सामुदायिक पत्रिका"**/वर्ष १ त्रैमासिक, वि.सं.२०५९ भाद्र/ने.सं.११२२ गुँला/अंक २/सामुदायिक अध्ययन केन्द्र/पेज १३-१४)

जिमि बाउचा

"जिं बाउचालिसे छाय् ब्याहा यायेमज्यू ?"

थुकथं ल्वहँतं थनातःगु शिलातताया माया मतिना दबूया लु जुयाः ह्युह्युं वन ।

"आखिर जि नं ला छम्ह मनू खः, मिजंत जक सितु, मिसात घाँय् ! .... धात्थें बरु सितु ला घाँय् खः । गुँघाँय् हे जूसां न्ह्याग्गु घाँय् हे जूसां उकय् नं स्वां ह्वः । सितु घाँसय् आःतक स्वां ह्वःगु जिं मस्यूनि । मखंनि ।"

थुकथं शिलाततां नुगः क्वातुक्क कःघाना काल ।

"जि कःलि मखु, जि बाँझः बुँ मखु । जि उर्वरा चा खः । जि सि सयेफुगु मा-सिमा खः । अले सुयां जीवन लुधनाबीत थःत जिं छाय् पायेमज्यू । जिं थःगु जीवन जक मखु, सुयां जीवन – स्वां नं ह्वयेके फुसा ।

ख ला बाउचां जितः स्वयाः मेपिं नःलिपिं ल्यासेत ययेकूसा ययेके फु । मिजंतय् थः स्वयाः क्वकालिपिं मिसात इहिपाः यायेगु चलन । अथे ला जिं सीकं हे थः स्वयाः थजिख्वाः वःपिं गुलिसिया इहिपाः यानातःगु दु । हुं चुकय् दुने च्वंम्ह सिद्धिनारांचिया काय्या हे थपाय् ग्वाराम्ह मिसा, मां हे धाये ल्वयेक ह्वनाच्वन । लाय्कुलिइ दुथ्याःम्ह सुब्बाया म्ह्याय् हं । कोसः यक्को खाकाः बियाहःगु । अज्ज ला जिलाजं जुइम्हेसित धाःथाय् जागिर नकाबीगु हँ ।"

शिलाततां मप्वसें मज्यूपिनिगु आगं प्वप्वंवन ।

"हानं उ का, व काजिमानसिंहया भौं नक्कलिचा हे का, भिंस्वदँ भिंप्यदँ जक सिबय् छु दइ । धेबा यक्को दुपिं, च्यः भ्वातिं हे ग्वाःग्वाः दुपिं धकाः बियाहःगु मखु ला । व बुद्धिमांचा जि हे ज्वःम्ह ला खःनि । थः हे भ्वातिं नाप जुल धकाः वयात सुनां मस्यू । प्वाः ब्यकुं च्याये धुंकूम्हेसित धेबां पर्काः गामय् लित छ्वःगुला खःनि । .... अथे ला छु थीमत्यः हे मजूनिम्ह गोमय्जुयात न्हेय्दँ दुम्ह ज्याथःलिसे प्वकतां जीवन हने मायेक महाद्यःया सराः फया च्वनेमाःगु समाज । थन छु ज्यू, छु मज्यू । सकतां ज्यू ।"

शिलाततां मतया लिक्क ब्वयाच्वंम्ह कीचित माय्बिलिचां मिखा दिकाच्वंगु खनेवं छाय् खः मस्यु, वया नुगः हीचाल ।

"जिं बाउचित भुजियात थें लाये त्यनागु ला ख हे मखुनि । जिं वयात माया यानागु हे न्या लायेगु जाः प्यनेत मखुनि । तर अय्सां गय् ..... गय् वयाके जिगु आत्मियता दत । दं दंया स्वापू थें । बैसं बैसंनिसेंया थः थें ।"

शिलाततायात वया मांया शंकां स्वयेगु धकिं तयाः पत्तुमत्तु पंकाच्वने मायेकाबिल । अले व मचायेक ह्यामि जुल ।

"खः का .... वया मां मदु । अबु अय्लाःगुलु । तताम्हेसिया भाःत न्ह्याबलें जिल्ला जिल्लाय् खते जुइमाःम्ह जुयाः वयात लहिना तःगु । ख ला, वया ततायात पिने खँ ल्हाः दु । .... तर वया तता यःम्ह हे थजुइब्यु रे, जितः छु च्यूताः माःगु दु ! जितः वया तता वा वया तताया भाःत नापं स्वापू तये मालं ला ।

.... तर गथे .... गथे ? ...., त्वाःबाःयाम्ह जूगुलिं जिं वयात बःचाधिकःम्ह जूसांनिसें हे म्हस्यू । अबलय्‌निसें हे वया प्रति जिगु माया क्वसाः । वयात खनेवं नुगः हे खुल्ल मिनावइगु, न्हापाया जन्मनिसें हे स्वापू दुम्ह मिजं थें । मामं छु स्यू ? का, व वइगु हे मांया मयः का । वयात मचा कथं जक बिचाःसचाः क्यनिगु हे मांया लागि-मिगि ब्वलनावः । छु पहःयाम्ह मां जुइ !"

मां लुमनेवं हे वया मिखा मां द्यनाच्वंगु कोथा पत्ती भ्वय्प्यू वन । वं मचायेक हे वया मां द्यनाच्वंगु कोथाया खापा तिनाबिल ।

"जिं बाउचित गबलें हे नुगःया कतांमरि दयेकेगु बिचाः यानागु नं मदु । न कृष्णया राधिकापिं थें उँइ चायागु हे दु । छु जि येच्चाः खिचा जूसा बुरिकन्या धायेकाः च्वनी ला ? उहू सा .... !"

शिलातताया मिखा हाकुगु गाउन फिनाः अंगलय् यग्गाना च्वंम्ह थःगु किपाय् जुत ।

"खः जि थौं पोष्ट ग्रायजुयत जुयाः छम्ह अफिसर जुइ धुन । थःगु तुतिं चुयाः म्वाये सयेधुन । सकसिनं हनाबना तयेके सःम्ह जुइधुन । तर जितः थः नालाः हनीम्ह सु दु ? कि आखः छगः हे ब्वनामतःपिं पदमुर्खतय् जातः वल । कि कलाः सीपिं मिजंत चूलाके हल । धेबा जक दयां ला मज्यू नि । जि सुयां चिप ला मखु नि । जि सुनानं वांछ्वःगु चिपजा नयेगु कर्म ज्वनावइम्ह मिसा ला मखु नि ।" ......

शिलाततां स्वाभिमानया हाथ्या बस्वास्वां नुगलय् खँ स्वानायन । अय्सां मचायेक थ्वःगु वया सः जक न्यनेवं फुक्कसिनं वाः चाइ वया नुगलय् हीमी चाःगु पलाः ग्वतनाच्वंगु दु ।

“जि ईया लँ त्वाःल्हानाः छत्थुं निम्ह प्यम्ह न्ह्यसुमस्तय् मां जुइ मयः । जिं बाफ्भःबुँ मखु । अहो ! थ्व गज्याःगु विडम्बना ! …….. जिगु बैसया न्हापांगु न्ह्यसः सन्तान छ्यापं कायेगु बनेज्या ला मखु नि । कि कतःया मस्त नालाः मदर टेरेसा जुइ माल, कि दाजु व पीभतपिनि कःघाये मफुपिं मस्त कःघायेत अनाथालययया मेट्रोन जुइमाल, का स्व रे धाःगु –

जिमि मस्त नं छं हे मस्त ला खःनि हं । फैत थें ग्वाःग्वाः मस्त दयेका तल, थम्हं कःघानाः ब्वलंकातये मफयेक । …….. जिं आखः ब्वनागु इमि मस्त ब्वलंकेत ला मखुनि । जि अफिसर जुयागु इमि मस्त नालाः थःगु बैस कूजीकेत ला मखुनि । …….. खः का दाइया मस्त जि भिंचापिं खः । नातां भिंचा जुल । बैसं इपिं जि स्वयाः मस्त जुल । नत्र इपिं सू सु का ?”

शिलाततायात थःगु जीवन तःकेहँया निंम्तिं जालय् क्यनाच्वंम्ह लुँख्यँय् थ्वइम्ह ह्वेलन्या कथं जक व्यवहार जुयाच्वंगु मतिइ वल । अले व थः हे माकःचिया जालय् तक्यना च्वंम्ह मनू थें हीमी चाल ।

“मखु …….., इमि नियत हे मभिं । इमिगु माया हे कतिलाःपाकः । वास्तवय् जि कमाइ दयाः जिगु सम्पति थ्याकं कायेत हे भिन्चा नायेकाः जिथाय् थ्यनेहःगु हे धर्मपुत्र नायेकेत । …….. अहो, ……. जि इमि संचयकोष ला मखुनि । इहिपा याःसा जि जक छु सन्तान मदइ ला ? इमि स्वयेबलय् जि ला थारि मिसा हे जुल । सन्तानहीन हे जुल । अहो !… इहिपा हे मयायेक सन्तानहीन जुइमाःगु थ्व गज्याःगु आरोप जितः ।

मखु, ….. केहेँ धकाः, म्ह्याय् धकाः थःथिति धकाः सुनानं जितः जीवन पासा चूलाकेत कुतः याःगु दु ला ? आः ला मां खनाः नं तं पिहां वः जि । का स्व रे बाउचा वलकि तं पिहां वः धयागु नं जुइ ला ।

मस्यु, छु बिचाः वया ! ? लाःसा वया तताया चालाबाला बांमलाः धकाः वसिघः तछ्याना जूगुलिं बाउचा नां कायेवं घच्चानाः तं पिहां वःगु ला । तर व खँय् बाउचा नाप छु स्वापू दु धकाः ? …….. ख ला वया तताया नं अपायच्वः दोष मदु थें च्वं ।”

दोष व निर्दोषया वकालतया भ्वलय् वं बाउचिया जिचादाजुयात लुमन्तिं सालाहल ।

"सोभ्का धायेवं मिजं जुयाः ल्यासेम्ह कलाःयात दं दं याकःचा वानातये धयागु छु न्ह्यप्पु । लाःसा पाकःख्वालं पुयाः स्वकः कौला जकं यानाच्वंम्ह ला । मिजंतय् छु भाः ? हानं भ्कीगु धार्मिक संस्कार हे मिसा क्वत्यलेगु । अथे जूगुलिं हे मखु ला महादेवं सराः बीकाच्वंपिं नच्चापिं ल्यासेत सुलाः सुलाः भाःत माः जुइगु । खः..... इहिपा याये धुनेवं नःलिपिं भौमस्तयत् वानाः ल्हासा वनीपिं बंजाःतय् नं वहे गति । गुलि अशिक्षित मिसात मचाबलय् इहिपा जुयाः तःधी जुइवं भाःतं मययेकाः अथें हे छेँकुलुब्यां जुयाच्वंगु दु । न इमिसं थःगु तुतिं हे चुइ फु न इमित बिचाःसचाः व हनाबना हे दु ।"

हलिऊडया कलाकार मय्जु फोविकेट्सया किपां छाय्पियातःगु तिथिपौ स्वस्वं शिलाततां बिचाः यात । –

"खः जि सुइन्यादँ दत का । म्ह्वसःया ला भचा हय्हय् कुन का । अय्नं ख्वाः ला अपाय्च्वः ज्यिथि मखु नि । अफिसय् नं पिउनंनिसें कयाः सचिव तकं जिलिसे प्रभावित । इमिसं जितः गबलें हे ख्वाः थुस्स तयाः व्यवहार याःगु धयागु मदु । का स्व रे, जिमि मामं हे धाःगु – कृष्णमाया तता, जिमि तःमां पीनिदँ दुबलय् बूगु हँ । गुलि बल्लाःम्ह बुरि धाये व । क, जिगु म्हगः नं ला भ्याः हे छ्वासु मजूनि । .... उकुन्हु बाउचां लँय् नाप लानाः छेँय् ब्वना यंकूबलय् चान्हय् न्ह्यः हे मवः । .... ख ला बाउचां अथे धाइ धयागु मतिइ हे मवं । अथे भनं नालाकाइ धयागु म्हगसय् तकं गबलें मम्हं । अहो व खँ लुमंलुमं म्ह छम्हं तां न्वयाः हसंमसं धाल । हितिफ्वः चायेकाः भ्वारर्र म्वःल्हुया । हुस्लुं पुया थें याउँसे च्वन, ख ला म्हिगः म्हीग हे जक तिनि म्वः ल्हुयागु खः । अय्सां माःरि खिति तुइका च्वना । याक्वय्, कालय्, अले नुगःपाय् ला हे च्वतुला वःगु ला मस्यु, भ्वइसे त्वइसे च्वंगु सालुक्क सालुक्क खिति तुलावल । म्ह छम्हं हिइसे च्वंसां याउँसे च्वं । चासुगु कचिघाः प्वले थें । म्हहुसा टावेलं अथें जितः वातां स्वयाः न्हिलाच्वन । जितः पचिं हे न्हाय्कं धुछिं दं वने मास्तिवल । "अय् छंके ला ला छकू हे पाः मजूनिका ।" धकाः जिगु म्हबांनं कनाच्वन । जिगु म्हबां मुसुहुं न्हिलाहल, स्वँफ्वलं ततःहाकः सासः ल्हानाहल । स्वांस्वां सासः ल्हाल्हां मुसुहुं न्ह्यूगु जिगु म्हबांया ख्वाःपाःचा स्वस्वं जि थः हे

मछ्याल । जितः थःगु पाल्हाः निप्पां स्वानाः ख्वाः त्वपुइ मास्तिवल । खः जिं अबलय् छत्थुं इक्कुसे च्वनावःगु ख्वाःपाःयात त्वपुनाः थःत प्वःचिनाच्वना ।"

शिलाततताया ख्वाः त्वपुना च्वना नं वया मिखाय् बाउचिया ख्वाः जक भ्वातां भ्वातां दनाच्वन । भ्वातां दनाच्वंम्ह बाउचां भ्रुमिया स्वां पुयाः वयात मिखा तिसिका बियाच्वन । अले शिलातता म्हगसय् थें मचायेक हालाहल ।

"........ हानं जिं बाउचालिसे इहिपा याःसां समाजं जितः मोहनि यात धाइगु खःला ? लँय् जूपत्तिं वया पासापिं सकसिनं 'माखां त्यः' धकाः हिबाय् चबाय् याइगु खःला ? ...... अँय् .... धाःसा धालका प्रजातन्त्रय् मिसा मिजं निगू जातिं समान धाइगु । मिजंतसें थः स्वयाः गुलिखे क्वकालिपिं अभ्र म्ह्याय्, छय् धायेल्वःपिं सन्तानया निम्तिं धकाः ब्याहा यानाः मचा बुइकेज्यू । जिं जितः ययेकूम्ह मिजंनाप ब्याहाः याये मज्यू ला ? व नं जिगु बैस जक गन वन धकाः ? जिं हिप्नोटाइज यानागु नं ला मखु नि । बाउचां हे जितः ययेकूगु । जिलिसे जीवन हनेत वं आःतक इहिपा हे मयासे च्वंच्वन धाःसा........ ।"

धात्थें मचायेक शिलाततां सुदर्शना माः वंम्ह बिरूपाक्ष महाराज मसीक थः मांनाप हे चच्छि द्यंगु बाखं लुमंकाहल । वया नुगः छभ्राः नसंफात ।

"अहो ! थ्व ला मत्यः । थःम्हं हे किजापुजा यानाः माया यानाः तयातइम्ह मचायात आः गथे यानाः स्वापू तयेगु, व व जि ला बैस हे पाः । दँ हे पाः । मखु मखु........, आः ला, गुलि हे पाइ धकाः ? व जिलिसे । अप्वलं पाःसा प्यदँ-न्यादँ जक सिबें छु पाइ । न्हापा मनकामना वनाबलय् धकाः बाउचा मचा । आः ला बैसं गाये धुंकूम्ह ल्याय्म्ह । थनं लिपा ला छु व बाज्यः वनेत छु बेर । न्ह्याबलें ज्या, न्ह्याबलें ज्या जक याना च्वनीम्ह । भ्रासु हे गबलें फी स्वाःम्ह । तर वया भावना, वया माया, वया मतिना न्ह्याबलें नःलि जुयाच्वनी । खः वया माया आः नं बाउचा थें क्यातुसे च्वंनि ।"

म्वायेगु दर्शन सुधार यानाः थःत भिंकेगु लँय् न्यासि वनाच्वंम्ह शिलातताया याकः जीवनं थःगु व्यक्तित्व मान मर्यादा सुरक्षित मजूगु चायेकल ।

"धात्थें थौं बाउचा कुरिलया च्वका । थौं व जि स्वयाः नं धिसिमिसि धायेक सक्षम । खः, बरु व जि थें आखः मसः । व पोष्ट ग्रायजुयत मखु । व अफिसर मखु । जितः लुमं, न्हापा जितः पँय्नं ल्हाःवःबलय् जि स्वयाः अप्वः ब्वनातःम्ह जूसा जक ज्यू धयागु । थुकथं स्वयेबलय् बाउचां जिलिसे गबलें जीवन हने

फइमखु। तर न्ह्यात्थे थजु, मनूत शिक्षित जुइगु व योग्य जुइगु धयागु हे म्वायेत व समाजय् छम्ह सक्षम मनू जुयाः क्यनेत खः। थुकथं जि अफिसर ला खः। जितः यक्कोस्यां सलाम याः। न्ह्याबलें गाडिं छेँय् तःवः। गाडिं अफिस वनेत काः वः। तर गाडिं जितः थथ जक स्वकेबियाः क्वछुनाः सुयातं स्वयेगु नानिचा हे बुलुकाबिल। जिगु थ्व थस्वः छ्यनं जिगु थःगु मिसा अस्तित्व हे बुलुकाबिल। जितः जिं हे तंकाबिल। .... धात्थें जि सु खः ? जितः सु माःगु खः ? .... व ब्याक्कं जिगु बैसलिसे तातापाका यंकाबिल। .... तर बाउचा, जिलिसे ससतिना वयाच्वन।

शिलातताया न्हाय्पनय् बाउचिया इनापं जाःगु सः थ्वयांतुं च्वन।

"शिलातता, छ थें जि नं आखः सःसा गुलि ज्यूगु ! अंग्रेजी भाय् छगू जक बांलाक्क च्वयेगु व खँ ल्हाये सःसा जिगु व्यक्तित्व हे बिस्कं जुइगु। जिगु फ्याक्टरी व बिजिनेस हे थ्व स्वयाः गुलिखे च्वन्ह्याइगु जुइ। धात्थें ला शिलातता थें ज्वःम्ह पार्टनर छम्ह जक चूलाः वःसां गुलि ज्यू" धयागु मतिइ .... तर थज्याःगु ब्यापार सकसितं ययेमाः धयागु मदु।

ज्यासः विराटनगरय् जूसां येँय् नं थ्वया मूकचा छगू चायेके मास्तिवः। थय् जूसा फ्याक्टरी नं कःघाये फइ। थ्व येँया छेँ नं कःघाइपिं दइ। जितः येँ त्वःते मास्तिमवः। ....

"खः उकुन्हु बाउचिथाय् च्या त्वंवनाबलय् वं थःगु नुगःखँ ब्वःगु जितः भ्वय्भ्वय्प्यूनि। ख ला छु धकाः थ्व अफिसरचिगु जागीर। थौंया अर्थ विकास जुया वनेमाःगु जीवनय् जि अजाःगु मन्त्रपाखें बर्जितम्ह मिसा। जि ला खालि भ्वँतय् सही तयेत श्रृजना यानातःम्ह छम्ह अफिसर। थ्व अफिसर दर्जा ला समारोहया बाय्चय् यग्गाना च्वंगु छपु हुपचा जक हे खःनि। जि ला ग्वय्छाः सिँइ स्वच्चानाच्वंगु छपु तथूगु नकिं जक हे खः नि। पिनें धिसि लाः, दुनें जि खतं नयाच्वंगु दु धयागु सुनां छु स्यू।

थथे बिचाः याना च्वँच्वं न्हापां धस्वाःगु वया दुगःक्वँय् आः चाःमाः तुला वं थें जुल। अले ई-ब्यः लकस व व्यवस्थायात छक्वः भ्वय्कनाः स्वत।

"अय्, शिक्षा व योग्यता चूलाकेत छम्ह मिसां थःगु बैस, थःगु जीवन किलं वनिगु कथं बरः तयेमाःगु गज्याःगु विवसता। ग्व, थन मानव हक ? समानता ! गबलय् जुइगु थ्व देशया विकास। थन न्ह्याक्को आमूल ह्यूपाः हये

धाःसां न्ह्याक्को ह्यूपाः वःसां व हे ब्यूरोक्राएसि । सचिव ला छु छम्ह पिउनया व्यावहारिक प्रकृया तकं हिलेफुगु मखु । उकिं थन सम्वैधानिक सफूया बुंदात 'किपा थम्हं हे न्ववाइ' धयागु किपा ब्वज्या थें जक याना च्वनेत महाद्यःया सरालं भूचाःगु परम्परा हे हिलेमानि । धेबां कतांमरिया भ्वातिंत न्याये दतले नारी शिक्षा व नारी योग्यतायात कदर जुइ हे मखु ।"

तर थथे बिचाः यायां हे शिलाततायात ज्वलय् हे छगू म्हगसया गां प्रादुर्भाव जूगु आभास जुल ।

"खः बरु ई-ब्यःया बैंसलिसे स्वापू मदु । न वया जात हे दु, न वया कवय् धर्म हे दु । मतिना नुगः दुनेया स्वापू खः । उकिं बाउचिया जि लिसेया, जि बाउचालिसेया तापाः सत्तीया न्ह्यसःया लिसः मदयेक कुलां थें छस्वा जुयाच्वंगु दु । .... धात्थें बाउचा जिगु निम्तिं हे श्रृष्टि जूम्ह खः । वं गाक्क ब्वना मतलं छु, जि ब्वना तयाम्ह जुयाः नं व जि स्वयाः सक्षम जूसा । न्ह्याबलें न्ह्यागुलीसं मिसा मिजं स्वयाः मिजं मिसा स्वयाः क्वय् च्वनेमाः धयागु हे छु दु । जि स्वयाः सः स्यूम्ह मिजं नालेगु जिगु उगु फुस्कुलुगु अहंकारयात जिं हाकुतिना छ्वयेमाः । यदि बाउचालिसे जीवन ह्वन धाःसा जि वया अभावया पूर्ति जुइ । देगलय् गजू छुनाबीगु जुइ ।"

खः स्वायेत अक्सीजन जक दयां छु याये ? हाइड्रोजन नं उति हे माः । H2O = लः खः, ल्वहं मखु । लः धकाः न्ह्याये फइ, ल्वहं न्ह्याये फइमखु । जि व बाउचा जिमिगु जीवन रुपी निगू खुसि-सि कःघाना च्वंगु खुसि धाः । लः छु मखु । लः खुसि खः । लः समुद्र खः, सागर खः । अले लः आलंया पचिंयात छाय्पिया बीगु सुपाँय् खः । लः श्रृष्टि खः, कला खः ।

थुकथं बिचाःया कय्कुं हुस्लुनय् चाःचाःहुलाच्वंम्ह शिलातता जीवनया आजु च्वकाय् थ्यंम्ह थें फय्लिंचा जुयाः लय्लय् तायाच्वन । सुनां नं कुचुकुचु याकाबिया च्वंम्ह थें व थःके हे मदु । वं थःत भुमिं पाचिंका बियाच्वन । अले उगु सुख लय्ताः थः सत्तीम्ह पासायात प्वंकाच्वना नं छम्ह बाखंच्वमिं बाखंया चरमसिमा तिफ्याये मफु थें छगू जटिलताया न्ह्यसः छुइकथं कन्नाया खँग्वः न्ह्यब्वब्वं पलाः न्ह्याकल ।

"जिं थौं सुथ न्हापां हे जिमि बाउचिथाय् वनेगु क्वःछिना । मां, दुने क्वथाय् फुँइफुँइ न्ह्यः वयेकाच्वन, मामं मचायेक टेबिल दराज चायेका । आलमय्

छाय्‌पियाच्वंगु सुपाँचं वा वयेकाः जगत उद्धार यायेत बुगद्यवं थें मांयात मिखा पीकाः जि जिमि बाउचिया छेँय्‌ वनेत पिहांवया ।........

अहो..... ! सुथ न्हापांया फय्‌ गुलि सिच्चुसे च्वं । जिगु नुगः सुथ न्हापां दनाः सः थ्वयेका च्वंपिं चखुंबखुं थें चंचं धाः । जिगु पपू झनझन चकनाच्वंगु जिं बांलाक चाल । अले जि चकिचकि नःगु भुतुमालि जुयाः आलं ततःजाः यानाः न्ह्यानाच्वना । पस्ताभ्वय्‌ न्याःम्ह जि न्या काले ला ख्यँय्‌ काले ला जुल । तापाकं हे बाउचिया छेँ जिगु मिखाय्‌ टेलिलेन्स छुनाः न्ह्याःन्ह्याः वल । तर जिं म्हगस पिच्याके मफु । न्यासि वंलिसे पलाः न्ह्याक्को च्वःसां जि अनया अनसं तुं । बल्ल तापालं वयाम्ह लँजुवाः थें बाउचिया बासंछेँ थ्यनेवं तिनि जिगु तुतिं भ्यातुगु कु दिकाः सासः ल्हात ।

सासः ल्हाल्हां जिं झासु फीगु ई त्यासा काये तकं मफुनि, सदां सदां ध्वाका जुयाः चालाच्वनिगु वया लुखाय्‌ नासः तापाःम्ह मेय्‌यात न्हासय्‌ कौ घाके थें तजूगु ताःफ्वः यान्तांप्यान्तां यग्गानाच्वन । ❑

११२२ चौलागा १२

(**"पलिस्था",** नेपालभाषा दँपौ/ने.सं.११२०/दँ ८/ल्याः ८/पेज ३-९)

जीवन दुनेच्वंगु मेगु जीवन

नानिमय्जु अजि म्हं मफुत कि काय्म्ह्याय् छय्छुइ दुसां दक्के न्हापां ज्याथःम्ह भाःत निं लुमनिगु वया बानि हे जुइधुंकल ।

ख नं ज्याथः जूसां वया भाःत, वया ल्याय्म्ह ल्यासेपिं काय् म्ह्याय्पिं स्वयाः न्ह्यागु ज्याखँय् नं छतिं म्हो मजू । अज्ज ला दुने पिनेया न्ह्याग्गु ज्याखँय् नं वया भाःत हे धिसिमिसि धाःगु खनेदु । कोथा सुचुकुचु यायेगु, पसः वनेगुनिसें कयाः हापु चू लाकेगु ज्याय् तकं वया ति च्यूताः मेपिनि मदु । खः, छक्वः निक्वः हू वइबलय् धाःसा फ्यासुसे च्वंक धिताहा जुयाः च्वनेयः । अथे ला वया भाःतया छुं चित्तबुझे मजूगु जुइबलय् छ्वाराक्क हे छ्वर्म्हुया बीयः । थौं नं भचा भचा मफुसां सुथय् नीलः कयाः द्यःद्यी पुज्याये धुंकाः च्या त्वनाच्वंम्ह नानिमय्जुया मिखा थःगु कोथाया छचाःलिं ब्वयातःगु थःत बियाहःगु क्वसलय् घडिया सेकेन्ड सुइज जुयाः झाःझाः दिनाः दिनाः चाः हुलाच्वन । न्हूधाः यानातःगु भ्वाथःगु सन्हू छगः, ध्वाना जक तःगु थें च्वंगु सालुगु वहःया थुमांचा छपु । अथे हे पितः ज्वःगु लीया देमाचा छपाः । .... खः ला लिपा पलेसा तयाबीगु भलसा बियाः मुस्या ग्ययेकातःगु खः । तर नँ हे वाये मसःम्ह वयात, लुमंसां ल्वःमंका छ्वयेगु वया बसुन्धरादेवी त्वाय्चिना मतःम्ह मांयात छुं थाकुगु मखु ।

खजा क्यातुसे च्वंगु बैसय् छैंज्या ब्याक्क ठेक्का कयावःम्ह नानिमय्जु सिन्देरेला मैंचा थें न्ह्याबलें भुतूसुवाः । न्ह्याबलें बँ पुइम्ह मैंचा । लः काइम्ह कान्छी । वसः हियाबीम्ह तताःजु । अले ज्याला बी म्वायेक ज्या यायेत तयातःम्ह ज्यामि मैंचा ।

वया नुगलय् अने अनेगु भावनाया थजाः वःगु अंगलय् खाःचिं खानावइ । सुखया लैंचा तयेगु पाल्हातय् तकुस्वां ह्वयेकाः नुगः तफाः यायेगु लुमनावइ । छाय् छाय्, थथे नुगः वायेकु वायेकुं वं छत्थुं ल्हाः म्हू च्युच्युं हे वयात सकतां दया वःथें ताइ । थलबल छगः हे, जाकि निगःचा हे मबिसें स्वाहाने छुना मतःगु बल्चा थें ज्वःगु छैं छखा जक बियाः ब्यागलं तयेकाच्वंपिं इपिं थौं सकतां सकतांया थुवाः जुइधुंकल । हिति, चःबि, मत, छैं छखां प्लास्टर, स्टीलया

दराज, खाता, कौच, रेडियो, टि.भि., राइस कुकर, प्रेसर कुकर, ग्याँसया भुतू अले माःमाःगु थलबल । आःला डाइनिङ्ग टेबुल व फ्रीज नं न्यायेगु कुतः याना मच्वंगु मखु । वया नुगलं ख्यँय् थ्वल । व मख्ख जुल । टि.भि. चायेकल । **"नेपाली महिला"** नांगु ज्याभ्वः छुनाच्वंगु जुयाच्वन ।

टि.भि.इ अन्तरवार्ता काःम्हं द्यनाच्वंपिं द्यःपिन्त धुँपाय् च्याकाः थन । हाकुसे च्वंगु हाप्वः थने थें माइक्रोफोन ल्वसुकाः थीथी जिथिपिनि अन्तरवार्ता कयाच्वन ।

अं, छिगु नां छु थें ? "छिगु वने धुंकूगु जीवन गथे च्वं थें ? छिं जिमित थःगु छुं खँ कने फइ ला थें ?"

"जिगु नां नोर्बु तामाङ्ग ।"

थःगु नां न्ह्यथँथं नोर्बु तामाङ्गनी जिथिं पाछाइ सुकू ख्वाः ज्यानाः फ्यास्यां नायाः भसुकाः ल्वाकज्याःगु ख्वबि ज्वयेकाच्वन ।

"जि न्हय्म्ह न्हय्म्ह काय्‌पिं दु । अय्सां हाःनाः मदु । अनाथ । ...."

नोर्बु तामाङ्गनी भसंक वनाः थारान्हुल । वया ख्वाः स्वस्वं नानिमय्‌जुया न्हाय्‌कं न्ह्यःने वनाः धुप्यने मास्तिवल । तर नोर्बु तामाङ्गनीयाके प्यपुनाच्वंगु वया मिखा वं लिफ्याना कायेमफुत । खः लागिलागि चाःगु सः दुकयाच्वंम्ह नोर्बु जिथिं ख्वःसः इलाः न्हाय् थुइँथुइँ न्यायेकाः हिकुहिकु लनाच्वन । फोहर ट्याङ्कय् वांछ्वया तःम्ह मचा थें विभत्स जुयाः वं वयात न्यंगु न्ह्यसलय् लिसः स्वानाच्वन ।

"ग्व आः जीवन गथे च्वं धाये ! थुगु बैसय् छु जुल ? गय् च्वं ?" धकाः सुनां बिचाःसचाः यानाः न्यं वइ ! थः हे ज्या सने मफु । फ्वं तकं वने मफु । प्वाथय् पित्याना वइ । थथे स्वाना च्वने स्वयाः बरू गुलि फत उलि याकनं सिना वने हे भिं जुइ । थथेभनं स्वानाच्वनेगु ला सराः हे जुल ।"

सराःया न्ववः घानातःम्ह नोर्बु जिथिया बाखनं म्हुतु जायेक लिसः फयाच्वंम्ह न्ह्यसःमि मिसाया ल्हातय् म्हू चिनाच्वंगु माइकया ख्वाः मेथाय् धेय्‌चू वन । छम्ह सियुम्ह लाछि खिचां फ्यत्तु फ्ययेकाः घय्‌घय् पुनाच्वंम्ह छम्ह जिथि । गुगुं छगू अपराधया भ्‍काय् करंबरं पुलिसयात बयान बियाच्वंम्ह छम्ह लँजुवाः अजि । थ्व लु स्वस्वं नानिमय्‌जुया नं न्हाय्‌पं तिंस्वात ।

"जिगु नां इन्द्रकुमारी खः । जि मचाबलय् इहिपा जुल । जि मचा मदु । मचा मदुगुलिं हे जिमि माजु ब्वाःजुपिनि जितः मयः । जिमि भाःतं नं हानं मेम्ह ब्याहा यायेदइगु जूगुलिं थः मांब्वापिनि हे पँ लिनाबिल । अय् धयागु जितः

मययेका हल । जिमि न्ह्याबलें कचवंया धुं च्याइ । उसुसे चुरोसया ठुट्टां थें त्वह मदु त्वहःया नँ वयाच्वनी । लिपा जिमि भाःतं जितः छें पितिनाहल । थः छेँय् वयाः च्वंवया । मांबौपिं दतले इमिसं जितः माया यानाः लहिना तल । लिपा किजापिनि, भौपिनि जि मछिना वल । मुनातःगु धू थें ताल । आः जि सुं मदु । ………. थ्व दुनिं, थ्व खिचा नं भ्री थें हे जाःपिं प्राणि खः । बरु थ्वं जितः माया याः । जितः मत्वःतू । उकिं जिगु दुने सुलाच्वंगु भावनाया जलं थ्व हे प्राणियात खःवन । जि लुधं । जि साःप लुधं ।" नानिमय्जु वातां च्वन ।

माइक्रोफोनया छ्यनं मेगु सः थ्वल ।

"अय्सा छि, सुं मदयाः नं लुधं का मखुला ?"

इन्द्रकुमारी इन्द्रायणी अजिमा द्यः थें जिग्रिंक च्वंकाः हालाहल । नानिमय्जु थारान्हुल ।

"लुमधनां छु याये ले ? मनूतय्के माया हे मदु । आः दुःख लुमंकां गुलि जक ख्वयाच्वने । ज्याथःजिथि मजूनिबलय् ला अथे धाःसा । ……. थः सन्तान दुसा धकाः ले ……. ।"

माइक्रोफोनया छ्यं अतिकं लिमलानाच्वन । वया छुच्चा म्हुतुं जवाःसवाः यानाच्वन ।

"मचाखाचा दयेवं तुं जक ज्याथजिथिपिसं मांबौपिन्त माया यानाच्वनी ला ?" थ्व खं नानिमय्जुया ख्वाः ह्याउँसे च्वन ।

इन्द्रकुमारीयात माइक्रोफोनया न्यतालय् च्याराक्क दाये मास्तिवल ।

सन्तानया आशा हे थ्व हे खःनि, नत्रसा सन्तानयात जन्म बियाः ब्वलंकाः तःधी यानाया छु मतलब । नानिमय्जुया छ्यं ल्हुकुल्हुकु सनाहल ।

अन्तरवार्ताकारया माइक्रोफोन आः छम्ह हाःनाः मदुम्ह कनियाथाय् स्वत ।

"छिगु वंगु जीवन गथे च्वं ? छि गथे जुयाः मिखां मखंगु ?"

ख्वये नं मसः, न्हिले नं मसःम्ह मिखा निपां मखंम्ह छम्ह जिथि । साहिली क्षेत्रीनी । न्हापा वया भाःत नं दुगु खः हँ ! न्हापां छम्ह मचा दयेवं हे वयात वया भाःतं बैसं वानावन । आकाभ्काकां सुम्क म्हिताच्वंम्ह खराचायात गिद्धं दाया यंकू थें । सुयातं छुं धाये नं मफुत । सुयातं छुं कने नं मफुत । अबलय्निसें व ख्व नं मख्वःगु जुयाच्वन । वया थः हे याकः काय् वया लाहि हे इहिपा सिधयेवं बिसकं च्वंवंगु जुयाच्वन । वया म्हुतुं भ्रसुकाः पिज्वल ।

"छु याये आः । म्वाना च्वंतले नये हे माल । धेबा दुहां वइगु छुं मदु । हुं पाखाया च्वय् च्वंम्ह माहिलीचापिनि ल्वहंया कलघरय् ल्वहं छ्याः वनिगु । जि नं इपिंलिसें ल्वहं छ्याःवना । ई छ्यायेत व प्वाः छगः जायेकेत मज्यू मजू थें ताल ।

छन्हु न्हापा लिपा थें ल्वहं छ्यानाच्वनागु । थःम्हं छ्यानाच्वनागु ल्वहं कुचा छकुचा तिंन्हुयाः मिखाय् कल । घाः नं तकू मजू । अय्सां गय्गय् लिपा मिखा पाके जुयाः मिखां हे मखनावन । छु याये मय्जु । काय्या च्यूताः मदु, भौया च्यूताः मदु । जिगु दुःख जिके हे जक दु । अं, बरु छक्वः निक्वः हू वलकि अथें हे म्ये हालेवइगु । अबलय् जिमि काय्या बौ जिलिसे म्ये हालाः केलेहँ मिखा कनाः स्वयाच्वं थें मतिइ लुइगु ।

साहिली क्षेत्रीनी सुनानं गिजे मयाकं हे ख्वाः ह्याउँसे च्वंकाः वं उखेथुखे स्वये मसःम्ह बुख्याःचां थें ल्हाः चकंकाः धस्वानाच्वन, अले आलुयाम्ह कतांमरिचां थें मिखा फुसि फुतिफुति संकाः कनाच्वन । वया मिखा ख्वबिं प्यात । मिखा फुतिफुति यायां त्वलहं च्वच्वं हानं खिर्रर न्हिलाहल ।

टि.भि. स्वयाच्वंम्ह नानिमैंया अजि छाय् छाय् स्वँ हे चिफ्वः जुयावंम्ह थें भुग्लुं च्वनावन । टि. भि. मस्वसे अङ्गलय् यग्गाना च्वंम्ह वया भाःतया किपाः न्ह्यःने वनाः मिखाय् जायेक ख्वबि तयाः छुं धायेत्यंम्ह थें वातां च्वन । वया भाःतया ख्वाः ह्याउँक च्यानावल । अले छथुं लागिमिगि चायाः कलाःयात न्वात ।

"छु पहःयाम्ह बुरि छ । थथे नुगलय् खँ ल्हाकां जी ला ? छाय्, छु जुल ? स्वः का ख्वालय् चःति नाःनाः वयेक ।"

वया, वया भाःतया दुःख पिकयाः चितासू मदयेका तये मास्ति मवः । वं थःत थःम्हं त्वपुल ।

"मखु, छुं मखु । सत्य, छुं मखु । व टि.भि.इ क्यंगु धाथें खःला धकाः जक छक्वः मतिइ वःगु ।" ❑

(**"नेपाल"** ऋतु पौ ने.सं.१११९ हेमन्त/दँ ४७/ थ्यंल्याः ८८/पेज : १४-१५)

खिचात व धोंत

"बाखंसां, च्वखँसां न्ह्याग्गुसां नं थ्व न्हूदँयात छपु च्वसु बियादिसँ" धकाः म्हःवयाच्वंगु ताः दत । .... ग्व, छु च्वये .... छु च्वये ! जितः धाःसा थःगु जीवन खनाः हे साःप वाक्की वयाच्वंगु दु । जिगु नुगः खँ, ग्व, सुयात कनेगु ? सकलें अथे हे खः । सु ज्यू, सु मज्यू ! सकले भिं, सकलें मभिं । स्वःस्वःथाय् इल्ल इल्ल मनूत जक दयाच्वंसां जितः सुं मदु थें ताइगु । नेवाःतय् सांस्कृतिक जीवन तःजि धाःसां म्वःम्वः मनूत जक दुथाय् वनेगु नुगः हे मवं । छाय्धाःसां न्ह्याक्को मनूत इगःमिगः जुइक दुसां अन थः हे मदु थें ताइगु । उकिं मनूयात बाखंचु मदयेकुसे थुगुसी छक्वः पशुतय्गु विषययात कयाः बाखं छपु च्वये ला धकाः मतिइ वन । उकिं हे मचायेक जिगु च्वसां जिगु हे लागाय् न्ह्याबलें खनीपिं खिचात न्ह्यःने लुयावल ।

ख नं खिचात मदुगु संसार हे दइमखु । धात्थें ला खिचात दयाः हे थ्व संसार दुगु खः धाइपिं विद्वानत आः दयावइ जुइ ! "सुख दुःखया छुमां हे खिचात खः ।" थथे नं मनूतय्सं धया वयाच्वंगु मदुगु मखु ।

खिचात नं जात जातयापिं दु । थ्वया जंगली जातत मध्यय् धोंत व गुँखिचात भ्हीलिसे परिचित जू । गुँखिचा धाल कि इमिसं ज्वने लात धायेवं आतापुतिंनिसें सालाः नइपिं धाइ । इपिं स्वये हे छेंक च्वनाः ग्यानापुसे व घच्चायापुसे च्वं । इपिं छल कपत याइपिं जन्तु धकाः जक मखु, धाक्को सिक्को माःपिं तानाशाहया प्रवृत्ति दुपिं धकाः भ्हीसं थुइकाच्वना । अथे ला विश्वया न्यँकँ बाखनय् 'गुँखिचा व फैचा' या खँ नं भ्हीसं न्यनातयागु दु । – तसकं सोभ्हाम्ह छम्ह फैचा, छन्हु गुं कुहाँ वयाच्वंगु खुसिचाय् लः त्वनाच्वन । उगु इलय् खुसिया च्वं छम्ह गुँखिचा कुहांवल । वं नकतिनि व ल्याय्म्हचाम्ह फैचा खन । खनेवं हे वया म्हुतुइ इयि बुयावल । धाय्रमय् हे वं ल्वापुया च्वः माल । – "अय् फैचा ! जिं त्वना च्वनागु लः छाय् फोहर यानाबियागु हां !" वं दोपं बियाः वयात नयेत तोहः चिनाः न्ह्यःने वल । बफरा फैचां सोभ्हा पहलं चकंक लिसः बिल । "मखु .... गय् ? लः धयागु ला च्वं क्वय् धकाः न्ह्याइ । छि च्वय् लः त्वनाच्वंम्ह, जि क्वय् । बरु छिपाखें जक जिं त्वनागु लः फोहर जुइ । ......"

गुँखिचाया छु याये छु याये जुल । अले वं खँ हीकल – "अय्सा न्हापा न्हापा छ मबूनिबलय् छिमि अबुं फोहर याःगु जुइ" धकाः 'मेरो गोरूको बाह्रै तका' यानाः बफरा व फैचित नया हे बिल । ....

अथे हे मनूतय्सं 'भ्रंगः लात' धायेत 'धों लात' नं धाः । जाली फताहतय्त धों थें चंख धाइ । न्यँकँ बाखनय् धोंतसें भौयात ब्रम्हू यानाः इहिपा याःगु दु । अथेहे ख्व जक ख्वयाच्वंम्ह राजकुमारीयात 'धोंचित बिया छ्वयेमाल ला धकाः ख्याच्वः ब्यूगुयात जुजु बचं तायेकाः जुजुया म्ह्याय् करं म्हया यंकूम्ह धोंचिया बाखं नं न्यना ।'

बरू खिचायात थःथवय् ल्वायेयःपिं जूगुलिं 'कलः गालय् खिचा' धकाः मनूतय्त ब्वःबीपिं नं दु । अले मनूत तसकं बेइमान जुयाः पास्याये मत्यलकि 'बरु खिचात हे मनूत स्वयाः विश्वास याये बहःजू' धकाः प्रशंसा नं याः ।

झीसं त्वाः त्वालय् न्यंकभनं लाछि खिचात खं । इपिं छगू त्वालं मेगु त्वालय् वनीबलय् ह्वच्याक्क न्यानाहये यःसां जिगु त्वालय् न्ह्याम्ह खिचात नं च्वनेज्यू । उकिं त्वाःया दुवाःदुवाः पतिं चुक, ननि व बाहाः बाहाःपतिं खिचात ग्वाःग्वाः दु । 'अर्गल' नयाः परिवार नियोजन यायेगु इमिगु धर्मय् च्वयातःगु मदु । गुलि फु, उलि खिचा संख्या अप्वः दयेकेगुलिइ इमित राष्ट्रिय सिरपा दु जुइ । उकिं ला लाछि लाछिइ व गल्लि गल्लिइ वने हे मज्यू । नाइट क्लबय् ज्या याइपिं ल्यासे ल्याय्म्हत थें लँय् हे ततः क्यनाच्वनी । मेगु ला छु धाये, महानगरपालिकां तकं कःघाये मफयेक लाःलाःथाय् खि-चो फानाः फोहर यानाच्वनी । ख नं खिचातसें फोहर याइगु ला जु हे जुल । जिगु त्वालय् बालं च्वनागु छेँ थें जुइक बासं च्वसेंलि नये-त्वने माल । नये-त्वने जुइवं ला चो-खि फायेमालिगु नं जुल । चःबि सिसिकःकः । मनूतय्त हे चःबि मगाः धाःसां खिचातय्त निं दयेमाः । भ्हीगु छेँय् भ्हीत हे बालाफ्वालां पनेत Kennel Club या दुजः ग्वरः तानाः खिचातय् किपां जकसां दरवानया ज्या बियाः इज्जत तयाच्वनागु दु । Be ware of dog खिचा दु, होस या ! अबलय् व तानातःगु चिंग्वरः खनेवं भ्हीत नां काये मत्यःम्ह थें म्हं चिंक वंका बी ।

थुकथं खिचाया महिमा बय्बय् जू स्वये, छपु खिचाया हे च्वखँ च्वयेगु मतिइ वल । ख नं खिचात गन मदु ? लँय् खिचा । छेँय् खिचा । न्ह्यात्थासं खिचाया खिचा जक । लँय् जूपिंनि दथुइ मनूत गुलि दु, धकाः न्यिनास्वत धाःसा

यानय् इनिय् जक खनेदइ । धात्थें स्वनिगःया आदिवासी व जनजाति धाःपिं स्वयाः खिचाया मिल्याः (खिल्याः ?) अप्वः दयेधुंकल । आः छुं जुयाः संविधान सभाया चुनाव जूसां उमि उम्मेदवार हे त्यायेफु छु, त्या हे त्याइ । इमिगु विरोधय् आः विरोध यायेगु धयागु हे लोकतन्त्रया विरोध यायेगु जुयावनी । हानं इमित छुं धाल कि हे पशुअधिकारवादीतसें मण्डलाय् वनाः शक्ति प्रदर्शन याइ । लिपा वनाः थनया स्वनिगः थुवाःत थम्हं लहिना तयापिं लाछिखिचा व छेँय् वालं चिनाः त्वःता तयापिं Kennel Club या दुजः जुयाच्वंपिं अधिकार व शक्ति सम्पन्नपिं खिचातसें थः मालिकपिन्त हे पितिनी तिनि । अले थिपिं हे स्वनिगः व नेपाल मण्डलया स्ववासी जुइ, आदिवासी जुइ । पुलांगु इतिहास वंखँ जुयाः न्हनावनी । न्हूगु इतिहासया ल्वहंपौ धस्वानावइ । उकिं हे न्हापा महानगरपालिकां खिचा स्यायेगु अभियान यानाच्वंगु आः मयाये धुंकल । आःला खिचात नियन्त्रण यायेत ज्वना यंकल कि हे त्वःता हयेवं ग्वाथ्याग्वाथ्या च्वंक ल्त्वनाः दादागिरी जुयाः पिहांवइ । जिं न्यना, महानगरपालिकां समाजय् ल्वय् हइपिं खिचातय्त छाय् नियन्त्रण मयाःगु ? धयागु न्ह्यसःया लिसलय् महानगरपालिकाय् च्वंपिं कर्मचारीत स्वयाः इमिथाय् लहिना तःपिं खिचात अप्वः दु हं । इमित नियन्त्रण यायेगु धयागु हे थःगु हे नियन्त्रण खः हं । क्या फसात । ....

धात्थें थन भ्की नं खिचाया पुचलय् खिचा हे जुया वनी ला धकाः ग्याये माले धुंकल । खिचात तसकं चलाक नं जू । इमिके बौद्धिकता नं दु धाइ । उकिं हे मनू स्वयाः न्हापां खिचा अन्तरिक्षय् वंगु खः । मेगु खँ पुलिस प्रशासनय् नं अपराध अनुसन्धान यायेत खिचात हे प्रमुख जुयाच्वंगु जिं खना । उकिं मनू हबल्दार व इन्सपेक्टरतसें खिचातय्त सलाम यायेमाः । मखुसा अनुशासनया कारवाहीलय् लाइ ।

आः थय् स्वयेबलय् यक्को खिचात दुगु थ्व स्वनिगलय् गणतन्त्र घोषणा जुयाः संविधान सभाया चुनाव व राष्ट्रिय चुनावय् नं खिचात हे मत्याये फु धयागु छुं मदु । अय् जूगुलिं हे खिचातय् ल्यूल्यू फुक्क राजनैतिक व सामाजिक संस्थात वनाच्वंगु जुइ । अज्ज ला संस्कृति नापं इमिगु नालावने धुंकल ।

थथे खिचातय् बारेय् च्वसु च्वयाः सन्ध्याटाइम्सयात बीगु ग्वसालं खेस्रायात भिंकाः कापिइ ल्ह्यया च्वनाबलय् बहनी अथे हे च्याता त्या हे जक छु जुल

जुइ, जिगु भ्याःक्वसं खिचात प्रलय् जूगु थें क्वाँइ क्वाँइ हाःगु सः तायेदत। गुम्ह गुम्हं लिलिचिलाः ह्वाँउ ह्वाँउ उयाच्वन। नुगः पिपि च्यानाः भ्यालं क्वस्वया। बिष्णुमति खुसिसिया लँ जुनाः वःगु खःला मस्यु, आः नं धोंचात परापूर्व कालय् थें थन वःनिगु जुयाच्वन। धोंचात प्यम्ह न्याम्ह हे दु। म्हधू तःहाकः। मिमि धायेक हाकुउं व सियुउंया धूप छायाँ। यच्चुसे पिच्चुसे बांलाः। न्ह्यिपं नं च्वाम्वः बां लुयाः तथ्वाः। निम्ह ति तपिंतां निर्भिक जुयाः मतापय् सुतुसुतु वयाच्वन। त्वाःबाःया लाछि खिचात च्याकु भिकु तापाक्क च्वनाः गथांमुगःया ल्यूल्यू लाय्लाय् बुयाः उयाच्वन। लीत्यः लिलाके मत्यः धाःथें। इमित स्वस्वं हे जिगु भ्याः क्वस्वःगु फःचा लँय् इमामन्दः कयाच्वन। छेँय् च्वंपिं मद्यंनि। मातंया स्वाहाने लबं चाःगु लुखा जुनाः मतजः पिहाँ वयाच्वंगु दनि। धोंचां सिमाय् च्वंम्ह क्वःया म्हुतुइ च्वंगु मरि कुचा कुर्काः नयेगु ग्वसाः ग्वयाच्वन। छाय्धाःसां व छेँय् नं खिचा लहिना तःगु दु। व धोंचा तलय् थहाँ वनीन। जितः छु याये छु याये जुल। लाय्लाय् बुइ मास्तिवल।

तर, नतुसुतु मब्याःम्ह जःलाखःला जूगुलिं म्हुतुं सः पिहांवये मफु। अय्सां आँतय् चायाः जिगु म्ह छम्हं हालाच्वन। भोखाय् ब्वइबलय् आतुर चायाः पिहांवइगु सः थें। तर हाःलिसे ताये मदया वनिगु म्हगसया सः थें। नुगः व म्ह जक अभिनय याना च्वनाम्ह जिं सावधानी बियाच्वनागु नं धायेमफु, ग्वाहालि फ्वनाच्वनागु नं मस्यु। लिपा अनं वः थनंवः मसीक मेम्ह धों छम्ह इमिगु टहरापाखें खिचाया मचा छम्ह वांन्यानाः क्यबया भ्कालं पिहांवन। मचाम्ह खिचा प्यकः न्याकः क्वाँइक्वाँइ हाल। अले लिपा अथें हे सः दिनावन। चिल्लाय् चिल्लाय् दनाच्वंगु उगु ई आबां कालं मस्यू, भाबां कालं मस्यू जुयाः निस्तब्ध जुयाबिल। छत्थुं जिगु मतिइ सरासु थ्वल – **"आखिर खिचात नं धोंतय् जात खः।"** जिगु देक्व गल्लिइ निखा ति छेँय् लहिना तःपिं हाकु सियुया धूप छायाँ बांकिया खिचात दु। लाःसा इपिं नं धोंतय् हे संसर्ग ब्वलंपिं जुइ। अय्सां नं ....। ❑

(**"न्हू प्रेष्टिज नेपाः"**, थ्यंल्याः ३९)

लः पापी तिति त्याउँ

अय् जुलुस वःथें च्वं ! मस्यु । पांमथू । धुफ्वः दंगुलिं भ्याः तिनातयागु दु । जिन्दावाद धाःगु लाकि मुर्दावाद धाःगु, मस्यु । जिन्दावाद धाःगु नं मखु, मुर्दावाद धाःगु नं मखु । बि, स्वये । थ्व भ्याः नं तिना तःसां मज्यू ! ..... चायेका तःसां मज्यू । ..... पीच जूगु नं मखु, वा वःगु नं मखु । यक्को बँ पु, धूया धू जक । ग्वःदँ दये धुंकल, 'थुगुसी पीच जुइ धकाः बजेट पास याना तःगु । न्ह्याबलें बजेट ज्वयावं । लिंक रोडय् लाःगु जग्गाया मुआवजा बियाः सडक विभागया कित्ताय् लाःगु जग्गात गुलि मिचे जुइ धुंकल । गुलि हिनामिना जुइ धुंकल । नगरपालिकांनिसें सकसिनं पुलुपुलु जक स्वयाच्वंगु दु । सुयात छु धायेगु ग्व ! सकलें अथे हे खः । बैंक स्वःसा गरीबतय्‌त त्यासा बियाः इमि छेँ लिलाम यानाच्वनी । नां जाःपिं साहु महाजनतसें बैंकया मा नापं स्वहायेका च्वनी । इमित ज्वनेगु ला छु, हाकुबंजाःया धलकय् तकं तये मफुनि । फुक्कसिनं म्हुतुइ धौ फिना तःगु दु । थथे छाय् जुल, सकसिनं स्यू । ....

थथे म्वाः मदुगु बिचाःया पपू बुयावःगुलिं व पांमथूगु जुलुसया सः आलमं कुतुवंगु नगु थें ताये मदया वंगु चा हे मचाः । न्हाचः सु हाःगु जुइ ! मस्यु, आःला हाःसः नं मदये धुंकल । हानं भ्याः चायेका स्वये नं मास्ति मवल । धू लायातःगु लँय् मोटर व मोटर साइकल निरिपिरि मदयेक न्यासि चायाः ब्वाँय् वनाच्वनिगु स्वये हे मज्यू ।

अनायास हानं सः तायेदत । व जुलुसया नारा अज्ज नं पां मथू । ह्वाल्ल हिल्ल नं सः ताये दु । लिनाहःगु खः ला मस्यु । जिं भ्यालं धू दुहाँ वइगु ल्वःमंकाः भ्याः चायेकाः स्वया । छम्ह मनू याकःचा वँय् थें हालाः वयाच्वंगु दु ।

– "लः पापी तिति त्याउँ ! लः पापी तिति त्याउँ !!"

व मनूया ल्यू ल्यू वँ गिजे याये थें स्वये हे खाते पहःयापिं बालं च्वनाच्वंपिनि मस्त छपुचः छु धाःगु मथुयाः "त्याउं त्याउं .... त्याउं त्याउं" धकाः वयात गिजे यानाच्वंगु दु । व वँ मनू, मस्तय्‌त च्यूताः मतसे हालाः ब्वाँय् वनाच्वन ।

– "लः पापी तिति त्याउँ ! लः पापी तिति त्याउँ !!"

छु धाःगु .... छु धाःगु जिं काचाक्क ध्वाथुइके हे मफुत। थबलय् हे बइगलं जिमि कलाः हालाः कुहाँ वल। – "अय् हे धाये माः इमित ! लः मवःगु बाःछिं मयाये धुंकल। देशय् दक्को मनूत थन वयाः गारय् जू वल। मेलम्चीया राजनीति याइपिं कुलांगारत !

न्हापा लिपा सा थथे लः मवइबलय् ट्यांकरं सां लः इउं वः। आः धयागु ला ग्व, भाषण जक बी सःपिं ! जिं नं धाये इमित ला – **"लः पापी तिति त्याउँ !" का हुँ।"** ❑

(**"गोरखापत्र"** न्हिपौ, ११२८ चिल्लाथ्व ६)

बाखं च्वमि
राजा शाक्य
१०६२ तछलागा २

बाखं

१. मतकी
२. जि खग्रास मखु : मिलाया (श्रेष्ठ सिरपा लाःगु ११०२)
३. कुचा कुचागु किपा
४. ह्वगंगु सर्गः (छिं स्वयाच्वनादीगु बाखंसफू)

भायुहिला

५. जीवनया अःपुगु लँपु (सुसाः)
६. अन्धविश्वासय् छ्यलाबुला (लोक धापू)
७. अदालत (पिमदंनिगु)

सम्पादन

८. सहलह्या सुलचं
९. नेपालभाषा ब्याकरण (पिकाक : नेपालभाषा एकेदमी)
१०. जापानया पुलांगु मचा बाखं
११. डाक्टरया कलाः
१२. आशा सफूकुथि
१३. आशा सफूकुथिया धलः सफू

किपा बाखं

१४. सिंहसार्थबाहु

सुभाष